

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ ТА НАУКИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТНОЇ ДЕРЖАВНОЇ
АДМІНІСТРАЦІЇ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА
ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ТА
ЗАОЧНОГО (ДИСТАНЦІЙНОГО) НАВЧАННЯ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РАДІОЕЛЕКТРОНІКИ
ХАРКІВСЬКА МЕДИЧНА АКАДЕМІЯ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ
КАЗАХСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. АЛЬ-ФАРАБІ

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ – СТАРТ ІЗ СЬОГОДЕННЯ В МАЙБУТНЄ

Матеріали
IV ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ

19-20 квітня 2018 року

Харків – 2018

УДК 378.018.43 :[004+621.397.122]

*Рекомендовано до друку рішенням
вченої ради Інституту післядипломної освіти та заочного
(дистанційного) навчання (протокол № 31 від 30 березня 2018 р.)*

Конференцію зареєстровано в Українському інституті науково-технічної та економічної інформації, МОН України (посвідчення № 778 від 20 грудня 2017 р.).

Редакційна колегія: В. Г. Левчук (головний редактор), В. І. Каук, Г. М. Тимченко, Л. О. Іваненко, Н. І. Бережна.

Адреса редакційної колегії: м. Харків, майдан Свободи, 6, каб. 500.

Дистанційне навчання – старт із сьогодення в майбутнє: матеріали III всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 19-20 квітня 2018 р., Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. – 96 с.

ISBN 978-966-285-400-8

Конференція проводиться за ініціативою Міністерства освіти і науки України, Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Інституту післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання, Національного університету цивільного захисту України, Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», Харківського національного університету внутрішніх справ, Харківського національного університету радіоелектроніки, Харківської медичної академії післядипломної освіти з метою обговорення питань організаційно-методичного забезпечення та створення дистанційних курсів, особливостей використання дистанційних курсів для студентів різних форм навчання, методичних елементів і систем забезпечення дистанційного навчання, сучасних засобів і методів реалізації інтерактивної складової курсу та використання дистанційних технологій у післядипломній освіті.

Відповідальність за зміст статті, граматичні та стилістичні помилки несе автор.

УДК 378.018.43 :[004+621.397.122]

ISBN 978-966-285-484-8

© Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, 2018

© Українська асоціація дистанційної
освіти, 2018

З М І С Т

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ КУРСІВ

Бугайчук К.Л. Застосування принципів візуального дизайну при створенні дистанційних курсів.....	6
Гатченко Р.И. Характеристика дистанционного обучения.....	8
Глазова В.В. Проблемы впровадження змішаної моделі навчання в університеті.....	10
Лук'яненко С.С. Дистанційний курс «Історія лінгвістики»: мета, завдання, алгоритм формування.....	12
Мельникова Е.П. Применение инфографики дистанционном обучении.....	14
Савонова О.В. Організаційно-методичні засади створення електронних навчальних курсів на факультеті фізичного виховання.....	17
Скубачевская Л.А. Организация контроля учебной деятельности студентов-филологов в дистанционном обучении.....	19

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ КУРСІВ ДЛЯ СТУДЕНТІВ РІЗНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ

Валит Е.С., Задорожня Л.В. Дистанционное обучение иностранцев на подготовительном отделении.....	22
Григорова-Беренда Л.І., Мірошниченко Т.М. Дистанційне навчання в закладах вищої освіти: Alea jacta est!.....	24
Клименко А.В., Литвинов Ю.В., Шуринова Е.В. Деякі аспекти створення і використання відеоконтенту в дистанційних курсах з фізики.....	27
Korenjeva I.V., Klimenko A.V. Positive and negative aspects of the use of distance learning for international students.....	29
Кухаренко В.М. Актуальні напрями розвитку е-університету.....	30
Омелян О.М. Підвищення якості професійних компетенцій студентів за допомогою елементів дистанційної освіти.....	33
Севост'янов П.О. Відкритість досвіду як характеристика, що визначає успішність дистанційного навчання.....	36
Тагліна Ю.С. Використання дистанційного курсу у змішаному навчанні студентів-культурологів на прикладі курсу «Культура доби Відродження».....	38
Ханова О.В. Дистанційна форма навчання та її застосування в умовах реалізації права на академічну мобільність студентів.....	40
Шатровський О.Г. Опыт использования системы Moodle в практике преподавания.....	42
Шугайло О.О. Переваги та недоліки використання дистанційного курсу для студентів денної форми навчання.....	45

МЕТОДИЧНІ ЕЛЕМЕНТИ ТА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Борозенець В.В., Комаромі Н.А., Падалко В.І., Проценко О.С., Шаповал О.В. Використання елементу «Тест» у дистанційному курсі «Гістологія, цитологія та ембріологія».....	47
Бур'ян К.О., Квітчата Г.І., Пімінов О.Ф., Шульга Л.І., Якущенко В.А. Методичне забезпечення самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації спеціалістів фармації.....	48
Гиря Н.П., Полякова Л.Ю. Принципы создания эффективной лекции-презентации по высшей математике.....	51
Горбулин О.С. Медиаконтент в преподавании биологических дисциплин: проблемы и перспективы.....	53
Мынбаева А.К. Преемственность информационно-коммуникационной и цифровой компетенции педагогов.....	54
Пєнов В.В. Особливості використання електронних робочих зошитів при викладанні курсу «БЖД».....	57
Сандуляк Т.В. Шляхи подолання цифрової нерівності викладачів і слухачів у післядипломній освіті.....	59
Середа Н.В., Чупринін О.О. Використання лабораторних робіт при дистанційному вивченні фундаментальних дисциплін.....	62
Яновська С.Г. До питання академічної доброчесності студентів, які навчаються за дистанційною формою.....	63

СУЧАСНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕРАКТИВНОЇ СКЛАДОВОЇ ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ

Базыма Б.А. К вопросу о типологии блогеров.....	66
Березенська С.М., Олійник Н.Ю. Підходи до реалізації лабораторного практикуму в системі дистанційного навчання.....	68
Бондаренко О.В., Тимченко Г.М. Аналіз стану здоров'я студентів з використанням відкритого дистанційного курсу «Моє здоров'я».....	71
Бочаров Б.П., Воєводіна М.Ю. Автоматизація створення тестів для вивчення іноземної мови.....	73
Varenko T.K. Blogging as a Tool for Students to Build Up Their Professional Brands.....	74
Гудзенко О.Ф., Челомбітько Т.В. Дистанційний курс «Основи економіки» (для іноземних студентів підготовчого відділення) як інноваційна форма навчання.....	75
Тараненко Р.К., Тимченко Г.М. Інтерактивні елементи дистанційного курсу як засіб як засобів діагностики біоритмів та здоров'я.....	77

ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ

Акинин Л.А., Лендъел М.И., Мананчиков А.А. Концепция создания дистанционного обучения на базе LMS Moodle в системе повышения квалификации учителей физической культуры в классическом университете.....	80
Гарна С.В., Колесніков О.В., Опрошанська Т.В. Особливості впровадження дистанційного навчання на курсах підвищення кваліфікації спеціалістів фармації.....	82
Кайдан Н.В. Умови ефективної роботи викладача як куратора змісту під час проведення курсів у рамках співробітництва ВНЗ з міським центром зайнятості.....	83
Коновалова О.О., Тимченко Г.М. Шляхи реалізації навчання вчителів в системі післядипломної освіти за напрямом «Основи здоров'я».....	85
Темченко В.А., Тимченко А.Н. Дистанционная составляющая на базе LMS Moodle в системе физического воспитания в классическом университете.....	87

ЕЛЕКТРОННІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Парасюк Е.О. Проблемы дистанционного обучения в общеобразовательной школе Украины.....	89
Прасул Ю.І., Іхненко Я.Ю. Особливості навчально-методичного забезпечення варіативної складової змісту профільної середньої освіти нової української школи (на прикладі авторського курсу «Військова топографія»).....	92

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ КУРСІВ

Бугайчук Костянтин Леонідович

Харківський національний університет внутрішніх справ

klbugaychuk@gmail.com

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ВІЗУАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ ПРИ СТВОРЕННІ ДИСТАНЦІЙНИХ КУРСІВ

Створення якісних дистанційних курсів для навчання студентів, курсантів та слухачів потребує від науково-педагогічного працівника відповідних знань та вмінь не тільки в галузі застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, але й певних навичок щодо якісного оформлення та представлення навчального матеріалу з урахуванням принципів візуалізації різноманітної інформації. Якщо розглядати наукові дослідження закордонних фахівців щодо основних помилок у проектуванні електронних (дистанційних) курсів, то, наприклад, – Сара Флешер (Sarah Flesher), доктор філософії за напрямом «Педагогічний дизайн» – виділяє серед них наступні:

- занадто багато контенту, включення інформації на кшталт «добре б знати» замість «необхідно знати»;
- нерелевантність зображень та навчального тексту, недотримання принципів візуального відображення інформації;
- занадто довгі наративи (особливо в аудіоформаті);
- відсутність належних інструкцій для користувачів курсу;
- однакові інтеракції впродовж всього навчання.

Лізел Копеланд (H. Liesel Copeland) та Девід Лонгворт (David L. Longworth) у дослідженні «Prospective Study to Validate Attributes of the Effective Medical Lecture» на підставі опитувань власної навчальної аудиторії виділяють такі елементи ефективної лекції:

- наявність опорних понять – 79 %;
- залучення аудиторії – 78 %;
- зрозуміла мова матеріалу – 75 %;
- проста та зрозуміла візуалізація – 69 %;
- розбір практичних прикладів – 68 %.

Отже, як можна побачити із наведених матеріалів, питання візуалізації навчальних матеріалів є важливим елементом в освітньому процесі, навіть більше, при створенні дистанційних курсів, це питання набуває ще більшої актуальності, адже студенти, курсанти та слухачі мають більше уваги приділяти самостійному опрацюванню наданої викладачем інформації, а значить її належне проектування – не тільки із педагогічної, але й із візуальної точки зору впливає як на результати навчання, так і на сприйняття дистанційного курсу як цілісного освітнього продукту.

На цій підставі розглянемо деякі способи та прийоми, що дозволять викладачеві покращити візуальне сприйняття власного дистанційного курсу. Використовуйте чітку ієрархію окремих елементів тексту: заголовків, основного тексту та виносів. Більш великі елементи привертають більше уваги, ніж більш дрібні, водночас ваші слухачі повинні розрізняти ці елементи навчального тексту та сприймати їх окремо.

Як правило, кожен з цих елементів вимагає свого типу і розміру шрифту. Використання різних типів розмірів не тільки підкреслює те, що є найважливішим, але й організовує загальний дизайн документу. Навіть якщо використовується один шрифт, його розмір і вага не тільки привертають увагу до більш важливих елементів, але і створюють загальну композицію, яку легко читати і розуміти. Схожим чином, дизайн, який використовує однаковий розмір шрифту, жирність та інтервали не привертає уваги до навчального матеріалу.

Завжди вибирайте зображення з великою роздільною здатністю, якщо Вам треба буде збільшити або зменшити його розмір, це може бути легко зробити без втрати якості, в іншому випадку ваш візуальний матеріал буде неякісним, і може не дозволити учням адекватно сприйняти навчальну інформацію.

Близьке розміщення елементів є прийомом, відповідно до якого вони сприймаються як уособлена група, тому при групуванні тексту і зображень дотримуйтесь цього правила. Водночас слід пам'ятати, що варто обирати зображення релевантні тексту відповідно до правила «візуалізуйте смисл вашої інформації, а не окремі слова». Подібно до того, як групування елементів поруч один з одним передбачає їхню спільність, також і порожній простір навколо них, виділяє їх як окремі групи інформації. Пустий (негативний) простір не тільки полегшує сприйняття інформації, але також створює фокус – притягує увагу до об'єкта.

Наголосимо, що читачі схильні сканувати сторінки курсу на основі певних шаблонів, які спостерігаються внаслідок руху очей. Коли педагогічні дизайнери хочуть, щоб глядачі помічали елементи в певному порядку, вони часто покладаються на найбільш поширені шаблони. Наприклад, в нашій країні читають зліва направо, таким чином викладачі мають використовувати аналогічний шаблон сканування, коли проектують навчальний текст або серію зображень. З іншого боку, арабський текст читають справа наліво, отже ці відмінності повинні враховуватися при створенні контенту для глобальної аудиторії.

Найбільш поширеним патерном руху очей також є «шаблон F». Саме так ми читаємо книгу, лист або веб-сторінку. Ми переглядаємо сторінку зліва направо вгору і так само знову для кожного рядка тексту, поки не дійдемо нижньої частини сторінки. Через цю природну тенденцію потрібно використовувати «шаблон F» при проектуванні веб-сайтів, сторінок дистанційних курсів та інших матеріалів.

Як висновок підкреслимо, що дотримання зазначених принципів візуального дизайну дозволить полегшити сприйняття навчальної інформації в дистанційному курсі, допоможе виділити для слухача головні та додаткові елементи, врахувати психологічні особливості сприйняття інформації при проектуванні навчальних ресурсів.

Гатченко Роман Игоревич

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина

факультет компьютерных наук

laortas24@gmail.com

ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

«Дистанционное обучение» – это составляющая «дистанционного образования», деятельность обучающего: педагога и образовательного учреждения. Правда, при широком понимании «обучения» – как, например, «совместной целенаправленной деятельности учителя и учащихся, в ходе которой осуществляются развитие личности, её образование и воспитание», приведённый аргумент теряет силу, поскольку границы между «обучением» и «образованием» попросту стираются и они становятся синонимами. Задача дистанционного обучения – учить, не имея прямого постоянного контакта с обучаемым.

Базовые принципы, на основе которых создаются системы дистанционного образования:

1. **Доступность обучения.** При хроническом недостатке времени учиться надо все больше. Процесс обучения при дистанционном обучении может начинаться когда угодно и заканчиваться когда угодно.

2. **Радикально новые формы представления и организации информации.** Системы мультимедиа, нелинейные формы представления информации, присутствие большого количества справочной информации.

3. **Достоверность сертификации знаний.** Широкое использование методик оценки знаний, основанных на тестировании.

Типы программ дистанционного образования. Учебные заведения, предлагающие программы дистанционного образования можно разделить на три категории:

«Натуральные» дистанционные университеты. Например, в США, таких учебных заведений, предлагающих программы обучения на степень бакалавра и магистра не слишком много. Приличные учебные заведения имеют необходимую аккредитацию. В тоже время, существуют и не аккредитованные программы, поэтому важно узнать – какую аккредитацию имеет конкретная интересующая вас программа.

Традиционные университеты, предлагающие онлайн-обучение. Многие традиционные университеты и колледжи в последнее время стали предлагать свои программы в онлайн-режиме, расширяя, таким образом,

перечень предлагаемых программ обучения. К сожалению, очень немногие традиционные университеты и колледжи предлагают полные и целостные онлайн-варианты своих программ.

Основные характеристики дистанционного обучения:

1. Детальное планирование деятельности обучаемого (постановка задач, целей, разработка учебных материалов).
2. Интерактивность (между обучаемым и преподавателем, между обучаемым и учебным материалом, групповое обучение).
3. Мотивация (организация самостоятельной познавательной деятельности).
4. Модульная структура дистанционного обучения (обучаемый должен иметь возможность четко осознавать свое продвижение от модуля к модулю).

Модели ДО

I модель. Обучение по типу экстерната. Обучение, ориентированное на школьные или вузовские экзаменационные требования, предназначается для учащихся и студентов, которые по каким-то причинам не могут посещать очные заведения. Это фактически заочная форма обучения экстерном.

II модель. Университетское обучение. Система обучения студентов, которые обучаются не очно, а на расстоянии, заочно или дистанционно, на основе новых информационных технологий, включая компьютерные телекоммуникации. Студентам предлагаются помимо печатных пособий аудио- и видеокассеты, CD-диски разработанные ведущими преподавателями конкретных университетов.

III модель. Обучение, основанное на сотрудничестве нескольких учебных заведений. Сотрудничество нескольких образовательных организаций в подготовке программ заочного/дистанционного обучения позволяет сделать их более профессионально качественными и менее дорогостоящими.

IV модель. Обучение в специализированных образовательных учреждениях. Специально созданные для целей заочного и дистанционного обучения образовательные учреждения ориентированы на разработку мультимедийных курсов. В их компетенцию входит также и оценка знаний и аттестация обучаемых.

V модель. Автономные обучающие системы. Обучение в рамках подобных систем ведется целиком посредством телевидения или радиопрограмм, CD-ROM-дисков, а также дополнительных печатных пособий.

VI модель. Неформальное, интегрированное обучение на основе мультимедийных программ. Это программы самообразования. Они ориентированы на обучение взрослой аудитории – тех людей, которые не смогли закончить школу. Подобные проекты могут быть частью официальной образовательной программы, или специально ориентированы на определенную образовательную цель, или нацелены на профилактические программы здоровья.

Основные цели моделей дистанционного образования:

1. Дать возможность обучаемым совершенствовать, пополнять свои знания в различных областях в рамках действующих образовательных программ.
2. Получить аттестат об образовании, ту или иную квалификационную степень на основе результатов соответствующих экзаменов (экстернат).
3. Дать качественное образование по различным направлениям школьных и вузовских программ.

Глазова Віра Віталіївна

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
м. Слов'янськ, фізико-математичний факультет, кафедра методики навчання
математики та методики навчання інформатики

vvglazova@gmail.com

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗМІШАНОЇ МОДЕЛІ НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТІ

В найближчому майбутньому конкурентні переваги на ринку праці будуть мати вищі, які зможуть запропонувати якісне навчання студенту за розумною ціною, що неможливо без застосування дистанційних освітніх технологій. Під час практичного впровадження змішаної моделі навчання на базі сучасних технологій дистанційного навчання необхідно вирішувати безліч завдань, більшість з яких носить комплексний характер, зокрема й психологічного, етичного та морального характеру. Ці проблеми необхідно усвідомити, вивчити, обговорити і виробити підходи до їхнього поступового вирішення.

Використання старих методів навчання при нових технологіях – більшість навчальних матеріалів, придатних для традиційного навчання, не підходять безпосередньо для використання в дистанційному або змішаному навчанні. Багато курсів розроблено так, що вони можуть викладатися одним викладачем – якщо викладач йде з університету, то його курс необхідно практично повністю переробляти, що призводить до нових витрат і втрати часу.

Незважаючи на розуміння важливості дистанційного навчання, для збереження конкурентних переваг вишів в умовах модернізації вищої освіти, викладачі університетів досить напружено ставляться до перспектив викладання дистанційним студентам.

Вищі навчальні заклади усвідомлюють труднощі викладачів під час впровадження технологій дистанційного навчання в освітній процес. Водночас вони націлені на необхідність підготовки викладачів для такого освітнього процесу, й готові витрачати сили та кошти на самостійну підготовку педагогічних кадрів для дистанційного навчання студентів.

Існує проблема відсутності технічної підтримки, технічної основи дистанційного навчання, і це є провідним фактором стримування розвитку технологій у ВНЗ.

Відсутні спеціально підготовлені до роботи в дистанційному режимі кваліфіковані викладачі. Однак, з огляду на готовність ВНЗ здійснювати навчання викладачів для роботи з дистанційними студентами, негативний вплив цього фактора найближчим часом може бути знижений або повністю усунутий.

Зараз більш престижною формою навчання все ще залишається денна форма. Вплив цього фактора на розвиток дистанційного навчання у вищій школі зменшується в міру розвитку та поширення сучасних освітніх Інтернет-технологій.

Існує проблема нормативно-правової основи дистанційного навчання. Дистанційне навчання – процес значно більш трудомісткий, ніж денне навчання. Інформація, що стосується науки, освіти, належить до інтелектуальної власності. Зараз переважна більшість курсів дистанційного навчання є закритими, тобто показано лише анотації, за якими важко судити про їхню якість.

Відкриті курси, статті, книги тощо широко використовуються без жодних посилань. Швидкого вирішення цієї проблеми не проглядається, але вирішувати її необхідно, бо від цього залежить якість створюваних і використовуваних освітніх продуктів.

Проблеми педагогіки – дистанційний студент, навчаючись тільки за допомогою інформаційних технологій, не отримує можливості виробити ті необхідні навички, які він міг би отримати на лекціях, семінарах, лабораторних заняттях тощо. Особливо гостро ця проблема стоїть в педагогічних вишах.

Недостатній професіоналізм при розробці навчальних он-лайн матеріалів і необхідність спеціальної підготовки викладачів для роботи з новими технологіями.

Окреслено лише проблеми, пов'язані з педагогічною стороною дистанційної форми навчання. Існують й інші, пов'язані, наприклад, з необхідністю систематичного оновлення апаратної складової, програмного забезпечення. Відповідно потрібний постійний професійний розвиток викладачів для того, щоб відповідати їхній новій ролі, зокрема вмінню ефективно використовувати нові технології.

Лук'яненко Сергій Станіславович

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, філологічний факультет, кафедра загального та прикладного мовознавства

sergey.s.lukyanenko@gmail.com

ДИСТАНЦІЙНИЙ КУРС «ІСТОРІЯ ЛІНГВІСТИКИ»: МЕТА, ЗАВДАННЯ, ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ

На межі XX – XXI ст. у контексті глобалізації та інтенсивного розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій виникає потреба суттєвої модернізації вищої освіти. Одним із шляхів вирішення цього завдання стає впровадження дистанційної форми навчання. Дистанційні технології можуть використовуватись у багатьох галузях освітньої діяльності, зокрема і при викладанні філологічних дисциплін. Незважаючи на важливість зазначеної теми, реальні теоретичні та практичні досягнення в галузі підготовки дистанційних курсів для студентів-філологів поки що недостатні. Серед них можна згадати напрацювання Л. Златів, Л. Струганець, І. Хижняк та кількох інших дослідників.

Спроби використання новітніх інформаційних технологій у сфері вищої освіти виявили низку питань, що потребують доопрацювання. Наприклад, очевидними стають переваги оперативного зворотного зв'язку між студентом і педагогом, а отже постає питання щодо його всебічного впровадження. Важливим дидактичним аспектом залучення інформаційно-комп'ютерних технологій є створення додаткової мотивації з метою підвищення зацікавленості студентів щодо конкретного курсу. Крім того, у межах дистанційного навчання помітну роль відіграє самостійна пізнавальна діяльність користувачів, оскільки це сприяє кращому засвоєнню отриманих знань. Враховуючи зазначене, а також відносно невелику кількість праць з теми, зауважимо, що **мета** публікації полягає в аналізі спроби проектування дистанційного курсу теоретичної лінгвістичної дисципліни засобами системи Moodle. **Предметом** дослідження виступає використання системи дистанційного навчання Moodle для створення курсу «Історія лінгвістики».

Курс «Історія лінгвістики» згідно з програмою підготовки бакалаврів спеціальності «035 Філологія» входить до структури дисципліни «Загальне мовознавство». Він призначений для ознайомлення філологів із становленням та розвитком науки про мову від перших лінгвістичних традицій до початку XXI ст. Основне завдання дистанційного курсу «Історія лінгвістики» полягає в доповненні й частковій заміні однойменної частини дисципліни «Загальне мовознавство». До того ж слід особливо підкреслити, що для студентів денної форми навчання, які навчаються за індивідуальним планом, беруть участь у програмах академічної мобільності, тривалий час перебувають на лікарняному тощо, а також для заочників, дистанційний курс разом із підручником набуває функції основного засобу засвоєння навчального матеріалу та контролю якості отриманих знань.

Відповідно до навчального плану, дисципліна «Загальне мовознавство» належить до теоретичних, що знайшло відображення й у сценарії дистанційного курсу «Історія лінгвістики». Він складається з 3 розділів, в межах яких виділено 12 лекцій (у свою чергу поділених на конкретні теми), основних та додаткових форумів, стосовних кожного з розділів, 3 тренувальних тестів та екзаменаційного тестового завдання. Матеріал вивчається самостійно з урахуванням базових текстів лекцій, навчально-методичної літератури, наукових статей, власних праць дослідників мови, мультимедійних засобів тощо. У розробці інформаційного наповнення курсу використано наступні елементи та ресурси: сторінка, посилання, файл, папка, секція. За допомогою секцій відбувається структурування наявної інформації: кожна секція, як правило, являє собою окрему лекцію (загальну тему), далі розділену на теми (підрозділи, аспекти загальної теми). Кожен лекційний блок складається зі сторінок (тем) та додаткових матеріалів, представлених у вигляді гіперпосилань, презентацій, відеороликів, текстових джерел. Доступ до додаткових матеріалів здійснюється за допомогою елементів «посилання» та «файл». Цифрові варіанти навчально-методичної та наукової літератури, а також презентації, як правило, завантажені до сервера Moodle, однак доступ до більшості відеофайлів реалізується через «посилання».

Актуальною проблемою організації навчального процесу є адекватне оцінювання знань студентів. Потенційні можливості дистанційної освіти спонукають до пошуків шляхів вирішення зазначеного питання. Враховуючи, що дистанційний курс «Історія лінгвістики» функціонує у форматі автономного блоку дисципліни «Загальне мовознавство», в його структурі передбачено власну систему оцінювання. Отриманий результат враховується при виставленні загальної оцінки залежно від співвідношення стосовно іншої частини – «Теорії мови». Система оцінювання складається з таких компонентів:

1) Участь в основних форумах дистанційного курсу. Теми основних форумів, як правило, стосуються найбільш важливих, загальних питань історії лінгвістичної науки. Кількість основних форумів співвіднесена з наявними лекціями і становить 12 одиниць. Кожен студент повинен взяти участь як мінімум у 10 обговореннях – написати есе за 10 темами. Максимальна оцінка – 3 бали згідно з розробленою шкалою оцінювання.

2) Участь у додаткових форумах. Для студентів, які бажають покращити підсумковий результат, після кожного основного форуму відкрито додаткові форуми. В них предметом обговорення стає більш спеціалізована проблематика, у тому числі стосовна тем, у структурі яких (станом на момент виконання завдання) недостатньо презентацій, відеолекцій, джерел тощо. Максимальна оцінка за тему складає 2 бали за відповідною шкалою. Передбачена можливість написання 10 есе із отриманням максимально 20 балів.

3) Екзамен після завершення курсу. Екзамен відбувається у вигляді комп'ютерного тестування у спеціально обладнаній аудиторії. За формою та змістовим наповненням екзаменаційний тест аналогічний тренувальним тестам. Максимальна кількість балів за екзамен – 64.

Таким чином, підсумкова оцінка за весь дистанційний курс складається з 64 екзаменаційних балів та 36 балів за основні форуми, дорівнюючи 100 балам. Бали за участь у додаткових форумах (1–20) додаються за потреби для того, щоб загальна сума становила максимально можливі 100 балів.

Для інформування студентів стосовно певних аспектів самостійної роботи, з'ясування поточних питань, а також різноманітних оголошень в дистанційному курсі «Історія лінгвістики» наявний постійно діючий «Інформаційний форум». В межах форуму передбачено консультування студентів стосовно організації навчального процесу, змістового наповнення курсу тощо. Крім того, студенти можуть самостійно створювати теми з метою допомогти один одному розібратися в конкретних питаннях. Участь у форумі викладача включає відповідь на поставлені запитання, здійснення загального нагляду за станом форуму та інші види діяльності. Подібні функції виконує й чат «Консультації за курсом», створений для безпосереднього спілкування зі студентами у чітко встановлений час. Наприкінці курсу передбачене проведення on-line консультації стосовно підготовки до екзамену в режимі «Чат».

Підсумовуючи сказане, відзначимо важливість роботи зі створення дистанційного курсу «Історія лінгвістики» в контексті впровадження дистанційної та комбінованої форм навчання на філологічному факультеті ХНУ імені В. Н. Каразіна. Зазначений курс, як і загальна методика розробки таких навчальних засобів, потребує доопрацювання та апробації, однак попередні висновки свідчать про перспективу залучення дистанційних технологій до навчального процесу.

Мельникова Елена Петровна

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина,
экономический факультет, кафедра математических методов в экономике
e.p.meln2016@gmail.com

ПРИМЕНЕНИЕ ИНФОГРАФИКИ ДИСТАНЦИОННОМ ОБУЧЕНИИ

Современное общество повседневно сталкивается с огромными потоками информации в любой сфере своей деятельности: в процессе обучения, при выполнении различных видов деятельности, в быту, на досуге и т. д. Воспринять и проанализировать стремительно увеличивающиеся потоки информации для индивидуума становится все более затруднительно. Здесь на помощь приходит инфографика.

Инфографика (сокращенно от «информационная графика») – это визуализация данных или понятий, цель которой представить сложную информацию так, чтобы она была быстро воспринята и легко понята. Инфографику можно применять в любой сфере деятельности и, соответственно, в любой сфере процесса обучения.

Преимущества использования инфографики заключаются в следующем:

- привлекает больше внимания;
- информация воспринимается легче и быстрее, в результате чего улучшается запоминание и воспроизведение информации;
- способствует более эффективному восприятию информации, идей и понятий;
- отличный способ создания подробных инструкций для различного рода действий;
- позволяет компактно представить большие объемы информации;
- способствует развитию критического мышления и генерации идеи.

На наш взгляд, применение инфографики для представления теоретического материала в дистанционных курсах окажет положительное воздействие на восприятие излагаемого материала. Если в процессе обучения рассматривается понятийный или основной теоретический материал, то инфографика позволит облегчить его восприятие с помощью визуальных концепций и метафор. В результате достаточно рутинный теоретический материал будет восприниматься легче и быстрее, и при этом, благодаря визуализации, у студентов будет формироваться причинно-следственная связь, что приведет к более глубокому пониманию и осмыслению материала.

Использование инфографики в процессе обучения будет способствовать лучшему запоминанию информации, так как в основе будет заложено образное восприятие. Кроме этого инфографика будет привлекать больше внимания к предоставленному материалу, а нестандартное интересное изложение материала будет побуждать у студентов желание поделиться ею друг с другом, с целью привлечения к восприятию интересной информации. В результате чего среди студентов будет возникать цепная реакция по восприятию и передачи теоретического материала в виде инфографики. Таким образом, цель преподавателя донести информацию до большего числа аудитории и заинтересовать ею будет достигнута быстрее и качественнее.

Достаточно часто студенты изучаемый предмет ассоциируют с преподавателем и переносят свое восприятие преподавателя на соответствующий предмет. Таким образом, при живом общении преподаватель своей харизматичностью и профессиональными качествами располагает к себе студентов и тем самым создает дружелюбное восприятие и отношение студентов к предмету. Особенностью дистанционного образования в первую очередь является отсутствие живого общения между преподавателем и студентами. Преподаватель не может оказывать влияние на

восприятие и отношение студентов к изучаемой дисциплине своим образом и стилем преподавания материала. В данном аспекте инфографика будет заменять образ преподавателя, так как при ее создании лектор применит свои личностные качества обработки и представления информации, свой стиль изложения материала, отбора и приведения интересных фактов с целью заинтересовать студентов и облегчить восприятие информации. Так как инфографика позволяет представить сложную информацию в простом, легко воспринимающемся виде, то, как следствие, будет снят барьер между студентом и преподавателем, возникающий при изложении материала сугубо научным языком. При этом визуализация данных способствует внутреннему согласию студента с представленной стратегией изложения информации и принятию соответствующих выводов.

Создать элементы инфографики по силам любому индивидууму, имеющему навыки работы с ПК, так как на сегодня существует достаточно большое количество он-лайн ресурсов, позволяющих работать с инфографикой: [Piktochart .com](http://Piktochart.com), Easel.ly, Infogr.am, Creately.com и др.

В то же время незнание основных принципов визуализации данных, особенностей использования различных концепций представления данных приводит к созданию некачественной инфографики или стилизации под инфографику, когда:

- 1) оформление отвлекает от содержания, ничего нового не сообщая;
- 2) не вырисовывается связной картины синергии текста и изображения (набор картинок и текстов, отрывочных фактов и цифр, которые невозможно связать или сравнить между собой).

Учитывая особенности создания дистанционных курсов и быструю адаптацию преподавателей к системе Moodle, познание основ создания качественной инфографики также окажется для них посильной задачей, а сам процесс создания инфографики с использованием различных интернет-ресурсов будет увлекательным и приносящим моральное удовлетворение. В то же время процесс создания инфографики или включение элементов инфографики в дистанционный курс позволит преподавателю переоценить структуру и качество излагаемого материала, выделить главные моменты и оформить их в современных тенденциях визуального представления.

Использование инфографики сделает процесс дистанционного обучения более легким и увлекательным, создаст благоприятное восприятие дистанционных курсов студентами, позволит преподавателям организовывать излагаемый материал компактно и интересно.

Савонова Оксана Вікторівна

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка,
факультет фізичного виховання, кафедра біологічних основ фізичного
виховання, здоров'я і спорту

oksango@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ НАВЧАЛЬНИХ КУРСІВ НА ФАКУЛЬТЕТІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Дистанційна освіта або поєднання її елементів з традиційними формами навчання є актуальним і перспективним явищем в наш час для системи вищої освіти України. Вона дозволяє забезпечити якість та неперервність підготовки конкурентоспроможних фахівців нового покоління, які з тих чи інших причин не можуть відвідувати заняття в аудиторії. Особливо актуальним це стає під час організації навчального процесу на факультеті фізичного виховання, де необхідно враховувати участь студентів у різних змаганнях, тривалих спортивно-тренувальних зборах або лікуванні травм, що суттєво впливає на їхнє відвідування.

Відповідно до вимог наказу МОН України від 25.04.2013 р. № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання» будь-який заклад вищої освіти (зокрема і НУЧК імені Т. Г. Шевченка) сам визначає доцільним і впроваджує в існуючий навчальний процес одну із загальноприйнятих у міжнародному співтоваристві систем управління навчанням, наприклад, ATutor, Efront, ILIAS, Moodle, технологій Вікі, соціальних мереж тощо, або систем власної розробки. Необхідною умовою для таких систем є те що, їхні функціональні можливості повинні дозволяти:

а) студенту: отримувати персоніфікований доступ до електронного навчального курсу (ЕНК) та університетського репозиторію чи електронної бібліотеки через Інтернет, відкривати та завантажувати на власний комп'ютер навчально-методичні матеріали курсу, в тому числі і мультимедійні, відправляти виконані завдання для перевірки, проходити електронне тестування, спілкуватися з іншими слухачами курсу індивідуально чи в малих групах, ставити запитання викладачеві, переглядати електронний журнал обліку оцінок тощо;

б) викладачу: самостійно створювати та редагувати ресурси ЕНК надсилати повідомлення студентам, розподіляти, збирати та перевіряти завдання, вести електронні журнали обліку оцінок та відвідування, налаштовувати різноманітні ресурси курсу, організовувати електронне обговорення актуальних проблем між студентами в групі або малих групах в синхронному чи асинхронному режимах тощо.

На сьогодні відповідно до Положення «Про дистанційне навчання у ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка» і Положення «Про електронні навчальні курси», а також задля забезпечення неперервності, гнучкості та якості вивчення дисциплін природничо-наукового циклу кафедри біологічних основ

фізичного виховання здоров'я та спорту НУЧК імені Т. Г. Шевченка вже розроблено такі ЕНК в системі Moodle (<https://moodle.chnpu.edu.ua>): «Психофізіологія», «Фізіологічні основи адаптації до м'язової діяльності», «Методологія збереження та зміцнення здоров'я», «Основи медичних знань», «Фізіологія рухової діяльності», «Основи психовалеології». А починаючи з лютого 2017 року проводиться їх апробація з виявленням недоліків та подальшим вдосконаленням.

Також слід зазначити основні проблеми, які були виявлені і можуть супроводжувати процес створення електронних навчальних курсів.

Серед них:

1) технічні проблеми, пов'язані з технічним та програмним забезпеченням функціонування освітнього порталу університету, де розміщується система управління навчанням Moodle;

2) труднощі щодо забезпечення об'єктивного оцінювання навчальних досягнень студентів, які виникають під час створення тестових завдань і формування з них тестів у Moodle-середовищі. Але основною, на нашу думку, є проблема, пов'язана з недостатністю відповідного рівня кваліфікації або відсутністю бажання у викладачів використовувати в своїй діяльності інноваційні, у тому числі й дистанційні технології.

Авторський досвід і отримані позитивні результати створення електронних навчальних курсів дисциплін кафедри БОФВЗС в системі Moodle дозволяють визначити організаційно-методичні засади створення ЕНК, які дозволяють виправити цю ситуацію. Зокрема, це:

I. Проведення навчально-методичного семінару серед викладачів кафедри з метою роз'яснення необхідності дотримання методичних аспектів підготовчого етапу створення електронних навчальних курсів дисциплін, які вони викладають під час:

1. Планування структури ЕНК окремої дисципліни відповідно до навчального плану підготовки фахівців певної спеціальності, а також визначення доцільності використання тих чи інших електронних ресурсів відповідно до їхніх типів як майбутніх складових ЕНК.

2. Пошуку, підготовки інформаційних матеріалів та створення відповідних файлів для наповнення кожного з окремо визначених видів електронних ресурсів як майбутніх складових структурних елементів ЕНК:

а) електронних ресурсів, призначених для подання студентам довідникової інформації про курс, викладача, умови вивчення та складання контрольних заходів тощо;

б) електронних ресурсів, призначених для лекційного забезпечення курсу – тексти лекцій, або файли з мультимедійними презентаціями, аудіо-чи відеоматеріалами;

в) інтерактивних електронних ресурсів ЕНК для забезпечення процесу закріплення вивченого матеріалу, формування вмінь та навичок, набуття загальних та відповідних спеціальних компетентностей – файли з

практичними (лабораторними) роботами та методичними рекомендаціями щодо їхнього виконання;

г) інтерактивних електронних ресурсів ЕНК для самооцінювання – файли із відповідними завданнями, задачами тощо та методичними рекомендаціями щодо їхнього виконання;

д) інтерактивних електронних ресурсів ЕНК для оцінювання навчальних досягнень студентів викладачем – файли з тестовими завданнями відповідно до видів контролю.

II. Перевірка відповідності створених файлів – майбутніх складових структурних елементів ЕНК технічним вимогам та критеріям необхідним для проведення експертизи на рівні кафедри.

III. Роз'яснення викладачам та відпрацювання ними на практиці необхідних дій щодо наповнення ЕНК в СУН Moodle електронними ресурсами (довідниковими або інтерактивними), які були створені з урахуванням вимог пп. I, II та можливостей цієї системи.

IV. Апробація створених ЕНК протягом одного навчального семестру з обов'язковою реєстрацією студентів на курсі в СУН Moodle та використанням матеріалів ЕНК для їхнього навчання.

V. Підведення підсумків та виправлення недоліків, виявлених під час апробації електронного навчального курсу.

VI. Проведення експертизи ЕНК на рівні закладу вищої освіти.

Дотримання послідовності зазначених вимог при створенні електронних навчальних курсів науково-педагогічними працівниками у подальшому дають можливість забезпечити якість як самих електронних навчальних курсів так і процесу підготовки майбутніх фахівців з їх використанням.

Скубачевская Любовь Александровна

Харьковский национальный университет имени В.Н. Каразина,
филологический факультет, кафедра истории русской литературы
skubachevskaya@gmail.com

ОРГАНИЗАЦИЯ КОНТРОЛЯ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ-ФИЛОЛОГОВ В ДИСТАНЦИОННОМ ОБУЧЕНИИ

Особенностью дистанционного обучения является то, что учащийся в интерактивном режиме самостоятельно осваивает учебные, научные, практические материалы, а важное условие эффективности самостоятельной работы студентов – ее контроль. Система MOODLE предусматривает необходимость и текущего, и итогового контроля результатов обучения. При этом организация такого контроля, конечно, отличается от организации его при традиционной форме обучения, что до сих пор не учитывается, например, действующим учебным планом, в котором при сокращении

лекционных часов не увеличивается количество часов для контроля самостоятельной работы студентов.

В современной системе образования, которая должна реагировать на динамично изменяющийся мир, требующий от человека непрерывного обновления его знаний, имеющей задачу дать учащимся навыки и умения самообразования, важную роль отводят самостоятельной работе. При дистанционной форме обучения хорошо организованная система проверки и оценки знаний и умений позволяет видеть индивидуальные достижения каждого самостоятельно и удаленно обучающегося, способствует формированию мотивации к обучению, а также обеспечивает целостность структуры знания. Отсутствие или низкое качество, бессистемность контроля свидетельствуют о недостатках системы организации дистанционного учебного процесса, ведет к снижению качества подготовки студентов и вызывает негативное отношение к дистанционному образованию в целом.

Итак, контроль – одна из важнейших составляющих качества обучения. При дистанционной форме обучения контрольные задания должны компенсировать отсутствие личного контакта с преподавателем, стимулировать интерес к изучаемому материалу и организовать учебный процесс во времени.

Традиционно разделяют такие виды педагогического контроля: входной, текущий и итоговый (или стартовый, тематический, заключительный).

Входной контроль служит для проверки готовности студентов изучать курс, и, возможно, для их дифференциации по уровню подготовленности. Такое задание нужно для самоконтроля и его оценка не влияет на итоговую.

Итоговый контроль проводится традиционным образом, при личной встрече преподавателей и студентов в университете.

Для асинхронного дистанционного обучения, осложненного отсутствием общего учебного пространства, общения с преподавателями и однокурсниками, которое обычно организует учебную и стимулирует научную деятельность студентов, особенно необходим текущий контроль.

Например, изучение дисциплины рассчитано на семестр. Преподаватель сформировал структуру курса, выложил необходимые материалы для изучения, книги, лекции, вопросы для самоконтроля, написал, сколько часов предполагается необходимым потратить на изучение каждой темы. Однако без правильного текущего контроля студент может не рассчитать время, неправильно оценить степень своей подготовки и т. д. Итоговый контроль это выявит, но исправлять недостатки обучения на итоговом контроле – поздно, время упущено, придется изучать курс заново.

Текущий контроль дисциплинирует, упорядочивает учебный процесс и предупреждает возможные ошибки, упущения, предотвращает снижение качества самостоятельной работы студентов и преподавателей. Учебными планами на 2017/2018 год филологического факультета предусматривается в лучшем случае одна контрольная работа по дисциплине в семестре. Для

большинства курсов в магистратуре предусмотрены только лекции и итоговый контроль. Для учителей, проходящих в университете курсы повышения квалификации по очно-дистанционной форме, также предусмотрены только лекции и итоговая работа, и совсем отсутствует текущий контроль, когда они в течение четырех недель обучаются дистанционно. Таким образом, представляется, что в университете текущему контролю пока что не уделяется должного внимания.

Преподаватели отмечают, что создание текущих контрольных заданий достаточно трудоемко, но необходимо и оправдано.

Специалисты в связи с контрольными заданиями на платформе MOODLE чаще всего говорят о тестировании как об одной из самых эффективных форм контроля – «наиболее объективной, демократичной, массовой и экономичной во времени» (Н. В. Ломовцева). Тесты позволяют быстро проверить знания большого количества учащихся, причем проверка осуществляется автоматически. Преподаватель же тратит время на составление тестовых заданий, а они могут быть очень разнообразными, и составление качественных тестовых заданий – работа трудоемкая.

Однако даже хорошо составленные тесты не исключают совершенно возможности «угадывания». Кроме того, для работы творческого характера составить тестовые задания и образцы правильного их выполнения затруднительно и непродуктивно.

Так, филолог должен уметь интерпретировать и оценивать текст, его интересуют проблемы мышления и речи, когнитивные аспекты литературного творчества. При дистанционной форме обучения, почти исключаящей устное общение учащегося с однокурсниками и преподавателями, очевидно, больше внимания следует уделять письменной речи, письменным заданиям. При преподавании литературоведческих дисциплин филологам для самостоятельной работы студентов и контроля ее нужно использовать, например, такие виды заданий, как анализ художественного текста, конспектирование, реферирование, составление тезисов, написание эссе, рецензии, аннотации и т. д.

Значит, для качественной подготовки филологов, обучающихся дистанционно, необходимо внести изменения в учебные планы: добавить виды контрольных работ (и часы на их проверку – в нагрузки преподавателей), а также он-лайн семинары.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ КУРСІВ ДЛЯ СТУДЕНТІВ РІЗНИХ ФОРМ НАВЧАННЯ

Валит Елена Сергеевна, Задорожня Людмила Викторовна

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина

Центр международного образования, кафедра украинского и русского языков
как иностранных

e_valit@mail.ru, perfectrix15@gmail.com

ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ ИНОСТРАНЦЕВ НА ПОДГОТОВИТЕЛЬНОМ ОТДЕЛЕНИИ

Новое образовательное пространство, новая обучающая среда в преподавании и изучении русского языка как иностранного продолжают успешно создаваться в последние годы во всех странах мирового сообщества, благодаря использованию различных компьютерных технологий, повышающих эффективность и интерес ко всем аспектам обучения языку в условиях внеязыковой среды, активизирующих учебно-познавательную деятельность учащихся, которые осознали и ощутили преимущества дистанционного образования.

Специализированная электронная образовательная среда, когда субъекты учебного процесса (преподаватель и студент) взаимодействуют между собой и со средствами обучения на расстоянии, базируется на использовании информационно-телекоммуникационных технологий, и такое образование занимает в настоящее время особое место.

Преподаватели кафедры украинского и русского языков как иностранных Центра международного образования ХНУ имени В. Н. Каразина в силу сложившихся и постоянно меняющихся потребностей в образовательных услугах научно и опытно обосновывают новые рациональные задачи обучения, корректируют их с учетом новых учебных условий.

В рамках системы Moodle на кафедре создано пять дистанционных курсов обучения.

Иностранные студенты подготовительного отделения, вступая в образовательный контакт в рамках виртуального сообщества, нуждаются в дополнительном «инструктажном» курсе о структуре и правилах работы в системе Moodle на языках-посредниках (английский, китайский, арабский), поскольку у них нет на тот момент необходимого лексического запаса, чтобы понять и четко выполнить все задания курса. В связи с этим все указанные дистанционные курсы снабжены методическими рекомендациями (инструкцией) для учащихся по работе с системой дистанционного образования Moodle на русском и английском языках.

Дистанционный курс «Русский язык для англоговорящих учащихся» предоставляет возможность изучать русский язык «с нуля» в любое удобное

для учащихся время. Материал курса включает обучение фонетике, грамматике и лексике. Курс рассчитан на 8 месяцев обучения. Программа состоит из 4 уроков вводно-фонетического курса, который поможет учащимся освоить алфавит и основы русского произношения, а также 15 тем основного курса, содержащих теоретический и практический учебный материал. Каждая из представленных тем завершается проверочным тестом. Интерактивный словарь курса содержит около 1500 слов. Для обратной связи со студентами используются форум и чат. Предусмотрена работа по Skype.

Каждый урок курса содержит словарь (лексика) урока; грамматический материал; лексическая тема (+ диалоги); практические задания (для текущего контроля, оценивает преподаватель); 2 теста (по грамматике и лексике) с автоматическим оцениванием; итоговая контрольная работа к теме; презентации; онлайн-консультация.

В результате успешного выполнения всех 15 тестов слушателям выдается сертификат о прохождении курса русского языка для иностранных студентов.

Дистанционный курс «Русский язык. Научный стиль речи. Медико-биологический профиль» предназначен для иностранных учащихся подготовительных факультетов, обучающихся в группах медико-биологического профиля.

Отбор материала обусловлен коммуникативными потребностями общения в различных областях профессиональной сферы.

В основу курса положена лексика и конструкции научного стиля речи, отобранные в результате анализа учебных материалов, используемых на первых курсах в вузах медико-биологической направленности.

Целью данного дистанционного курса является подготовка иностранных учащихся к обучению специальным предметам на первом курсе высших учебных заведений медико-биологической направленности, к слушанию и пониманию лекций, участию в семинарских и практических занятиях, чтению специальной литературы на русском языке.

Курс «Русский язык. Научный стиль речи. Экономический профиль» рассчитан на иностранных учащихся, владеющих элементарным уровнем общего владения русским языком.

Цель курса – подготовить иностранцев к пониманию лекций, к выполнению практических заданий, чтению специальной литературы по экономической теории и экономической географии на русском языке (I семестр), выработать у студентов навыки и умения, необходимые для успешного осуществления учебно-профессиональной деятельности – понимания и записи учебной лекции, адекватного восприятия, воспроизведения и самостоятельного продуцирования научных текстов (II семестр).

Курс «Мифология древних славян. Русская народная волшебная сказка» предназначен для широкого круга иностранных студентов,

изучающих русский язык как иностранный, и направлен на расширение лингвистической, литературоведческой и культурологической компетенции иностранных студентов-филологов.

Цель дистанционного курса – помочь будущим филологам в рамках предмета «Фольклор» лучше понимать лекции, аутентичные фольклорные тексты на первом курсе обучения на филологическом факультете.

Главная учебная задача курса – активизировать «обратную связь» с каждым студентом в форме эссе на русском языке о мифологических и фольклорных истоках своей страны.

Глобальная общеобразовательная задача – знакомство с мифологическими истоками, которое поможет иностранным студентам увидеть мифологию как психологию, спроецированную на внешний мир.

Учащиеся занимаются в удобное для себя время и в удобном месте по индивидуальной траектории обучения.

Решение многих проблем, до сих пор не решенных традиционными средствами, становится возможным благодаря активному внедрению информационно-телекоммуникационных технологий (ИКТ) в различные сферы образования.

Григорова-Беренда Лариса Іванівна, Мірошніченко Тетяна Миколаївна

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, кафедра міжнародних економічних відносин та кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

grigorova@karazin.ua, tatiana.miroschnichenko@karazin.ua

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ALEA JACTA EST!

Стрімкий розвиток інформаційних технологій сприяє активному залученню дистанційних форм навчання до освітнього процесу, насамперед у закладах вищої освіти.

Дистанційне навчання являє собою нову форму організації освіти, що ґрунтується на поєднанні кращих традиційних методів отримання знань з новими інформаційними й телекомунікаційними технологіями, дає змогу впроваджувати інтерактивні технології викладання матеріалу, здобувати повноцінну вищу освіту або підвищувати кваліфікацію, також має низку переваг, зокрема: актуальність, гнучкість, зручність, модульність, економічна ефективність, інтерактивність, відсутність географічних кордонів.

Узагальнюючи вітчизняні науково-педагогічні праці, в яких розкриваються питання теорії і практики дистанційного навчання, слід виділити кілька напрямів здійснених наукових досліджень, а саме: проблемні

аспекти дистанційної форми навчання та можливості її використання досліджували В. М. Толочко, Ю. П. Медведєва, М. В. Зарічкова, Я. І. Панкратова; наукове забезпечення дистанційної професійної освіти, проблеми і напрями досліджень в цій галузі – В. Ю. Биков, Н. І. Міхальченко, Л. А. Лещенко та ін.; організаційно-педагогічні основи та специфіку методології дистанційної освіти в Україні та за її межами – В. В. Олійник, В. М. Кухаренко, П. М. Таланчук, В. В. Шейко, А. Н. Бітченко, С. А. Мясников та ін.

Головною метою використання технологій дистанційного навчання в закладах вищої освіти (ЗВО) є забезпечення студентам постійного доступу до електронних освітніх ресурсів шляхом використання сучасних інформаційних технологій та телекомунікаційних мереж.

Технології дистанційного навчання у вищій освіті розкривають можливості позитивного впливу на вирішення наступних завдань при підготовці майбутніх фахівців:

- підвищення рівня якості освіти в ЗВО;
- реалізація потреб майбутніх фахівців в освітніх послугах;
- підвищення професійної мобільності й активності майбутніх фахівців;
- формування єдиного освітнього простору в межах вищої освіти;
- індивідуалізація навчання при масовості вищої освіти.

Розглянемо на прикладі факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу переваги та проблемні моменти дистанційного навчання, як для студентів так і для викладачів.

На факультеті на дистанційну форму переведено вивчення понад 60 навчальних дисциплін та практик спеціальностей «Міжнародні економічні відносини», «Туризм» та «Готельно-ресторанна справа», за якими навчається понад 200 студентів заочної (дистанційної) форми. До того ж, наразі понад 200 студентів денної форми навчання підписані й користуються матеріалами зазначених дистанційних курсів.

Безперечною є зручність дистанційної форми для студентів-заочників, що надає можливість постійного доступу до навчальних та інформаційних матеріалів (у зручний час для будь-якого студента з будь-яким графіком роботи та/або індивідуальними особливостями), отримання консультативної допомоги викладача, наявність прикладів та зразків оформлення контрольних, курсових робіт, звітів, відповідей тощо, відсутність необхідності пошуку спеціальної літератури та джерел, що перелічені та найчастіше на які є гіперпосилання в дистанційному курсі. Тобто мотивований студент, котрий прагне до самовдосконалення і підвищення свого освітнього рівня, оцінює виключно позитивно таку форму навчання.

Доцільним, зручним та корисним є використання студентами денної форми навчання дистанційних курсів, особливо для таких, яким внесені зміни до індивідуальних навчальних планів та графіків навчального процесу (студенти, що реалізують своє право на академічну мобільність, проходять

навчання, практичне та/або мовне стажування за кордоном). На факультеті спостерігається позитивна динаміка: з кожним роком збільшується кількість студентів денної форми навчання, підписаних на дистанційні курси (2016/2017 навчальний рік – 85 осіб; 2017/2018 навчальний рік – 215 осіб).

Однак, наявні нарікання від студентів перших курсів заочної (дистанційної) форми навчання щодо (хто б міг припустити?) нестачі контролю з боку деканату й керівництва факультету. Отже головна складність для студентів молодших курсів – самотійно змусити себе навчатися. Але ж самотійна робота студента є суттєвим елементом освітнього процесу, її частка складає понад 90 % навчального часу, відведеного на вивчення дисципліни для студентів заочної форми навчання та від 40 до 77 % для студентів денної форми навчання. Отже, цю проблему кожен студент має вирішити самотійно. Мотивації з боку викладачів, на наш погляд, достатньо (вищий бал за своєчасне виконання завдань, додаткові бали за виконання додаткових завдань, цікаві актуальні інформаційні матеріали, відеоматеріали тощо). Наступна окреслена студентами проблема – брак особистого спілкування з викладачем. Її частково вирішує можливість спілкування під час очних консультацій, які проводяться щомісяця усіма викладачами, що працюють на заочній формі.

Деякі студенти мають проблеми з реєстрацією на дистанційні курси, що, як правило, пояснюється їхньою неорганізованістю (відсутність на заняттях з роботи в системі дистанційної освіти під час настановної сесії), адже реєстрація студентів перших курсів на дистанційні курси відбувається централізовано.

Також є певні складнощі дистанційної форми навчання і для викладачів: необхідність адаптації завдань під можливості віддаленої роботи, невпевненість у самотійності виконання завдань певним студентом, складність оформлення навчальних матеріалів згідно з діючими стандартами. Ці питання залишаються відкритими і потребують вирішення. Проблемними моментами дистанційної форми залишається мотивація як студентів, так і викладачів. Щодо останніх – в Каразінському університеті діє позитивна практика преміювання викладачів за розробку і сертифікацію дистанційного курсу, визнання сертифікованого дистанційного курсу навчально-методичною працею та суттєве підвищення рейтингового бала науково-педагогічного працівника і кафедри за рахунок роботи з дистанційними курсами в банку веб-ресурсів Центру електронного навчання університету (науково-педагогічний працівник має можливість набрати до 90 балів за один розроблений та апробований курс, кафедра одержує в рейтинг 10 балів за кожний сертифікований курс).

Перевагами дистанційної форми навчання для викладачів є, безумовно, простота і зручність корегування вже створеного начального курсу (модуля), додавання актуальних матеріалів та посилань, удосконалення системи контролю знань, оновлення, заміна та доповнення завдань, глосарію, бази тестів, автоматична перевірка та оцінювання тестових завдань тощо.

Отже, для авторок публікації (розробники 7 дистанційних курсів), переваги дистанційної форми є випробуваними й очевидними: *Alea jacta est!* (лат. – «Жереб кинуто!»)

**Кліменко Ганна Вікторівна, Літвінов Юрій Вікторович,
Шурінова Олена Володимирівна**

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, фізичний
факультет, кафедра експериментальної фізики

klimenkoanna16@gmail.com

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ВІДЕОКОНТЕНТУ В ДИСТАНЦІЙНИХ КУРСАХ З ФІЗИКИ

На даний час в усьому світі відбуваються кардинальні зміни у сфері освіти: стрімко розвиваються дистанційні освітні технології, найчастіше використовується електронне навчання, все більшої популярності набувають Massive Open Online Courses, відбувається формування єдиного освітнього простору. Сьогодні ні в кого не викликає сумніву той факт, що використання у вишах сучасних відеоресурсів дозволяє не лише істотно підвищити якість навчання, а й залучити до ВНЗ більше талановитих, зацікавлених, мотивованих студентів, зробити виш більш конкурентоспроможним, поліпшити його позицію в міжнародних рейтингах. Вибір нових стратегій освіти лежить в основі передбаченого сучасними освітніми стандартами компетентнісного підходу до освітньої діяльності вишів, орієнтованості навчання на практичну діяльність.

Сьогодні, аби бути конкурентоспроможним на ринку праці, випускник ВНЗ, крім професійних компетенцій, повинен володіти такими якостями, як комунікабельність, комп'ютерна грамотність, вміння користуватися Інтернет-сервісами, володіти іноземними мовами, адаптовуватись до змін. У надбанні цих навичок велику роль (поряд зі змістом навчання) грає й використовувана освітня методика.

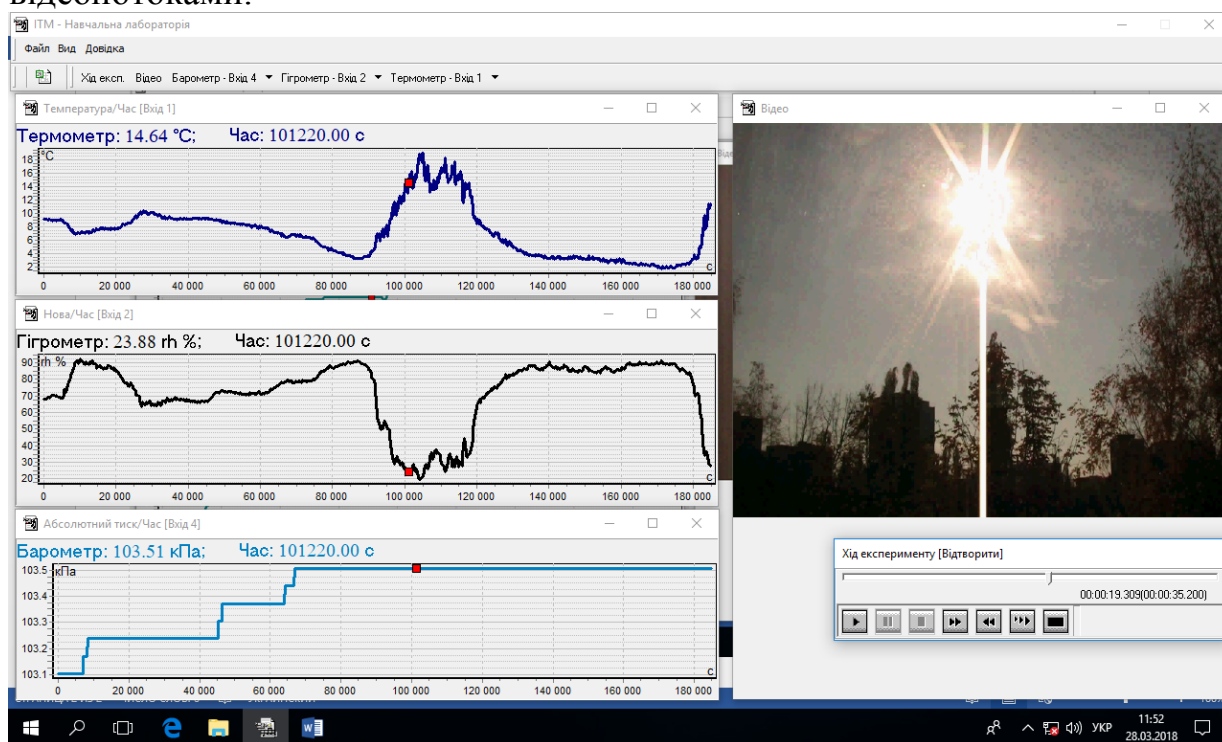
Так, на медичному факультеті, для більш глибокого і детального вивчення фізики було розроблено дистанційний курс «Медична та біологічна фізика», для більшої наочності якого і для кращого розуміння фізичних процесів студентами-медиками було підготовлено і знято низку відеоекспериментів, які студенти можуть провести в домашніх умовах без додаткової технічної підтримки, а також детально розібрати та вивчити теоретичний матеріал за цими темами.

Більшість співробітників освітньої сфери, не пов'язаних із комп'ютерними технологіями, вважають, що створити навчальний відеокурс – просто. Для цього досить зняти лекції або експерименти викладача в навчальній аудиторії і виставити їх на сайті університету. Навчальне відео, зняте в аудиторії під час звичайного заняття, називається хронікальним відео.

Здебільшого воно довге і не цікаве для перегляду навіть головній дієвій особі.

Нами були створені альтернативні відеопрактикуми. Це низка спеціально записаних наукових експериментів з використанням високотехнологічного обладнання. Такий формат відеопрактикуму передбачає супровід експерименту додатковими матеріалами – наприклад, презентацією, анотацією та посиланнями, що істотно підвищує освітню цінність контенту.

Відеоексперименти публікуються в мультиканальному варіанті – дві і більше відеодоріжки (наприклад, великий план досліджуваного фізичного явища і часова залежність досліджуваної величини) видно в одному плеєрі, і користувач при перегляді може перемикатися між цими синхронізованими відеопотоками.

Рис. 1. Фрагмент дослідження зміни погодних умов

На вищезазначеному рисунку студенти можуть одночасно спостерігати зміну часу доби, а також залежність температури, вологості і тиску від часу, що дає можливість не спостерігати кілька діб самотійно за перебігом погодних умов, а користуючись графіками залежності та зробити необхідні висновки.

Розробка навчальних відеоекспериментів – складний процес, що вимагає участі фахівців, які володіють сучасними технологіями створення медіаконтенту.

Вимоги, що висуваються до сучасних відеоресурсів, – досить жорсткі. Головне – забезпечення високої «інформаційної» щільності матеріалу для зменшення даремних витрат часу та факторів, що відволікають.

Процес створення відео виходить далеко за межі власне знімального процесу – його супроводжує велика попередня робота, де центральну роль відіграє розробка сценарію – ретельно продуманого, вивіреного з точки зору педагогічного дизайну, а також велика робота з обробки відзнятого матеріалу. Для розробки високоякісного навчального відео необхідні знання з різних сфер: крім власне предметної сфери, необхідні знання дидактичних і методичних аспектів використання мультимедійних засобів в навчальному процесі, знання психолого-педагогічних аспектів сприйняття навчального відео, основи роботи з медіаконтентом (це – звукозапис, монтаж, технології створення презентацій, комп'ютерна анімація, фото- і відеозйомка, скрінкастінг тощо), знання стандартів і вимог, що висуваються до сучасного навчального медіаконтенту, здатність організувати навчальний процес з використанням навчального відео. Тому, створення сучасного навчального відео вимагає синергетичної взаємодії викладачів, технічних фахівців і творчих працівників. В команду розробників навчального відео, крім викладача-сценариста, повинні входити відеоінженер, оператор, дизайнер курсу.

Підбиваючи підсумки, можна зробити висновок про те, що навчальне відео – це сучасна, ефективна форма подання навчального контенту, незамінна в умовах електронного навчання (при очному, змішаному або дистанційному навчанні).

Inna V.Koreniewa, Anna V.Klimenko

V.N. Karazin Kharkov National University

klimenkoanna16@gmail.com

POSITIVE AND NEGATIVE ASPECTS OF THE USE OF DISTANCE LEARNING FOR INTERNATIONAL STUDENTS.

Distance learning is an innovative method of interaction between the teacher and the student. It reflects all the integral components of the educational process and is realized by concrete means of Internet technologies. Significant achievements in the field of technology training, media and communication, rapid development and wide application of various technical tools have become a prerequisite for the development of distance learning. This is computer and information technology; satellite communication systems; educational television; mass connection to information systems; distribution of computer training programs. V.N. Karazin Kharkov National University uses distance learning based on the software of the MOODLE system.

There are positive and negative aspects of this type of training for foreign students.

To positive aspects can be attributed:

- learning at an individual pace – the speed of learning is established by the student himself, depending on his personal circumstances and needs;
- freedom and flexibility – a student can choose any of many courses, as well as independently plan the time, place and duration of classes;
- availability – independence from the geographical location and time zone of both the student and educational institution, which allows not to be limited to educational needs;
- mobility – effective implementation of feedback between the teacher and the student, which is one of the basic requirements and the basis for a successful learning process;
- manufacturability – usage in the educational process of the latest achievements of information and telecommunication technologies;
- social equity – the possibility of obtaining education by different layers of the population, regardless of their financial situation;
- creativity – comfortable conditions for creative self-expression of the student.

But there are also negative aspects of distance education:

- foreign students do not use the full «teacher-student» communication to maximize perception of the new material and understanding of new terms and lexical-grammatical constructions;
- the need for a number of individual psychological conditions, since the result of distance learning directly depends on the student's independence and consciousness;
- it is necessary to have constant access to Internet resources;
- lack of full-fledged practical training.

As a result, distance education is very convenient and useful thing. But we would advise combining traditional and innovative forms of education in equal degrees to achieve better mastering of knowledge by foreign students. The effectiveness of this method have been shown in our distance courses for the preparatory faculty of the Center for International Education.

Кухаренко Володимир Миколайович

НТУ «ХПІ», Інститут енергетики, електроніки та електромеханіки,
кафедра технічної кріофізики

kukharekovi@gmail.com

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ Е-УНІВЕРСИТЕТУ

Поява і розвиток мережі змінюють професійну діяльність особистості і систему її підготовки до роботи. Суспільство переходить в мережеву епоху, де головним стає самоврядування та створення професійної екосистеми. Професійна екосистема – це набір організаційних і особистих взаємин та взаємодіючих елементів – контент, люди, програмне забезпечення, послуги,

програми тощо, що забезпечує гармонійний розвиток особистості.

Перші паростки нової мережевої епохи вже визначаються, її принципами можуть бути субсидіарність, тобто вирішення проблем на тому рівні, де вони виникли, управління мережею, пов'язане керівництво, керованість (Wirearchy) – мережа кураторів змісту. Мережа кураторів підтримує мислення на високому рівні, ліквідує інформаційне перевантаження, з'єднує робочу силу експертів, дає змогу експертам поділитися мудрістю та розумінням.

До принципів мережевої епохи можна віднести мережеву освіту, яка ще повністю не визначена, та міста, що навчаються, наприклад Силіконова долина. Достеменно, якою буде мережева освіта, ще не відомо, але відкритою освіта буде обов'язково, і вона вже розвивається. Це відкритий прийом до навчання (Відкритий британський університет), безкоштовне навчання (xMOOC), відкриті освітні ресурси (OER), відкрита навчальна практика (OEP). Основними вимірами відкритої освіти є прозорість спілкування та включення.

Сучасна освіта. Постійні зміни в мережі, поява нових інструментів для навчального процесу вимагає змінюваності і університетів. Сучасний університет має займатися впровадження нових форм взаємодії учасників навчального процесу; надавати якісні освітні послуги для населення та бізнесу; підтримувати та розширювати можливості самоосвіти громадян.

Завданнями сучасного університету є розвиток інфраструктури дистанційного навчання, розробка нормативних документів для організації дистанційного навчання, фінансова підтримка викладача у придбанні сучасних гаджетів та мобільних пристроїв, підготовка викладачів до навчального процесу, до розробки та використання дистанційних курсів, тренінгів з використання нових ІТ, студентів – до використання дистанційного навчання та сумісного навчання, технічної підтримки викладачів та студентів.

При підготовці фахівця необхідно виділяти доуніверситетський, базовий, загальнофаховий та магістерський рівні, для яких використовуються різні типи дистанційних курсів та навчально-методичне забезпечення. Зараз розповсюджені три типи дистанційних курсів:

1. Біхевіористські: діяльність студента спрямовано на засвоєння часто повторюваних завдань, відповіді яких зумовлені (комп'ютерне навчання).
2. Конструктивістські: викладач взаємодіє зі студентами, спрямовуючи їхнє навчання (системи штучного інтелекту).
3. Коннективістські: провідні вчені у конкретних галузях знань супроводжують навчальний процес, використовуючи сучасні засоби комунікації.

Навчально-методичне забезпечення може бути:

1. Електронний курс-ресурс.
2. Дистанційний тренувальний тренажер.
3. xMOOC університету та сторонніх організацій.

4. Конструктивістський дистанційний курс.
5. Коннективістський МООС (сМООС).
6. Мікроуроки.
7. Відкритий дистанційний курс.
8. Портфоліо студента та вчителя.

У сучасному університеті використовується змішане навчання, завданням якого є розширення освітніх можливостей студентів; формування суб'єктної позиції студента; трансформування стилю педагога; персоналізування освітнього процесу. У змішаному навчанні крім традиційних ролей викладач може виконувати нові ролі такі, як художник в студії навчання (Джон Сілі Браун); мережевий адміністратор (Кларенс Фішер); консьєрж (Кертис Бонк) або куратор (Джордж Сіменс).

Викладачі повинні мати навички курування змісту, яке визначається як акт безперервного виявлення, відбору та розповсюдження найкращого і найбільш відповідного онлайн-контенту різних типів та інших Інтернет-ресурсів на певну тему для задоволення потреб конкретної аудиторії.

Це пов'язано зі зростанням інформації в мережі, зростаючою кількістю відкритих ресурсів, неструктурованістю та недостовірністю інформації.

Новим для університетів є сМООС, для яких характерні великий обсяг неструктурованої інформації, особиста мета учасника, свобода діяльності, відсутність контролю, учасник курсу – і вчитель, і учень, поява спільності практики. Такі курси вимагають серйозної підготовки, можуть бути міжуніверситетськими і використовуються для навчання магістрів.

Всі дистанційні курси повинні проходити експертизу з метою забезпечення якості курсів, організації інноваційних пошуків, вивчення, розуміння та розвитку найбільш перспективних педагогічних інновацій, професійного розвитку викладачів.

Студенти сучасного університету повинні бути відповідальними, якщо вони не візьмуть на себе відповідальність за практику та роздуми щодо дисципліни, вони не будуть вчитися. З іншого боку, якщо виключити викладачів з процесу, студенти будуть шукати зразки для наслідування в інших місцях.

Викладач майбутнього – це розробник навчального середовища, він створює домен. Друга роль викладача – “практик дисципліни”. Це професор, який є дослідником та розробником дисципліни та очолює навчання студентів у ній, він демонструє домен. Важлива функція вчителя – демонстрація моделі культури, яку ми представляємо та бажаємо.

Умовами існування сучасного університету є стратегія навчання, організаційна модель, кваліфіковані кадри, онлайн-сервіси підтримки студентів і викладачів, планування, ресурси підтримки студентів, змішані курси у розкладі, програма оцінки та політика авторського права і інтелектуальної власності.

Проблемна лабораторія дистанційного навчання НТУ «ХПІ» проводить підготовку викладачів до роботи в сучасному університеті. Викладачам

пропонуються курси, які проводяться у дистанційному та змішаному форматі:

1. Основи дистанційного навчання.
2. Дистанційне навчання для керівників.
3. Технологія розробки дистанційного курсу.
4. Змішане навчання.
5. Тьютор дистанційного та змішаного навчання.
6. Експертиза дистанційного курсу.
7. Куратор змісту.

На цих курсах навчаються не лише викладачі університету, а й вчителі і викладачі університетів України. В середньому на курс записуються понад 100 слухачів.

Таким чином, у світовій освіті відбуваються зміни, за кілька років навчання в навчальному закладі не буде поділятися на традиційне, дистанційне, змішане. Навчання буде гнучким поєднанням цих підходів для досягнення головної мети. Шляхи переходу до такого навчального закладу – різноманітні, у роботі представлено один з них. Враховуючи актуальність цього питання, велику роль буде відігравати кооперація університетів.

Омелян Олександр Миколайович

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка,
ННІТМ, кафедра вищої та прикладної математики

aomelyan@ukr.net

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕЛЕМЕНТІВ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Протягом двох останніх десятиліть все більшої популярності набувають дистанційні форми навчання. Пояснення цьому міститься у тому, що внаслідок бурхливого розвитку сучасних технологій обробки матеріалів, виготовлення виробів, розробки нових матеріалів на основі нанотехнологій, фахові знання, здобуті студентами за час очного традиційного навчання у навчальних закладах, часто дуже швидко втрачають свою актуальність або виявляються неповними.

Унаслідок впливу цих же самих факторів значна кількість студентів очної форми навчання після отримання певних базових теоретичних знань з професійної сфери прагне якнайшвидше знайти реалізацію здобутих знань та умінь в практичній сфері, розпочинаючи таким чином власну професійну діяльність.

Певна річ, професійна діяльність вимагає докладання значних фізичних зусиль та часового навантаження з боку працюючого. Все це призводить до того, що значно скорочується кількість часу, який студент міг би використати

для самостійної роботи при підготовці до занять. А це зі свого боку викликає зниження рівня фахової підготовки студентів та набутих ними компетенцій.

Одним із виходів з такого становища, що може запобігти негативним наслідкам одночасної навчальної та професійної діяльності, може бути залучення до навчального процесу елементів дистанційних технологій.

До переліку ресурсів дистанційних технологій сучасний розвиток інформаційно-комп'ютерних технологій (ІКТ) щороку додає все нові і потужніші.

Зокрема, сучасні навчальні заклади застосовують для впровадження електронних форм навчання різноманітні платформи забезпечення функціонування дистанційної освіти (Learning Space, WebTycho Мерилендського університету, що у США, платформа «Прометей», «Аванта», Joomla, Moodle та ін.). Moodle – це одна з найбільших LMS (систем керування навчанням) для дистанційного навчання з відкритим програмним кодом, на якій станом на серпень 2016 зареєстровано базу користувачів близько 90 млн осіб.

Упровадження дистанційної освіти та її сутність в Україні передбачено Національною програмою інформатизації та Концепцією розвитку дистанційної освіти. Під дистанційним навчанням академік В. Биков розуміє таку форму організації навчального процесу, за якої її активні учасники (об'єкт і суб'єкт навчання) досягають цілей навчання, здійснюючи навчальну взаємодію принципово і переважно на відстані.

В сучасній системі вищої освіти подолання труднощів, пов'язаних з реформуванням вищої освіти, можливе за допомогою так званого «змішаного» навчання. Під змішаним навчанням (blended learning) розумітимемо об'єднання традиційних засобів навчання, а саме: роботи в аудиторіях, вивчення теоретичного матеріалу – з неформальними (засобами електронного навчання), наприклад обговоренням за допомогою електронної пошти та Інтернет-конференцій. Змішана форма навчання органічно поєднує у собі як денні (очні), так і дистанційні форми навчання. Якщо дистанційне навчання здійснюється тільки за допомогою Інтернету, то змішане навчання передбачає наступні різноманітні форми навчання: дистанційне вивчення теоретичного матеріалу, засвоєння практичних навичок у формі денних занять чи дистанційно, а також складання іспиту (заліку) або виконання випускної роботи. За визначенням учених А. Стрюка, Ю. Триуса, В. Кухаренка, змішане навчання є цілеспрямованим процесом здобування знань, набуття вмінь і навичок в умовах інтеграції аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності суб'єктів освітнього процесу на основі впровадження і взаємного доповнення технологій традиційного, електронного, дистанційного та мобільного навчання за наявності самоконтролю студента за часом, місцем, маршрутами та темпом навчання. Змішана модель навчання – це модель використання розподілених інформаційно-освітніх ресурсів в стаціонарному навчанні із застосуванням елементів асинхронного та синхронного дистанційного навчання. Вона може

бути використана як елемент стаціонарного навчання в проведенні аудиторних занять і в самостійній роботі студентів. Таким чином, змішане навчання успадковує переваги дистанційного навчання і усуває його недоліки.

В сучасних умовах реформи вищої освіти саме змішана форма навчання може стати найбільш ефективною, оскільки вона є дуже гнучкою відносно часу проведення та можливості взаємодії викладача і студента, через використання онлайн-платформи. Зокрема, викладач має змогу підтримувати студентів у міру потреби, іноді працювати з невеликими групами або з одним студентом. За цієї моделі онлайн-складова може стати основою навчання студентів, навіть якщо певна діяльність і відбувається офлайн. Студенти працюють за індивідуальним, гнучким графіком, що включає різні формати навчання. Викладач доступний для будь-яких консультацій у будь-який час, і студенти навчаються, здебільшого, відповідно до їхніх індивідуальних освітніх потреб, а також темпу і ритму освоєння навчального матеріалу. Багато вітчизняних ВНЗ використовують для організації і технічного забезпечення дистанційного та змішаного навчання відкриту освітню платформу LMS Moodle.

У ПолтНТУ імені Юрія Кондратюка теж для організації дистанційного навчання використовується безкоштовна платформа LMS Moodle, а останнім часом активно практикується залучення ресурсів LMS Moodle для підвищення якості навчання і студентів стаціонару.

Платформа Moodle створює додаткові можливості для впровадження в освітній процес системи дистанційного і змішаного навчання, дає змогу вільного поширення програмного продукту. Середовище LMS Moodle дає змогу не тільки забезпечити студента інформаційними матеріалами, а й забезпечити різні форми взаємодії між викладачем та студентами у формі діалогового спілкування «студент – контент», «студент – викладач», «студент – студент» та забезпечити поетапний контроль знань тощо.

Спеціально розроблена методична системи змішаного навчання, що побудована на платформі Moodle та включає розроблене методичне забезпечення, є ефективною і сприяє підвищенню рівня фахової підготовки студентів. Отже, аналіз результатів використання LMS Moodle у системі змішаного навчання у ВНЗ дає змогу зробити певні висновки та узагальнення: змішане навчання постійно удосконалюється і спрямовується на підтримку особистісно-орієнтованого навчання. Оптимізація цього виду навчання сприяє розвитку мобільності студентів, посиленню зорієнтованості на студента, збільшенню кількості студентів, залучених до цього виду навчання, розширенню можливостей взаємодії викладача і студента у віртуальному середовищі, збільшенню автономності студентів за рахунок самостійної роботи з великою кількістю баз даних, які пропонуються в Інтернеті, персоналізації навчання, широкому поширенню доступу до мобільних пристроїв, які реалізують змішане навчання. Технічні можливості системи навчання Moodle дають змогу використовувати її для ефективного

навчання студентів. Розмаїття форм подання матеріалу та зручність доступу до нього студентам, а також широкі можливості щодо керування навчальними курсами та їхнім вмістом роблять систему Moodle зручним інструментом для здійснення змішаного навчання. Змішана форма дистанційного навчання на базі платформи Moodle найбільш адекватна вимогам розвитку України в рамках Європейської освіти.

Очевидно, що змішана форма навчання, зокрема на платформі LMS Moodle може надати якісного розвитку освіті, оскільки вона ефективніша, доступніша, ніж традиційні форми, забезпечує персональний підхід. Використання сучасних інформаційно-комунікативних, електронних технологій у поєднанні з педагогічним досвідом дасть змогу підняти на більш якісний рівень вищу освіту в Україні.

Севост'янов Павло Олександрович

факультет психології Харківського національного університету імені

В. Н. Каразіна, кафедра прикладної психології

p.sevostyanov@karazin.ua

ВІДКРИТІСТЬ ДОСВІДУ ЯК ХАРАКТЕРИСТИКА, ЩО ВИЗНАЧАЄ УСПІШНІСТЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Одна з ключових особливостей дистанційного навчання полягає у психологічному аспекті даного виду навчальної активності, і насамперед цей аспект значною мірою проявляє себе для особи, що навчається, оскільки ефективність навчання, в якому наголос робиться на самостійну роботу, в більшості випадків залежить від самого слухача, від його психологічних особливостей, а саме: волі, уваги, самоконтролю і т. д.

На сьогоднішній день у свідомості нашого суспільства дистанційне навчання переважно сприймається як додатковий вид освіти, коли є певна база знань, отримана учнем в очній формі; тоді у студента вже є мотивація – підвищення рівня кваліфікації для досягнення певних професійних цілей. Але існує низка психологічних особливостей, які стають сьогодні перешкодою до сприйняття дистанційного навчання як звичної навчальної діяльності з тим мотиваційним змістом, до якого всі звикли. До таких особливостей можна віднести:

- мінімальну присутність або ж повну відсутність живого діалогу з викладачем, який не може відступати від програми, а діє тільки в її межах;
- відсутність індивідуального підходу, що призводить до того, що в межах дистанційного навчання неможливо урахувати особливості кожного слухача і знайти до нього підхід;
- відсутність можливості реалізовувати потребу в спілкуванні, ділитися знаннями між учнями;

– ускладненість зовнішнього контролю учня з боку викладача; результат дистанційного навчання здебільшого залежить тільки від самодисципліни слухача, від його вольових якостей, які не завжди можуть знаходитися на належному рівні;

– труднощі у визначенні рівня знань учня завдяки дистанційному контролю знань, у ході якого він може користуватися матеріалами або підказками.

Тобто, ми бачимо, що існує низка психологічних факторів, які можуть ускладнювати дистанційну навчальну діяльність.

На тлі цього ми звертаємо нашу увагу на такий психологічний феномен, як відкритість досвіду. З позиції моделі Великої п'ятірки дане явище визначає те, наскільки людина оригінальна, відкрита для різноманітних стимулів, наскільки широке коло її інтересів і наскільки вона готова до ризику. Ван Егерен говорить про відкритість досвіду як про інтерес до винагороди, а, з огляду на сприйняття результатів дистанційного навчання як певної винагороди, ми можемо стверджувати, що відкритість досвіду може виступати в якості одного з чинників, що визначають успішність дистанційного навчання.

На наш погляд, з цієї ж самої причини дослідження психологічних особливостей дистанційного навчання має визначатись інтересом до таких феноменів, як ціннісні, смисложиттєві орієнтації та саморегуляція.

Нами було проведено низку досліджень, присвячених вивченню зазначених вище процесів.

Так, вивчення взаємозв'язку відкритості досвіду з саморегуляцією у студентів денної форми навчання дозволило виявити прямий зв'язок з загальним рівнем саморегуляції ($p=0,000$), що вказує на те, що відкритість досвіду є безпосередньо пов'язаною з загальним рівнем сформованості індивідуальної системи усвідомленої саморегуляції довільної активності людини. Дослідження особливостей взаємозв'язку відкритості досвіду з ціннісними орієнтаціями особистості дозволило виявити безпосередній зв'язок відкритості досвіду з такими цінностями, як універсалізм ($p=0,001$) і самостійність ($p=0,000$), і негативний – з владою ($p=0,00$) та безпекою ($p=0,002$). Аналіз особливостей взаємозв'язку відкритості досвіду зі смисложиттєвими орієнтаціями дозволило діагностувати прямий зв'язок відкритості досвіду з локусом контролю «я» ($p=0,000$) та загальним рівнем смисложиттєвих орієнтацій ($p=0,000$), а також – зворотній – з локусом контролю життя ($p=0,000$).

Ми вважаємо, що подальший аналіз отриманих емпіричних даних має сприяти більш глибокому розумінню побудови ефективності навчальної діяльності взагалі і її дистанційної форми зокрема.

У якості перспектив подальших досліджень ми вбачаємо проведення аналогічних досліджень на вибірках слухачів дистанційних курсів.

Тагліна Юлія Сергіївна

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, філософський факультет, кафедра теорії культури і філософії науки

j.s.taglina@ukr.net

ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ У ЗМІШАНОМУ НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ-КУЛЬТУРОЛОГІВ НА ПРИКЛАДІ КУРСУ «КУЛЬТУРА ДОБИ ВІДРОДЖЕННЯ»

Сучасні вимоги до курсів, які викладаються студентам гуманітарних напрямків, зокрема – культурологам, включають у себе завдання щодо викладення великого обсягу різноманітного матеріалу, у тому числі й наочного, та мають на меті підготовку кваліфікованих фахівців, які можуть вільно аналізувати, інтерпретувати та систематизувати культурні феномени, будуть спроможні вести діалог, дискусію, робити виступи та писати аналітичні роботи. Наразі, завдяки інформаційним технологіям, ми можемо зробити цей процес більш насиченим та результативним, впроваджуючи змішане навчання, тобто використовуючи найкращі елементи, які мають у собі дистанційна та очна освіти.

Треба зазначити, що при змішаному навчанні дуже велика увага повинна приділятися розподіленню діяльності студентів та викладача між очною та заочною формами. У монографії «Теорія та практика змішаного навчання» зазначено, що активність студентів у такому форматі підвищується. Задля оптимізації навчального процесу й було створено дистанційний курс «Культура доби Відродження».

У курсі пропонується таблиця розподілу діяльності, у якій регламентується робота тьютора та студентів. Будь-яка діяльність здійснюється відповідно до мети, яка також має бути чітко визначена. Наприклад, у плані діяльності з теми «Загальнокультурний і філософський зміст феномену «Відродження». Підстави європейського Відродження» перша мета викладача – продемонструвати презентацію, пояснити особливості феномену «Відродження». Метою ж студента: буде зробити припущення щодо підстав Відродження у форумі. Задля цієї мети у дистанційній діяльності викладача має бути заплановане формування конспекту лекції у вигляді файла, презентації з теми. Викладач повинен дати посилання на додаткові джерела, надати термінологію у глосарії та коментувати повідомлення студентів у відповідному форумі.

Діяльність студентів полягає в ознайомленні з матеріалами, що допоможе їм на очному занятті, обговорення питань у форумі. Так само, відповідно до мети, буде зрозуміло, що повинен робити кожен на очних заняттях:

Викладач – демонструвати презентацію, коментувати незрозумілі моменти, ставити запитання.

Студенти – визначати основні тенденції розвитку гуманістичної думки Ренесансу, називати основні періоди доби Ренесансу, роз'яснювати

специфіку ренесансних гуманістичних та філософських концепцій. Метою кожного заняття має стати оцінювання роботи студента та аналіз тижневої роботи. Стадія аналізу дозволяє зробити висновки щодо тижневої роботи, усунути непорозуміння, відповісти на можливі запитання.

У курсі «Культура доби Відродження» студентам було запропоновано винести на заочну форму діяльності частину теоретичного матеріалу у різних форматах, наприклад, перегляд відеоуроків. Студентам пропонуються мікроуроки, які не перебільшують десяти хвилин, присвячені відповідним темам. Це важливо тому, що, по-перше, студенти можуть не додивитися певний матеріал, якщо він буде завеликим. Але й витратити час очного заняття на перегляд відео нераціонально, бо очна діяльність більш підходить для обговорень, дискусій, роботи у «перевернутому класі» тощо. Тож обраний формат відео можна вважати найбільш оптимальним. Використання відео у курсі допомагає стисло й наочно подати матеріал з таких тем, як «Архітектура доби Відродження», «Скульптура доби Відродження», «Живопис доби Відродження», «Театр доби Відродження».

При використанні відеоматеріалів завжди постає запитання: чи подивились його студенти, а якщо й подивились, то чи запам'ятали з нього те, що треба? У курсі «Культура доби Відродження» для контролю цього питання використовуються можливості ресурсу playposit.com, який дозволяє створити відео з вбудованими в нього запитаннями. Студент може переглядати відео до певної миті, коли йому буде поставлене запитання щодо переглянутого фрагмента. Перегляд відео можна продовжити лише правильно відповівши.

На першому році використання курсу матеріали з теми «Живопис» були запропоновані лише у форматі ресурсу «Книга» (тут і далі – на базі MOODLE), але в подальшому було використано можливості зовнішніх ресурсів. Найяскравішим з них є такі, що дозволяють віртуально відвідати галереї Італії. Це дозволяє студентам побачити шедеври художнього мистецтва безпосередньо в місті їхнього знаходження, ознайомитися з нюансами структурування композиції галерей та музеїв світового рівня, що буде дуже важливим, якщо сфера їхньої майбутньої діяльності буде пов'язана з професією куратора виставок.

Теоретична частина на першому році роботи курсу у дистанційній діяльності була представлена й стислим конспектом лекцій у форматі «Файл». Студенти могли прочитати певний матеріал вдома, щоб бути готовими до дискусії на лекції або семінарським занятті. На другий та третій роки теоретична частина була доповнена презентаціями за темами «Проторенесанс», «Архітектура», «Живопис», «Музика», «Театр», «Побут». Були використані й можливості мікроуроків, коли матеріал лекції можна не читати, а подивитись та послухати. Очну діяльність теж урізноманітнено такими формами, як мозковий штурм, перевернутий клас, уроки-кейси.

Аналіз успішності студентів з курсу за останні роки вказує на те, що результативність значно підвищилася з початком використання

дистанційного курсу. Студенти краще розуміються на ілюстративному матеріалі, здатні вільно використовувати теоретичні та практичні знання, коли співвідносять отриманий досвід з іншими культурологічними курсами, або викладають відповідні теми на педагогічній практиці, спроможні застосувати отримані знання в професійній діяльності. Зацікавленість курсом теж суттєво зросла, бо змішане навчання дозволило підходити до кожного окремого курсу та студента більш індивідуально, з урахуванням їхніх особливостей.

Перспективність використання дистанційних курсів та змішаного навчання у студентів гуманітарного профілю обумовлена низкою переваг, серед яких наочність, всебічний огляд різноманіття матеріалу, підвищення зацікавленості та вмотивованості студентів у навчанні, одночасній допомозі у розвитку таких якостей, як самостійність та співпраця у групі, що ми й можемо побачити на прикладі використання курсу «Культура доби Відродження».

Ханова Олена В'ячеславівна

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, факультет МЕН
та ТБ, кафедра міжнародних економічних відносин

khanovaelena@ukr.net

ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ ТА ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА АКАДЕМІЧНУ МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ

Одним з пріоритетних напрямів програми модернізації загальноосвітньої і вищої школи визнано дистанційне навчання, яке має низку беззаперечних переваг. Зокрема, здобувач вищої освіти може навчатися у зручний для нього час, звичному оточенні та у відносно автономному темпі.

Питаннями впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій у вищій школі займається багато науковців, зокрема: А. Андрєєв, Т. Вахрушева, М. Загірняк, В. Кухаренко, Є. Полат, А. Хуторський, І. Козубовська, О. Рибалко, Є. Долинський, М. Бухаркіна, Я. Ваграменко, В. Вержбіцький, К. Верішко, В. Каймін, В. Солдаткін, Н. Сиротенко, Н. Корсунська, О. Скубашевська, В. Осадчий та інші.

Суспільство ХХІ століття знаходиться на етапі зміни технологічної парадигми. Інформаційні технології, що визначили сутність ХХ століття, поступаються місцем Smart-технологіям, які відкривають новий шлях розвитку суспільства ХХІ століття – Smart-економіки, Smart-освіти, Smart-суспільства. Середовище Smart-навчання – це конвергенція ІКТ та інфраструктури Інтернету.

Дистанційне навчання є формою організації освіти, коли студенти віддалені від викладача у просторі і часі, але можуть підтримувати діалог за допомогою засобів комунікації. Надання доступу до навчальних матеріалів, рекомендацій щодо роботи з ними відбувається у зручному місці та у зручний час. Це дозволяє знизити кількість аудиторних занять у загальному навантаженні студента і звільнити час для більш активної самостійної роботи, забезпечити індивідуалізацію навчання. Така організація процесу навчання припускає дещо інший підхід до навчання, зокрема: самостійність пошуку, аналізу, систематизації та узагальнення інформації, самоорганізацію та самоконтроль.

12.08.2015 р. Кабінет Міністрів України затвердив постанову № 579 «Про затвердження «Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність», ключовими аспектами якого є надання права на участь у програмах академічної мобільності усім учасникам освітнього процесу; чітке визначення видів та форм академічної мобільності; закріплення принципу перезарахування отриманих кредитів на основі Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС), зокрема шляхом порівняння змісту навчальних програм, а не назв курсів; збереження місця навчання і стипендії для студентів та місця роботи для працівників ВНЗ, котрі беруть участь у програмах академічної мобільності.

Порядок здійснення академічної мобільності усіма учасниками освітнього процесу є важливим кроком у процесі імплементації Закону України «Про вищу освіту» та створення дієвого інструментарію для інтернаціоналізації українських вищих навчальних закладів.

Для студентів, що активно реалізують своє право академічної активності через часткове працевлаштування, паралельне навчання на іншій спеціальності або стажування за кордоном, дистанційна форма навчання, на думку автора, є найбільш ефективною.

Саме завдяки таким рисам дистанційних технологій як: гнучкість, мобільність, паралельність, охоплення, економічність, технологічність, соціальна рівноправність, інтернаціональність стає можливим забезпечення високої якості надання освітніх послуг студентам.

Однак для ефективного дистанційного функціонального навчання необхідно реалізувати певні дидактичні завдання, у тому числі якісно підготувати систему перевірки знань студентів.

Зокрема, електронне тестування виступає однією з інноваційних форм, використання якої є вельми поширеною у світі. Ефективність даного методу роботи системи полягає в наступному: здобувача, який пройшов електронне тестування, можна оцінити, отримавши час виконання завдання і кількість правильних відповідей на питання. Слід зазначити, що система забезпечує ефективну перевірку та моніторинг навчальної діяльності як окремого здобувача, так і цілої групи, що ефективно використовувати для самостійної роботи та нової дистанційної форми навчання.

Результати роботи зі студентами в дистанційній формі показують, що використання електронного тестування покращує якість перевірки знань, об'єктивно і оперативно здійснює їхній контроль та не залежить від географічних кордонів.

Отже, використання дистанційної форми навчання є важливим трендом розвитку системи вищої освіти України в контексті активізації права на академічну мобільність студентів.

Шатровский Александр Георгиевич

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина
Центр международного образования, кафедра естественных дисциплин
ashatrovskiy@karazin.ua

ОПЫТ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СИСТЕМЫ MOODLE В ПРАКТИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ

Дистанционная форма обучения широко применяется во всем мире. Отечественный опыт заочного образования как дистанционной формы имеет богатые традиции и «продвинутые» наработки. Он пользуется широкой популярностью в нашей стране. Однако интерес к данной форме обучения в Украине продиктован не только возможностью получить образовательные услуги без отрыва от основной работы. В последнее время среди студентов дневной формы обучения четко прослеживаются тенденции совмещать учебу с работой. Мотивация усиливается еще тем, что, набирая сотрудников, работодатель отдает предпочтение тем, кто имеет стаж работы по специальности. А как его получить молодому специалисту? Так у студентов, и особенно – студентов старших курсов, формируется потребность иметь работу (желательно – по специальности), чтобы обеспечить себя в настоящем и повысить шансы получить престижную работу в будущем. Очень часто это приходится делать за счет времени, предусмотренного учебным планом для самостоятельной работы, а при менее оптимальном сочетании условий – и за счет части аудиторных занятий. Больше всего с этими проблемами сталкиваются будущие магистры – те, у кого время для творческой работы наиболее востребовано.

Решение поставленных проблем следует искать в комплексе действий и предложений. В данном сообщении затрагивается только один аспект: как использовать систему, созданную для дистанционного обучения, в обеспечении информацией студентов не только заочной, но и дневной формы обучения.

Прежде всего следует признать, что современные условия получения информации предоставляют учащимся значительные возможности по степени охвата, разнообразию и глубине изучения большинства проблем. Тем самым снизилась роль преподавателя как основного источника

информации для студентов. Особенно это касается курсов общих дисциплин. Если раньше для привлечения студентов в аудитории говорили: «Преподаватель, как ведущий специалист в области, может предоставить наиболее современные данные», – а затем взамен этого утверждали, что «учебник не заменит живое слово лектора», то сейчас оба утверждения устарели и утратили эффективность. Как альтернатива, спонтанно появилось распространенное заблуждение, якобы «всё можно найти в Интернете».

К сожалению, в мировой сети, наряду с продвинутыми и упорядоченными сведениями, можно натолкнуться на недоработанные методики, неподтвержденные сведения и ошибочные данные. Причем, встретиться они могут на самых популярных «авторитетных» сайтах. И эти ошибки студентам обычно не видны.

В сложившихся условиях роль преподавателя смещается в сторону «модератора» учебного процесса. Самое главное в его действиях – создать и донести до студентов логически последовательную организованную систему знаний в своей области, исходя из наработанных традиций вуза и профессиональных компетентностей.

Инструментом для продвижения подобных разработок может служить платформа «Moodle». Система содержит ряд преимуществ перед традиционными методами обучения, предоставляя следующие возможности:

- размещение в сети последних разработок в науке и в методике преподавания;
- представление материалов одновременно в нескольких формах;
- постоянная корректировка размещенных материалов преподавателем с привлечением к процессу студентов;
- использование материалов из других интернет-ресурсов – с сохранением авторского права;
- снижение затрат по сравнению с типографским изданием материалов;
- интерактивное общение, позволяющее применить индивидуальный подход к каждому студенту.

Автор имеет собственный опыт использования данной системы параллельно с традиционными формами обучения в нескольких вузах города Харькова для преподавания естественнонаучных дисциплин: «Биологии», «Экологии», «Зоологии», «Ботаники», «Химии». Результат внедрения системы «Moodle» в обучение студентов дневной формы рассматривается в целом как положительный. Вместе с тем, эффективность использования нельзя признать высокой. Автор столкнулся с появлением новых проблем на разных этапах обучения и хотел бы вынести их на обсуждение.

Прежде всего, интерфейс программы не может считаться легко доступным для каждого преподавателя. К чести создателей, с каждой новой версией усилия преподавателя требуют от него все меньше специальных навыков работы с интерфейсом «Moodle». Однако по-прежнему ввод и размещение данных требуют специальной подготовки и забирают немало

времени. Иногда «универсальная» настройка интерфейса системным администратором не удовлетворяет специфических потребностей отдельной дисциплины, но предоставить каждому преподавателю административные права – задача пока не осуществимая.

Сложности вызывает и процесс регистрации студентов в качестве пользователей интернет-ресурса. Особенно это ощутимо на больших потоках: там, где студентов много, а преподаватель – фактически один. Положительный вузовский опыт решения проблемы автору известен, и для его применения в условиях любого вуза следует предусмотреть неотвратимые дополнительные издержки при внедрении дистанционных форм обучения на платформе «Moodle».

Однако наиболее сложную группу формируют проблемы, которые можно условно объединить под общим названием «ментальные». Известно, что все люди стремятся найти решение проблем, используя минимальные для этого затраты. В силу специфичности «славянской души» (автор писал об этом в своих научных публикациях), многие студенты или хотят видеть простое решение, или ждут его появления, или откладывают решение проблем «на потом» – но уже любыми доступными способами. Равнение «на лидеров» – то есть на успешных студентов – часто срывается с запаздыванием. По этой причине переход на использование «Moodle» в качестве ресурса для оценки знаний сильно затрудняется, но может быть проведен с достаточной эффективностью при соблюдении ряда организационных условий.

Однако использование «Moodle» в качестве источника информации безусловно является эффективным и подтверждено автором в обучении как отечественных, так и иностранных студентов. Правда, в последнем случае требуются дополнительные усилия для организации студентов и приведения настроек интерфейса в соответствии с их уровнем владения русским или английским языком.

Таким образом, назрела необходимость в организованном предоставлении информации студентам всех форм обучения для самостоятельной работы. Спонтанный поиск информации студентом снижает эффективность усвоения материала. Платформа «Moodle», созданная для дистанционного обучения, может быть эффективно использована для решения этой задачи. Более того, система несет ряд преимуществ. Это – внедрение в учебный процесс самых последних достижений, а также развитие творческого подхода в обучении через использование различных способов размещения материала и применение индивидуального подхода к обучаемым.

Вместе с тем, для эффективного использования системы «Moodle» в учебном процессе требуется решить некоторые технические проблемы, связанные с внедрением самой системы обучения, а также задачи обучения преподавателей, организации учебного процесса и самоорганизации студентов. Комплексное решение технических и организационных проблем,

по мненню автора, дозволить ускорити перехід на сучасні методи викладання навчальних дисциплін в університетах України.

Шугайло Олена Олексіївна

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, факультет математики і інформатики, кафедра фундаментальної математики

shugailo@karazin.ua

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ДЕННОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

Згідно з положенням про організацію освітнього процесу в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна кількість годин аудиторних занять в одному кредиті ЄКТС (денна форма навчання) становить при навчанні за рівнем бакалавра – від 33 % до 60 %. Тобто на самостійну та позааудиторну роботу студентів відводиться від 40 % до 67 %. Тож постає питання організувати, стимулювати та полегшити цю роботу. Саме ці завдання може виконувати дистанційний курс.

Вже четвертий рік я використовую дистанційні курси «Алгебра та геометрія (І семестр)» та «Алгебра та геометрія (ІІ семестр)» для студентів також і денної форми навчання. Ці курси були розроблені для студентів першого курсу механіко-математичного факультету, які навчаються дистанційно за спеціальністю «інформатика». Слід зазначити, що студенти дистанційної форми навчання не досить успішно використовували ці курси. Як показує загальна статистика, відсоток тих, хто кинув навчання на дистанційних курсах та програмах є досить високим. Це пов'язано з тим, що вчорашні школярі ще не готові працювати самостійно, без наставника, без постійного контролю, у них немає високої мотивації.

Отже, розроблені мною курси стали мені у нагоді у навчанні студентів денної форми навчання. Наразі вони використовуються для студентів першого курсу факультету математики і інформатики з дисциплін «Вступ до геометрії», «Аналітична геометрія» та «Алгебра та геометрія». Курси містять лекції, інтерактивний словник математичних термінів, тести, залікові завдання, а також лекції і методичні розробки у форматі pdf.

Сучасна молодь надає перевагу електронним носіям інформації, і викладачі повинні враховувати світові тенденції розвитку технологій і у сфері навчання. Провідні вчені, наприклад, викладач зі світовим ім'ям, професор теоретичної фізики в університеті Нью-Йорка Мітіо Каку, вважають, що майбутнє за комп'ютерними технологіями та дистанційним навчанням. У багатьох країнах прийнято закон, що в університетських бібліотеках усі підручники мають бути доступні в електронному вигляді. Наші студенти також спочатку шукають підручник в Інтернеті і тільки у

випадку, якщо не знаходять, йдуть до бібліотеки по друкований. Дистанційний курс містить у собі всю необхідну інформацію.

Отже, переваги використання дистанційного курсу для студентів денної форми навчання полягають у наступному:

- студенти надають перевагу електронним носіям інформації, за допомогою смартфона вони у будь-який час мають доступ до повного курсу лекцій та додаткової літератури в pdf-форматі;
- наявність інтерактивного словника математичних термінів, який відповідає курсу (відомо, що деякі означення можуть відрізнятися у різних авторів);
- наявність розібраних прикладів, які можна легко знайти за темою лекції;
- наявність тестів, що оцінюються, і тестів для самоперевірки;
- у викладача є можливість оновлювати і удосконалювати лекції, тести та завдання;
- можливість дистанційного спілкування викладача і студента, що дуже доречно, наприклад під час позапланових канікул.

Але є і недоліки, наприклад:

- у викладача немає можливості перевірити самостійність проходження тестів студентами дистанційно;
- рівень розуміння детальної інформації вищий для звичайних друкованих книжок, ніж для електронних лекцій.

Останнє твердження підтверджено Patricia A. Alexander и Lauren M. Singer у США в дослідженні «A new study shows that students learn way more effectively from print textbooks than screens». У своїй роботі вони виявили суттєву невідповідність. Студенти сказали, що вони віддають перевагу і працюють краще при читанні на екранах. Дійсно, читання було значно швидше в Інтернеті, ніж у друкованому варіанті. Самі студенти оцінювали своє розуміння краще в Інтернеті, але загальне розуміння було краще для друкованих текстів. Для розуміння основної ідеї тексту тип носія інформації, згідно з дослідженнями, не мав значення. Але коли мова йшла про конкретні, детальні питання, розуміння виявилось значно кращим, коли студенти читали друковані тексти.

Отже, на мій погляд, переваг використання дистанційного курсу для студентів денної форми навчання значно більше. Найбільшої ефективності навчання ми можемо досягти поєднуючи аудиторні заняття, дистанційні курси та читання звичайних друкованих підручників.

МЕТОДИЧНІ ЕЛЕМЕНТИ ТА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

**Борозенець Вікторія Вікторівна, Комаромі Наталя Анатоліївна, Падалко
Володимир Ілліч, Проценко Олена Сергіївна,
Шаповал Олена Володимирівна**

Харківський національний університет, медичний факультет, кафедра
загальної та клінічної патології

shapoval@karazin.ua

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТУ «ТЕСТ» У ДИСТАНЦІЙНОМУ КУРСІ «ГІСТОЛОГІЯ, ЦИТОЛОГІЯ ТА ЕМБРІОЛОГІЯ»

Дистанційний курс «Гістологія, цитологія та ембріологія» (ДК ГЦЕ) був створений завдяки співпраці викладачів медичного факультету та співробітників Інституту заочного (дистанційного) навчання ХНУ імені В. Н. Каразіна. Метою розробки цього курсу було покращення підготовки студентів-медиків до практичних занять, а також до інтегрованого ліцензійного іспиту «КРОК-1».

«КРОК-1» – іспит, який складають студенти 3-го курсу медичного факультету після вивчення основних фундаментальних дисциплін. Технологічною основою медичних ліцензійних іспитів є стандартизоване тестування.

ДК ГЦЕ містить навчальні матеріали з дисципліни «Гістологія, цитологія та ембріологія», відібрані згідно з програмою навчальної дисципліни та структуровані за темами. Кожна тема складається з кількох підрозділів, які містять наступні елементи та ресурси: лекція та питання для самоконтролю до лекції (елемент «Сторінка»), посилання на Інтернет-ресурси за темою (елемент «Гіперпосилання»), ілюстративні матеріали (елемент «Тека»), завдання (ресурс «Завдання»), тестове завдання (ресурс «Тест»).

Тести за темою складаються з 15-ти завдань з розрахунку 1 хвилина на питання. Також ресурс «Тест» наявний наприкінці кожного блоку тем (модуля) ДК ГЦЕ. Кількість питань модульного тестового контролю становить 45, на 1 питання також відводиться 1 хвилина. Ресурс «Тест» у ДК ГЦЕ налаштовується таким чином, що студент має можливість проходити тестування за кожною темою та модульний контроль декілька разів.

Наявність великої кількості тестових завдань у структурі ДК ГЦЕ пояснюється необхідністю перевірки та самоперевірки знань для з'ясування рівня навчальних досягнень у процесі вивчення матеріалу, а також тим, що питання до іспиту «КРОК-1» є тестовими.

Moodle підтримує тестові питання різних типів: «Множинний вибір», «Правильно / Не правильно», «Коротка відповідь», «Числова відповідь», «Обчислюваний», «Есе», «На відповідність», «Випадкова відповідь»,

«Вкладені відповіді (Cloze)», «Множинний обчислюваний» та «Простий обчислюваний».

У процесі наповнення ДК ГЦЕ *тестам на кшталт «Множинний вибір»* було надано перевагу, тому що тестові завдання саме такого типу використовуються під час проведення іспиту «КРОК-1».

Також поряд із забезпеченням контролю та самоконтролю засвоєних знань, студентам необхідно надати можливість відпрацювання навичок діагностики мікропрепаратів відповідно до програми ГЦЕ. Враховуючи це, співробітниками кафедри загальної та клінічної патології було розроблено тестові завдання з використанням у тесті зображень. Потрібне зображення обирається з комп'ютерного банку мікрофотографій гістологічних препаратів для світлової мікроскопії та електронних мікрофотографій. Потім це зображення вноситься у тест до поля питання. Зображення можна вносити також і до полів відповідей. Однак у такому разі тест виявляється громіздким, що робить його незручним при використанні.

Тестові завдання з використанням зображень у тексті питання допомагають візуалізації мікроскопічних структур, які, відповідно до вимог програми навчальної дисципліни, студент повинен вміти діагностувати. За умов використання ілюстрованих тестів формуються асоціативні зв'язки, відбувається запам'ятовування великого обсягу інформації, яка є базовою та потрібна для успішного складання іспиту і подальшого вивчення клінічних дисциплін.

Таким чином, завдяки застосуванню сучасних засобів навчання можна значно підвищити ефективність навчального процесу. Використання елементу дистанційного курсу «Тест» необхідне для забезпечення можливості контролю та самоконтролю засвоєних знань і відпрацювання навичок морфологічної діагностики при вивченні базових медичних дисциплін.

Бур'ян К. О., Квітчата Г. І., Пімінов О.Ф., Шульга Л. І., Якущенко В. А.

Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації

Національного фармацевтичного університету,

кафедра загальної фармації та безпеки ліків

viktoriamya66@gmail.com

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СЛУХАЧІВ КУРСІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ СПЕЦІАЛІСТІВ ФАРМАЦІЇ

Загальна тенденція сучасної післядипломної підготовки спеціалістів фармації – професійний та особистий розвиток фахівців, орієнтований на їхні індивідуальні потреби згідно зі спеціалізацією. З метою оптимізації процесу підвищення кваліфікації в системі післядипломної освіти активно

впроваджуються інноваційні освітні технології, які інтенсифікують та урізноманітнюють процес навчання.

Характерною рисою сучасного андрагогічного процесу є застосування у навчальному процесі інформаційних технологій. Шляхом поєднання web-технологій та освітніх інновацій в останні роки сформовано та активно впроваджується така сучасна освітня технологія як дистанційне навчання (ДН).

Дистанційна освіта (ДО) в післядипломній підготовці фахівців фармації є організацією навчального процесу, що реалізується в умовах переважно самостійного навчання при обов'язковій інтерактивній взаємодії обох суб'єктів освітнього процесу – викладача та слухача. ДН може бути самостійним курсом або елементом програми циклу.

Результативність ДО у післядипломному навчанні залежить від наявності швидкісного зв'язку, створеного ефективного програмного продукту для ДО, постійного спілкування викладача та слухача в режимі онлайн, якісного контенту тощо. Саме самостійна форма навчання під час ДО вимагає особливого підходу до створення навчально-методичних матеріалів, які супроводжують процес оволодіння знаннями.

Виходячи з вищенаведеного, особлива увага приділяється створенню методичних рекомендацій до виконання самостійної роботи провізорів на циклах підвищення кваліфікації, які проводять співробітники кафедри загальної фармації та безпеки ліків ІПКСФ НФаУ. Триває робота з поповнення та оновлення блоку матеріалів за різними тематиками, що вивчаються на передатестаційних циклах, циклах тематичного удосконалення з курсу фармацевтичної технології та з курсу клінічної фармації, серед яких такі актуальні, як «Лікарські засоби нового покоління», «М'які лікарські засоби», «Лікарські засоби для ректального застосування», «Фармацевтична інформація», «Ветеринарні лікарські засоби» та інші.

Ми впевнені, що підготовлені навчально-методичні матеріали з самостійної роботи сприятимуть досягненню високих результатів у навчанні спеціалістів фармації, у тому числі й дистанційному.

Гиря Наталя Петровна, Полякова Людмила Юрьевна

НТУ«ХПИ», кафедра высшей математики

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина,

кафедра теоретической и прикладной информатики

n82giry@gmail.com, l.yu.polyakova@gmail.com

ПРИНЦИПЫ СОЗДАНИЯ ЭФФЕКТИВНОЙ ЛЕКЦИИ- ПРЕЗЕНТАЦИИ ПО ВЫСШЕЙ МАТЕМАТИКЕ

В 2014 году группой ученых Вашингтонского университета было проведено исследование ряда научных работ, посвященных преподаванию естественных наук. Результаты исследования были опубликованы в журнале

Proceedings of the National Academy of Sciences и показали, что студенты, которые слушали обычные лекции по естественным наукам в классическом формате, чаще проваливали экзамен, чем те студенты, которые участвовали в группах с активным обучением.

В связи с обилием потоков информации и их доступностью возникает необходимость переосмысления формата предлагаемых студенту знаний. Это касается и предмета «Высшая математика», где до сих пор классический формат лекций остается основным способом передачи знаний. Однако если речь идет о дистанционном курсе, то обычная лекция будет скорее похожа на главу из учебника и вряд ли сможет в полной мере выполнить все цели обучения.

В современном мире основной задачей является уже не столько получение набора новых знаний, сколько получение понимания для возможности ориентироваться в структуре предмета, устанавливать взаимосвязь с другими предметами, получать навыки для практического применения знаний. Именно здесь может помочь лекция-презентация, основными преимуществами которой являются наглядность (в том числе использование видео- и графического контента), структурирование материала компактными информативными блоками, возможность использования студентами в качестве опорного конспекта.

Возникает проблема формирования основных принципов сознания эффективной лекции по высшей математике. Актуальность данного вопроса подтверждается наличием научных публикаций в современных изданиях, посвященных применению информационных технологий в обучении.

К общим принципам создания лекции-презентации можно отнести информативность, наглядность, иллюстративность, упорядоченность, повышение мотивационной составляющей обучения. К специфическим подходам, характерным для создания лекции-презентации по высшей математике в дистанционном курсе отнесем следующие.

Лекция-презентация должна содержать набор основных опорных фактов со ссылками на их доказательства, в некоторых случаях отражать основную идею доказательства, подчеркивая ее практическую ценность. Слайды необходимо разрабатывать таким образом, чтобы наиболее полно реализовать возможность провести аналогию, продемонстрировать студентам совокупность «инструментов» для решения задач и сравнить обсуждаемые методы и приемы. При создании лекции-презентации необходимо использовать иллюстративный материал, доступный, в том числе, в документации и на ресурсах поддержки математических пакетов (см. scipy.org, demonstrations.wolfram.com и пр.), подчеркивать связь математических задач с конкретными практическими задачами, относящимися к основным предметам по профилю обучения студентов.

Отметим, что лекции-презентации наиболее подходят подготовленной аудитории, то есть тем, кто частично знаком с темой лекции или освоил предварительно некоторые главы учебника самостоятельно. Дистанционное

обучение подразумевает большую самостоятельную работу студента, поэтому лекции такого формата скорее отражают идею проблемной лекции, а не опорной. Таким образом, создание современной лекции по математике для дистанционного курса должно быть направлено на повышение мотивации в освоении математических методов для их дальнейшего применения в профессиональной деятельности и наиболее продуктивного использования знаний и умений.

Горбулин Олег Станиславович

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина,
биологический факультет, кафедра ботаники и экологии растений
gorbulin@karazin.ua

МЕДИАКОНТЕНТ В ПРЕПОДАВАНИИ БИОЛОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Современный мир трудно представить без медиа – средств массовой коммуникации (традиционно сюда включают печать, прессу, кинематограф, телевидение, Интернет). Особую значимость в жизни человечества медиа приобрели за последние полвека. Медиа сегодня – одна из важнейших сфер в жизни людей всей планеты и без медиа немыслимо социокультурное развитие во всех областях, включая, разумеется, образование.

Современное образование немыслимо без медиаконпоненты. Использование фото и видеоматериалов в презентациях, а также как самостоятельных элементов обучения является обычной практикой как в средней, так и в высшей школе. Успешная работа в сфере большинства современных профессий теперь практически немыслима без развитых способностей постоянного самообразования. И в этом также существенную помощь может оказывать медиа.

Сегодняшнее поколение студентов высоко медиаактивно, заинтересовано и готово использовать медиаконтент при изучении практически любых дисциплин. Медиаактивность и медиаориентированность преподавателей, в свою очередь, сравнительно низкая. Объясняется подобное положение, в первую очередь, общим низким качеством существующего медиаконтента.

Использование медиаконтента в преподавании биологических дисциплин носит на сегодняшний день практически обязательный характер. Использование фото и видео в качестве иллюстративного материала удобно и эффективно, особенно в тех случаях, когда необходимо показать объекты или явления, в силу различных причин, недоступные, например, микроскопические.

Медиаконтент в биологии можно условно разделить на два больших типа: статический и динамический. К статическому типу относятся фотоматериалы и рисунки, к динамическому – видео и анимация.

Основным недостатком фотографии, как медиакомпонента, является то, что ее много. Слишком много. Снимают все, кому не лень. Возможности современных устройств позволяют делать качественные фотографии даже мобильным телефоном. Однако, в подавляющем большинстве, получаются все-таки «фотки», даже если делается попытка снимать какой-то объект для дальнейшей иллюстрации при проведении занятий. Те, кто снимают, очень редко оценивают все пространство кадра и часто не задумываются о заднем плане или краях кадра. Тогда как особенность фотографии заключается в том, что ее можно рассматривать практически бесконечно долго и каждый раз находить новые и новые детали, либо подчеркивающие основной объект съемки, либо, наоборот, отвлекающие от него.

Еще одной характерной проблемой для многих снимающих является незнание и, как следствие, неиспользование всех возможностей имеющейся техники. Со стороны это выглядит следующим образом. Приобретается качественная цифровая зеркальная камера, но с самым дешевым объективом (так называемый, кит-объектив), выставляется полностью автоматический режим и ведется съемка в режиме «пулемета» – «авось что-то получится». Естественно, выбрать действительно хороший кадр при таком режиме не представляется возможным. В сотнях мегабайт и гигабайт мутных «фоток» очень часто теряются действительно хорошие научно-иллюстративные фотографии. Решение этой проблемы простое: прежде чем начинать активно снимать, следует изучить возможности своей техники, узнать, что может камера. Желательно, конечно, изучить специальную литературу по фотографии. Не следует также пренебрегать и эстетикой научно-иллюстративной фотографии.

Динамический тип контента чаще всего представлен видеоматериалами, гораздо реже 3D-анимацией. Видеоматериалы, особенно биологических объектов, условно делятся на два типа: обычное видео и цейтраферная съемка (timelaps-видео), причем обычное видео характерно в большей степени для животных объектов, а цейтраферная – для растительных, когда нужно показать в сжатом виде длительные процессы.

Справедливости ради следует отметить, что видеоконтент чаще снимается профессиональными операторами или любителями с высокой степенью подготовки. Соответственно, качество видеоматериала практически всегда намного выше фотографий. Однако основная проблема заключается не в наличии видео как такового. На данный момент существует достаточное количество документальных фильмов, снятых на высоком техническом уровне. Проблема заключается преимущественно в научно неграмотном дикторском тексте. Особенно ярко эта проблема проявляется в тех случаях, когда учителя демонстрируют эти фильмы на уроках биологии, не сопровождая их никакими комментариями или замечаниями. Затем

вчерашние школьники, приходя в высшие учебные заведения, на занятиях начинают апеллировать к неграмотному тексту в фильмах, принимая их за истину. «Это же Спилберг!» В качестве примера можно привести довольно известную картину «Дом. Свидание с планетой», где практически с первых же слов дикторского текста обнаруживаются как минимум неточности или прямые ошибки. Конечно, можно возразить, что эта картина снималась для популяризации экологических проблем современности, раскрытия их массовому зрителю. Однако это не является причиной допускать подобные ляпы. Другой крайностью является документальный видеоряд вообще без дикторского текста, только с музыкальным сопровождением. Наиболее типичный пример – фильм «Микрокосмос» французских кинематографистов. Эта картина, претендуя на некую научность, таковой не является – показаны исключительно красивые эпизоды из жизни насекомых и мелких животных, обитателей луговых ценозов.

Таким образом, очерчивая круг проблем и перспектив использования медиаконтента в преподавании биологических дисциплин, можно отметить следующее:

1. Проблема низкой медиаграмотности учащихся и студентов в целом. Решением может быть введение хотя бы факультативного курса для учащихся старших классов и студентов младших курсов.

2. Неравномерное и, часто, низкое качество фотографий, используемых при чтении разных курсов. Также часто наблюдается открытое нарушение авторского права на фотоизображения. Один из путей решения – введение в уже упомянутый курс медиаграмотности раздела по основам фотографии.

3. В связи с тем, что создание видеоконтента требует значительных материальных затрат и усилий не одного человека, а, как минимум, команды единомышленников, было бы логичным создание на факультетах и/или в школах своего рода творческих объединений. Также документальная видеография может рассматриваться и как элемент общего курса медиаграмотности.

4. При активном развитии медиатехнологий и активном их использовании имеет смысл разработка хотя бы элементарных стандартов для медиаконтента.

А.К. Мынбаева,
Д.пед.н., профессор кафедры педагогики и образовательного менеджмента
Казахский национальный университет им. аль-Фараби
Алматы, Казахстан

ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ ИНФОРМАЦИОННО- КОММУНИКАЦИОННОЙ И ЦИФРОВОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ПЕДАГОГОВ

Цифровая грамотность понимается как «набор знаний и умений, которые необходимы для безопасного и эффективного использования цифровых технологий и ресурсов интернета». Включает в себя цифровое потребление, цифровые компетенции и цифровую безопасность. Соответственно, необходимо обучение цифровой грамотности и компетенции нового поколения и педагогов.

Цифровая компетентность, по определению Солдатовой Г., Зотовой Е. и др. (2013), – это сложный феномен, определяющий жизнедеятельность в информационном обществе. В его структуру включены четыре компонента – компетенции:

1. Информационная и медиакомпетентность. Это знания, умения, мотивация и ответственность, связанные с поиском, пониманием, организацией, архивированием цифровой информации и ее критическим осмыслением, а также с созданием информационных объектов с использованием *цифровых ресурсов* (текстовых, изобразительных, аудио и видео).

2. Коммуникативная компетентность. Это знания, умения, мотивация и ответственность, необходимые для различных форм коммуникации (электронная почта, чаты, блоги, форумы, социальные сети и др.), совершаемых с различными целями.

3. Техническая компетентность. Это знания, умения, мотивация и ответственность, позволяющие эффективно и безопасно использовать технические и программные средства для решения различных задач, в том числе использования компьютерных сетей, облачных сервисов и т. п.

4. Потребительская компетентность. Это знания, умения, мотивация и ответственность, позволяющие решать с помощью цифровых устройств и Интернета различные повседневные задачи, связанные с конкретными жизненными ситуациями, предполагающими удовлетворение различных потребностей.

Из структуры видно, что понятие «цифровая компетентность» шире, чем информационная компетентность. Однако в этой трактовке акцент сделан на цифровую информацию, априори не рассматриваются традиционные книги, документы на бумажных носителях.

В Казахстане феномен «информационной культуры» (ИК), компетентности педагога рассматривался в работах Д.М. Джусубалиевой,

С. Лактионовой, Е. В. Артыкбаевой и других авторов. По определению Д. М. Джусубалиевой, «информационная культура личности – это интегральное качество», С. Н. Лактионова дает его определение как «профессионально-значимого личностного качества учителя, которое обеспечивает эффективное, рациональное, этически взвешенное взаимодействие с информационной средой в процессе освоения новшеств и служит средством внешне заданной информации в личностный инструмент преобразовательной деятельности». Причем, Д. М. Джусубалиева выделяет в структуре ИК мотивационный, когнитивный и поведенческий компонент, а С. Н. Лактионова – когнитивный, личностно-мотивационный, технологический компоненты. Соотнесение данных понятий с цифровой компетентностью показывает их ориентированность как на умение работать с информацией, так и владение информационными технологиями. Структуры проектирования информационной культуры связаны с методологической традицией казахстанской педагогической науки. Согласно ей в структурах педагогических понятий «готовности», «культуры» определялись мотивационно-ценностный, знаниевый и деятельностный компоненты. Данные компоненты проектировались в связи с опорой на деятельностный подход, структуру деятельности для понятной процедуры реализации в процессе обучения.

Е. В. Артыкбаева формулирует понятие «Инфокоммуникационной компетентности учителя» как «осознание возможностей ИКТ и умение пользоваться ими в предъявлении предметной области знаний». Определение Е. В. Артыкбаевой наиболее ближе к пониманию цифровой компетентности. Такая логика семантики понятий связана со временем проведенных исследований авторами и динамикой изменений информационных технологий. В то же время для учителя в данном определении ограничено понимание профессиональной средой. На наш взгляд, цифровую компетентность для любого специалиста, в том числе и учителя, лучше распространить на все пользовательские, потребительские способности ИКТ, мобильные технологии, лишь тогда учитель будет чувствовать себя и в предметной области как «рыба в воде», преодолеет страхи перед новыми цифровыми технологиями, активно без психологических преград и препятствий будет познавать новые цифровые продукты.

Таким образом, понятия информационной культуры и компетентности и цифровой компетентности имеют различия, связанные с умениями работы с цифровой информацией, т.е. смещен акцент с просто «информации» на «цифровые носители», а также дополнительной детализацией коммуникативной, технической и потребительской компетенций. Такая детализация закономерна, поскольку значительно расширена область применения ИКТ и цифровых ресурсов в экономике, коммерции, образовании, социальных связях.

Изменение в мышлении. Согласно исследованиям Солдатовой Г., Зотовой Е. и др. происходят изменения в памяти, внимании, мышлении

цифрового поколения. «Доступность практически любой информации в любое время с раннего возраста меняет структуру мнемонических процессов. В первую очередь запоминается не содержание какого-либо источника информации в сети, а место, где эта информация находится, а еще точнее «путь», способ, как до нее добраться. Средняя продолжительность концентрации внимания по сравнению с той, что была 10–15 лет назад, уменьшилась в десятки раз». Новый феномен – клиповое мышление. Оно основано на обработке фрагментов визуальных образов, а не «на логике и текстовых ассоциациях».

В Европейском союзе проводились исследования по определению владения цифровой грамотностью педагогов. К сожалению, выявлено, что «только 20-25% школьников обучаются у учителей с высоким уровнем цифровой компетентности или у педагогов, поддерживающих активное использование цифровых технологий в учебном процессе». Кроме того, «школьное расписание не особенно содержит дисциплины цифрового обучения – включая те же навыки программирования».

Проектирование новых курсов по цифровой грамотности. В отечественном образовании активно проектируются и внедряются дисциплины в содержание высшего профессионального и послевузовского образования по развитию цифровой грамотности. В Казахском национальном университете им. аль-Фараби был изучен опыт проектирования подобных курсов в ведущих зарубежных университетах. На основе имеющегося опыта исследования цифровой грамотности в Казахстане, а также изучения иностранного опыта был предложен координатором проф. А. А. Булатбаевой для докторантуры PhD по специальности 6D0123000 – «Социальная педагогика и самопознание» «Теория и исследование цифровой грамотности».

Курс был разработан и апробирован в 2017/2018 учебном году. Обобщим опыт преподавания курса «Теория и исследование цифровой грамотности» для студентов психолого-педагогического направления докторантуры PhD. В дисциплине предложены тематики лекций и семинаров «Цифровое поколение. Цифровое гражданство – учителя и ученики», «Направления исследований цифровой грамотности и цифровой компетентности в мире», «Новые системы обучения и цифровая компетенция», «Техническая он-лайн компетентность», «Виды информации в интернете. Потребность в информации и информационная перегрузка», «Сетевые возможности для обучения» «Коммуникативная компетенция. Безопасность коммуникации в интернете (направления исследований в мире)», «Цифровое потребление. Потребление и коммерция в цифровом мире», «Современные исследования особенностей цифрового потребления для подростков. Практика Казахстана и мира», «Потребительская компетентность в интернете для пользователей».

Для ведения занятий применяются методы кейс-стади, метод мозгового штурма, методы когнитивного мышления (например, дневников, «общее –

частное)), методы рефлексии; методы творческих работ (например, методы автомашины, колеса, пирамиды, «Архипелага принципов», интеллект-карт и др.); написания критического эссе по современной проблематике цифровой грамотности (проблемы педагогов – проблемы студентов) и др.

Докторантами в качестве заданий СРД разработаны тренинги: например, докторантом Каденовым Е. тренинг «Развитие цифровой грамотности учителей» с упражнениями «Что «круче» – компьютерная техника или телефония», «Цифровой мир», «Объедини похожее», притча «Карьера учителя с компьютером или без...» и др.

Отметим, что цифровой мир значительно меняет жизнь и среду человека. В науке сегодня также невозможно проведение НИР без цифровой грамотности, использования современных программ и софтов. В частности, в психолого-педагогических науках применяется Statistical Packet for the Social Science (SPSS), без использования которого невозможно доказать достоверность проведенного исследования.

Пєнов Вадим Васильович

Одеський національний університет імені І. І. Мечнікова

vadim_v.p@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ РОБОЧИХ ЗОШИТІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ КУРСУ «БЖД»

З метою виконання завдань, які стають сьогодні перед сучасною вищою освітою, необхідно удосконалювати освітній процес, розробляти нові методи і форми взаємодії викладача та студента, стимулювати самостійну навчальну діяльність, оскільки лише ті знання, які людина набула самостійно, завдяки власному досвіду, думці й діям, стають справді її особистісним здобутком. Основними формами організації самостійної роботи при вивченні дисципліни «БЖД» в системі класичної освіти є читання підручника, нормативних джерел, робота на практичних заняттях та заповнення «робочого зошита для самостійної роботи»; відповіді на запропоновані запитання; підготовка індивідуальних завдань у вигляді презентацій та рефератів, розв'язання задач і вправ за зразком, розв'язання ситуативних задач. Розробляючи завдання для самоконтролю, викладачі керуються рівнем знань, який повинні отримати студенти з певного розділу програми та ознаками, які відповідають даному рівню знань.

З метою створення для студентів дистанційної форми навчання таких умов навчання, за яких кожен студент мав би можливість спробувати себе в якості дослідника, було створено власний навчальний продукт – індивідуальний робочий зошит з навчально-пізнавальними завданнями. На робочий зошит покладено 2 основні функції: розвивальну, яка полягала у можливості цілеспрямованого формування самостійності як особистісної

якості і забезпеченні розвитку творчих якостей, суб'єктності та управлінську, яка реалізувалася через створення для студентів умов самостійно робити свідомий вибір відповідно до пізнавальних інтересів, планувати навчальну діяльність, оцінювати власні результати, виробляти індивідуальні засоби управління.

Студент за допомогою електронного робочого зошита з БЖД мав можливість обрати власну траєкторію навчання. З метою стимулювання у студентів творчої діяльності у зошиті надавався перелік як обов'язкових завдань, так і альтернативних. Завдання були розподілені на репродуктивні, евристичні та творчі. Використання альтернативних завдань активізувало творчу діяльність студентів, оскільки при їхньому виборі вони мали зважити усі плюси та мінуси різних варіантів, аналізуючи умови завдань та оцінюючи свої можливості. Зазначимо, що базовий навчальний матеріал був запропонований в обов'язкових завданнях, і це виключало можливість неповного засвоєння навчальної програми. У підготовці до сесії робочий зошит з БЖД слугував студентам доречним та корисним засобом, в якому зібрані всі необхідні навчальні матеріали, що створені власними пізнавальними зусиллями.

Індивідуальний робочий зошит як елемент навчально-методичного комплексу курсу, що містить однаковий для всіх контент, завдяки запропонованій структурі, а також альтернативним завданням на вибір забезпечує студенту не лише умови для управління навчально-пізнавальною діяльністю через елементи планування часу, а й можливість самостійно обирати навчальні завдання за інтересами та можливість спробувати себе в якості дослідника, виконуючи творчі завдання. Електронний робочий зошит з БЖД створює умови, за яких студент має активно включитися до пізнавальної діяльності, вчитися аналізувати опрацьований матеріал, формулювати питання, робити висновки та узагальнення, складати алгоритми дій, тобто проявляти самостійність і розвивати індивідуальний потенціал майбутнього фахівця.

Під час вивчення курсу «БЖД» студенти заочної (дистанційної) форми навчання мали змогу самостійно опрацювати лекційний матеріал, який був розширений додатково презентаційними матеріалами до кожної навчальної теми, що дало змогу покращити рівень засвоєння навчального матеріалу та скласти залікову роботу. У зв'язку з відсутністю можливості виконати практичні завдання, які не були передбачені робочим планом курсу, 51 % студентів склали залік на задовільні оцінки. Слід зазначити, що лише 76 % студентів виконали навчальні завдання, передбачені робочою програмою курсу, і лише 15 % від загальної кількості студентів склали залік на незадовільну оцінку.

Таким чином, впровадження використання електронних робочих зошитів в системі вивчення курсу «Безпека життєдіяльності» є перспективних напрямом методичної роботи в системі класичної освіти.

Сандуляк Тодор Василійович

Харківська медична академія післядипломної освіти, педіатричний
факультет, кафедра неонатології

todorsandulyak@gmail.com

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ЦИФРОВОЇ НЕРІВНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ І СЛУХАЧІВ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ

Зі створенням в Україні електронного освітнього простору, розвитком і залученням основної частини спеціалістів до медійної сфери, створилась ситуація, коли ВНЗ можуть використовувати «електронні хатини» користувачів для безперервного навчання фахівців.

Цифрова медицина (digital health) об'єднує цифрові технології для вирішення проблем пацієнтів і здорового населення, зокрема через mHealth – використання смартфонів в охороні здоров'я та eHealth – електронних систем, включаючи телемедицину та віддалений моніторинг на рівні лікувально-профілактичних закладів і органів управління громади і держави.

З розвитком персоналізованої медицини усюдисущі соціальні медіа заповнили мережу валом всякої інформації. Для вільного орієнтування в такому потоці інформації потрібні нові компетенції як слухачів, так і викладачів. І ті, і інші, за концепцією Марка Пренски, розподілились на дві категорії: «Digital Immigrants» («імігранти») – народились до цифрової революції та «Digital Natives» (аборигени) – народились після неї. Сьогодні серед слухачів післядипломної освіти 60 % «аборигенів», а серед викладачів близько 55 % «імігрантів», що створює основну цифрову нерівність користувачів е-освіти. Незнання англійської мови, недостатність якісних відкритих для користування контентів, необхідність витратити велику кількість часу для пошуку, фільтрації та аналізу інформації також підсилюють цифрову нерівність викладачів. Серед викладачів 95 % елементарних користувачів ПК без знань основ програмування, а серед слухачів лише близько 30 % володіють персональною інформаційною безпекою, етикою спілкування в мережі, знають основи програмування. Нерідко виникає запитання, хто у кого і чому може навчитись дистанційно без відповідної цифрової компетентності? Інші цифрові нерівності викладачів, слухачів і користувачів mHealth та eHealth послуг, що гальмують впровадження е-освіти та електронної охорони здоров'я, розглядаються нижче.

«Нам потрібно наново визначити та побудувати ясне розуміння того, для чого ми навчаємо, чому ми це робимо, і кому служить наша система освіти.» Дж. Моравец, 2015.

На засіданні КМ України від 28.03.2018 р. затверджено «Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я». Безперервний професійний розвиток фахівців – це процес навчання та вдосконалення професійної компетентності фахівців після здобуття ними вищої освіти у сфері охорони здоров'я та післядипломної

освіти в інтернатурі. Це дозволить фахівцю підтримувати або покращувати стандарти професійної діяльності відповідно до потреб сфери охорони здоров'я. Процес триває впродовж усього періоду професійної діяльності і фахівець постійно вдосконалює свої знання, вміння і навички, як і вдосконалюються сам процес проведення безперервної підготовки і ті, хто його втілюють в життя – викладачі факультетів дипломної та після дипломної підготовки.

Щодо підготовки в державі лікарів за останнє десятиліття зроблено багато, але всі вони, навіть після інтернатури, ще далекі від компетентного виконання поставлених перед ними завдань. Для подолання цієї невідповідності у березні 2018 р. Урядом було прийнято постанову «Про затвердження Порядку здійснення єдиного державного кваліфікаційного іспиту для здобувачів освітнього ступеня магістра за спеціальностями галузі знань «Охорона здоров'я». МОЗ України впроваджує нові механізми атестації фахівців. Вперше за роки незалежності створено комплексний підхід до проведення єдиного державного кваліфікаційного іспиту для медичних спеціальностей. Атестація здобувачів ступеня вищої освіти «магістр» за спеціальностями галузі знань «Охорона здоров'я» включає такі компоненти: інтегрований тестовий іспит «КРОК»; структурований практичний (клінічний) іспит на володіння практичними навичками; міжнародний іспит з основ медицини та іспит з англійської мови професійного спрямування. На нашу думку, доречним був би ще й іспит з володіння технологіями цифрової медицини, яка є невід'ємною частиною половини часу виробничої діяльності фахівців. Але такий іспит можна запровадити для ліцензування діяльності та атестації спеціалістів.

Отже, вже з цього року до факультетів післядипломної освіти прийдуть ще недосвідчені, але вже підготовлені на міжнародному рівні спеціалісти зі знаннями іноземної мови, користувачі цифрової техніки для подальшого професійного зростання. А з чим зустрінуть їх викладачі, які ще не набули цифрової компетентності?

Цифрову нерівність (Digital divide) інтерпретують як: «розрив між окремими індивідами, підприємствами, географічними регіонами на різних соціально-економічних рівнях у доступі до інформаційних комп'ютерних технологій і їхньому використанні з метою доступу до Інтернету для широкого кола заходів». В Україні частка користувачів цифрових технологій у 2017 році становила 43,4 % від усього населення, що на третину менше ніж в країнах Європи. Серед користувачів і слухачів ВНЗ послуговуються mHealth та eHealth більше 70 %, а серед викладачів – майже 80 %, переважно особи до 40 років. Викладачів старшого віку менше, що зумовлено їхньою недостатньою цифровою компетентністю в сучасному розумінні значення цифрових технологій в е-медицині, навчанні, викладанні та управлінні освітою.

Для того щоб викладачу пристосуватись до сучасного інформаційного суспільства, потрібно постійно змінюватись і заново вчитися. Як не

парадоксально, але саме у дипломній та післядипломній підготовці фахівців найбільше проявляються демографічні, соціально-економічні і психологічні складові цифрової нерівності, особливо при відтворенні інтелектуальної еліти. В закладах освіти застаріле технічне обладнання, впродовж тривалого історичного періоду склалися групи впливу, суспільні домінанти. Досі поширені, традиційні за радянських часів, практики «беззаперечної підпорядкованості», «заперечення особистої ідентичності», «обмеження у часі і просторі», навали паралельної паперової документації та ін.

Необхідність переходу до інших (нових) освітніх практик викликана потребою подолання розриву між ВНЗ та новими освітніми інституційними утвореннями. Цю невідповідність фіксують роботодавці, пацієнти, батьки хворих дітей, адже домінуючі практики організаційного життя суттєво відрізняються від навчальних ситуацій, які засвоїли спеціалісти. Практикам особистої унікальності, вмінню самостійно мислити і приймати рішення, працювати в проектах і над проектами, мобільно орієнтуватись в нових ситуаціях, бути стійкими до стресів та реорганізацій в суспільстві на рівні особистість – колектив – громада – держава навчають далеко не всі викладачі.

Соціальні нерівності в освітніх практиках електронної цивілізації в суспільстві потребують вирішення. Серед причин опору інноваціям можна виділити неправильне розуміння викладачами цілей змін, яке виникає, бо деякі викладачі не спроможні оцінити наслідки здійснення стратегії змін і не бажають щось змінювати. Навіть досвідченим викладачам старшого віку притаманні перестороги, що вони не зможуть навчитися потрібним новим навичкам або новій роботі та позбавляться свого статусу. Формування нових організаційних цінностей і норм е-освіти вимагають нових принципів роботи викладача, а відповідно і додаткових часових, фізичних, матеріальних ресурсів, а головне – необхідність одночасно змінюватись всім суб'єктам освітнього процесу. Внаслідок такого тихого опору як викладачів, так і слухачів затягується тривалість процесів реформ, а результативність освіти та якість підготовки випускників і підвищення кваліфікації спеціалістів з року в рік знижуються.

Побудова ефективної електронної освіти та електронної охорони здоров'я неможлива без подолання цифрової нерівності слухачів і викладачів, лікарів і пацієнтів та користувачів mHealth і eHealth. Для подолання нерівності і набуття цифрової компетентності потрібно об'єднати зусилля навчальних закладів, громад та держави у створенні відповідних інституцій та фінансованих програм ліквідації цифрової некомпетентності викладачів, лікарів, вчителів і окремих груп населення старшого віку.

Середа Наталія Василівна, Чупринін Олександр Олексійович
Харківський національний університет міського господарства імені
О. М. Бекетова, будівельний факультет, кафедра теоретичної і будівельної
механіки

natalisereda3@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ ПРИ ДИСТАНЦІЙНОМУ ВИВЧЕННІ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Освіта – одна з найважливіших сфер діяльності людини, що обумовлює необхідність використання сучасних технологій і впровадження нових форм навчання. Дистанційне навчання в даний час є найбільш перспективним, і як наслідок, швидко розвивається. Основною перевагою дистанційного навчання є можливість навчатися в будь-який час і в будь-якому місці з установкою індивідуальних термінів. При цьому це є складністю як для організації навчального процесу, так і для студентів, які використовують цю форму навчання.

При створенні курсу орієнтуються на програму стаціонарного навчання. При цьому курс наповнюється великою кількістю різноманітних теоретичних матеріалів, прикладів розрахунків, розрахунково-графічних завдань, варіантів контрольних робіт, тестів, а також інших завдань і матеріалів, які характерні для різноманітних дисциплін.

Деякі фундаментальні дисципліни при їх вивченні вимагають проведення лабораторних робіт. Так, зокрема, без них важко уявити вивчення теоретичної і технічної механіки, опору матеріалів. Як правило, проведення лабораторних робіт «наживо» вимагає наявності матеріальної бази і значних витрат часу та ресурсів на їхню підготовку. Однак слід враховувати гострий дефіцит часу у студентів дистанційної форми навчання. Крім того, великі за обсягом теми, модулі та курси помітно знижують мотивацію студентів.

Отже, на перший план висувається завдання постійного вдосконалення курсу з метою підвищення ефективності навчання за рахунок оптимізації кількості і якості навчальних матеріалів, а також методик їхнього викладання. Проведення віртуальних лабораторних робіт сприяє раціональному використанню часу як викладачів, так і студентів. Можливість активного дистанційного експерименту дозволяє значно підвищити технологічність викладання і ефективність організації самостійної навчальної роботи студента, стимулює творчий підхід до отримання знань та успішного засвоєння курсу.

Крім того, вони є більш гнучким інструментом для навчання студентів. Логічний зв'язок компактних і якісних матеріалів, чітка постановка завдань і цілей навчання на кожному етапі допомагає студентам побачити своє просування в курсі від модуля до модуля. Необхідно створювати умови, щоб студент став активним учасником навчального процесу. В цьому плані віртуальні лабораторні роботи представляють великі можливості.

Удосконалення і доробка методики проведення дистанційних лабораторних робіт дозволить не тільки поліпшити якість самих робіт, але і підвищити якість навчання та рівень засвоюваних теоретичних знань за рахунок індивідуалізації навчання і великих технічних можливостей.

Яновська Світлана Германівна

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, факультет психології, кафедра прикладної психології

**ДО ПИТАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ СТУДЕНТІВ,
ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ ЗА ДИСТАНЦІЙНОЮ ФОРМОЮ**

Система сучасної освіти є одним з найбільш важливих чинників, що впливає на свідомість молодшої людини. Зміст і якість освіти формує цінності та принципи особи, яка навчається. Існує потреба визначення факторів особистісного характеру, які спонукають студентів, підтримувати принципи академічної доброчесності або йти на обман і шахрайство в навчанні. Особливо це пов'язано з дистанційною формою навчання, коли саме власна порядність студента та його особистісні якості є чинниками, які спонукають дотримуватись принципів академічної доброчесності.

Проблема академічної доброчесності стала актуальною темою досліджень в Україні порівняно недавно. Т. В. Фініков вказує на необхідність визначення параметрів середовища, які б сприяли викоріненню корупційної практики в українській освіті. В дослідженнях Т. Ярошенко, М. Гриньової, О. Цокур, В. Ромакіної проведено порівняльний аналіз причин академічної нечесності, а також мотивації студентів до навчання, переконання і поведінки українських та американських студентів щодо норм академічної чесності, розглянуто ефективність дії «кодексів честі» американських навчальних закладів. У науковій праці Східноукраїнського Фонду соціальних досліджень спільно з Інститутом соціально-гуманітарних досліджень Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна було розглянуто різні прояви академічного шахрайства як один з аспектів фундаментальної проблеми вітчизняної академічної культури. В. В. Гіжицький вивчав навчальний обман як стратегію псевдоадаптивної поведінки та його зв'язок з академічними досягненнями. Результати показали, що навчальний обман детермінується прагненням досягнення зовнішніх нагород, слабким інтересом до змісту навчання, він не пов'язаний з самоповагою і є ситуативним, а не стійкою особистісною якістю. Молоді люди, які використовують шахрайство, не вірять у власні академічні здібності та відчують, що не контролюють результати власної навчальної діяльності у сукупності відчуттям необ'єктивності оцінок, які вони отримують. Наведені дані, на жаль, недостатньо висвітлюють проблему академічної доброчесності студентів, які отримують освіту за різними формами навчання. Ви вважаємо

за необхідне більш детальне вивчення особистісних характеристик осіб, які навчаються за дистанційною формою, та сповідують принципи академічної доброчесності.

Мета дослідження: визначення особливостей особистості студентів з суб'єктивно різними рівнями академічної доброчесності, які навчаються за дистанційною формою.

Методи і методики: метод анкетування для визначення ставлення студентів до поняття академічної доброчесності; метод графічного шкалювання для визначення суб'єктивного рівня академічної доброчесності студентів; метод семантичного диференціалу Ч. Осгуда та особистісний диференціал (адаптація співробітниками НДІ імені В. М. Бехтерева) для визначення самооцінки та оцінних характеристик поняття академічної доброчесності; методики «Мотивація досягнення успіху» та «Мотивація уникнення невдач» Т. Елерса; математичні методи обробки результатів (первинний математичний аналіз, коефіцієнт кореляції Спірмена).

У дослідженні брали участь студенти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, 41 особа у віці від 19 до 21 року, з них – 20 юнаків та 21 дівчина. Досліджувані були розподілені на дві групи залежно від форми навчання: 1 група – студенти, які навчаються за заочно-дистанційною формою (20 осіб); 2 група – студенти, які навчаються за денною формою (21 особа).

Було визначено особливості уявлення досліджуваних студентів щодо академічної доброчесності. Дане поняття характеризується більшістю досліджуваних, незалежно від форми навчання, наступним чином: «академічна доброчесність» – чесність студентів в навчанні, робота протягом семестру, контрольні роботи, екзамени та заліки без списування та технічних засобів.

Встановлено, що існує протиріччя між визначенням власної академічної доброчесності та кількістю проявів нечесної поведінки в навчанні: більшість досліджуваних студентів визначають в себе високу та середню оцінку академічної доброчесності, проте вони ж за власною оцінкою досить часто використовують нечесні форми поведінки в навчанні.

Було встановлено значущі розбіжності між групами студентів, які навчаються за різними формами. Студенти, які навчаються за дистанційною формою, порівняно зі студентами денної форми навчання, частіше оцінюють власну академічну доброчесність на низькому та середньому рівні. При цьому частота використання нечесних форм поведінки в навчанні визначається однаково в обох досліджуваних групах.

Основними формами нечесної поведінки в навчанні для студентів денної та дистанційної форми є списування та використання технічних засобів під час контрольних та залікових робіт. Причинами нечесності в навчанні є прагнення більш високої оцінки, бажання підтримати одногрупників, які просять списати, та відсутність інтересу до навчального процесу.

«Академічна доброчесність» є поняттям, яке оцінюється студентами з обох досліджуваних груп на середньому рівні, та залежить від оцінки власної академічної доброчесності: чим вище оцінка власної порядності, тим вище показники за факторами «Оцінка» та «Активність» поняття «академічної доброчесності». За фактором «Сила» було визначено наступну залежність: в групі з низькою оцінкою суб'єктивної академічної доброчесності поняття академічної доброчесності оцінюється вище, ніж в групах з середньою та високою оцінкою. Студенти, які низько оцінюють власну академічну доброчесність, вважають, що академічна доброчесність більшою мірою впливає на їхнє навчання та життя.

Студенти, які високо оцінюють поняття «академічної доброчесності», мають вищий рівень мотивації досягнення в порівнянні з мотивацією уникнення невдач та високий рівень самоповаги і сприйняття особистості.

Фактори самооцінки студентів диференційовані за суб'єктивною оцінкою академічної доброчесності: суб'єктивно висока оцінка академічної доброчесності притаманна студентам з високим рівнем самоповаги та позитивним самосприйняттям, середня та низька – студентам, які орієнтовані на розширення та підтримку контактів з оточуючими в процесі навчання.

Мотивація досягнення та мотивація уникнення невдач в досліджуваних студентів зрівноважені та знаходяться на середньому та помірно високому рівні. Досліджувані достатньою мірою орієнтовані на успіх і йдуть до мети уникаючи невдачу. Не було визначено значущих розбіжностей щодо вираженості мотивації досягнення та мотивації уникнення невдач залежно від форми навчання досліджуваних.

Таким чином, академічна доброчесність студентів, які навчаються за дистанційною формою, оцінюється на середньому рівні, та залежить від суб'єктивної оцінки власної академічної доброчесності, самооцінки та мотивації досягнення особистості.

СУЧАСНІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІНТЕРАКТИВНОЇ СКЛАДОВОЇ ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ

Базыма Борис Алексеевич

Харьковский национальный университет внутренних дел, НИЛ

«Противодействия преступности»

bazyma.boris@gmail.com

К ВОПРОСУ О ТИПОЛОГИИ БЛОГЕРОВ

Феномен «блогерства» сейчас хорошо известен и распространён. Можно сказать, что блогерами в той или иной степени являются практически все пользователи социальных сетей. Но, прежде всего, это касается специализированных интернет-платформ для блогеров, например, такой как LJ (ЖЖ, «Живой журнал»), являющийся одним из старейших блогосервисов. Блогеры могут быть рассмотрены как неформальные проводники дистанционного обучения в киберпространстве. Поэтому изучение и типологизация этих «преподавателей» является актуальной задачей в системе развития ДО и его методик.

Изучение блогеров «Живого журнала» было начато нами ещё в «нулевых годах» 21 века и опиралось на оригинальную методику определения типов ЖЖ-блогеров. Данная методика анализирует количественные показатели общей активности «народных журналистов», выявленные из информации «Профиля» блогера: время ведения дневника, количество записей, количество отправленных и полученных комментариев, количество друзей и количество тех, у кого блогер в друзьях, членство в сообществах, количество интересов и пр.).

В результате математической обработки (корреляционный и факторный анализ) было выявлено три основных показателя («плодовитость», «вовлеченность» и «декларативные интересы»), с помощью которых можно охарактеризовать ЖЖ-пользователей, отнеся их к одному из 8 эмпирических типов блогеров «Живого Журнала».

1. Фавориты. У них отмечаются высокие показатели всех трех факторов. Ведут свои журналы не обязательно долго (от 6 месяцев до 2-х лет), записи делают почти каждый день (в среднем, по две в сутки), активно комментируют посты других (не менее 20-30 в день), но в целом больше получают комментариев к своим записям (30-40 комментариев к посту). Среднее количество интересов «фаворитов» – около 90, друзей – не менее 150 (в среднем – 307), но всегда больше показатель «в друзьях». Как правило, они члены различных сообществ, и их можно назвать «лидерами мнений». Они популярны и авторитетны.

2. Старые авторитеты. В этом случае наблюдаются высокие показатели первых двух факторов, но низкие – третьего. «Старые авторитеты» ведут свои блоги достаточно долго (не меньше года). Однако

пишут в них реже, чем первый тип, в среднем, это одна запись в день. Комментируют 4-5 раз в день. Интересов не более 52. Друзей не более 300-400 (в среднем – 283). Состоят, примерно, чем в 45 сообществах. Они популярны в более узких кругах, но достаточно известны и авторитетны. Их репутацию можно считать устоявшейся, но, по-видимому, ресурс роста популярности они исчерпали или не стремятся ее завоевывать в дальнейшем.

3. Щепетильные авторитеты. Замечены высокие показатели первого и третьего факторов, но низкие – второго. Ведут свои журналы не менее года, оставляют 1-2 записи в день, комментируют 9 раз в день, но их комментируют реже – до 6 раз в день. Интересы широкие, не меньше 59. Щепетильность объясняется очень серьезным подходом к выбору друзей. В среднем, количество френдов составляет 80 ЖЖ-юзеров. Их самих, напротив, в друзья избирают чаще – в среднем около 120 пользователя соглашаются читать блог «щепетильного авторитета». Состоят, примерно, в 30 сообществах. Их можно назвать «авторитетными журналистами, имеющими свое мнение, к которому многие прислушиваются, но они несколько горделивы, что не позволяет широким блогерским кругам войти в круг их поклонников.

4. Узкие авторитеты. У них отмечаются высокие показатели первого, но низкие – второго и третьего факторов. Они давно ведут свои журналы, в среднем – до 2-х лет. Записи ведут не совсем регулярно: в среднем – 1 запись. Комментируют до 5 раз в день, получают ответных комментариев до 6. Интересов сравнительно немного, – 27. Количество друзей – в среднем 100 юзеров. Состоят не в более чем 40 сообществах, 17 – в среднем. Их хорошо знают «в узких кругах», у них сложился свой круг читателей, который расширяется с согласия автора крайне редко.

5. Претенденты. При низком первом факторе наблюдаются высокие значения 2-го и 3-го. Ведут свой журнал в среднем 200-300 дней. Пишут в него далеко не каждый день. Больше комментируют (5-6) и получают комментариев (6-7). Один из самых высоких уровней интересов – в среднем 100. Состоят – в среднем в 32 сообществах.

6. Комментаторы. Здесь отмечается высокий уровень второго показателя и низкий уровень первого и третьего показателей. Среди них есть и те, кто недавно начал вести журнал (4-5 месяцев), и так называемые «старожилы» ЖЖ-движения (2 года). Записей, обычно, делают немного. Не чаще, чем раз в 2 дня. Бывают значительные перерывы. Более активны в процессе комментирования чужих постов. Показатель интересов небольшой – 21.

7. Неопределившиеся. Первые два фактора у данного типа низкие, но высокий – третий. Сроки ведения журнала в диапазоне от 4-х месяцев до полутора лет. Записи делают не чаще раз в два дня, с перерывами. Комментируют также нерегулярно, в среднем по 2-3 комментария. Интересы широкие, в среднем – 83. Друзей и «в друзьях» немного, 56 и 42

соответственно. В сообщества особо не пишут, максимум – в 35, в среднем – в 17.

8. Наблюдатели. Все три фактора имеют низкие значения. В качестве ЖЖ-пользователей существуют от 4-х месяцев до 1,5 лет. Записей мало, иногда и отсутствуют вовсе. В среднем, пишут раз в три дня. Комментируют также редко, избирательно. Ответных комментариев получают и того меньше. Интересов немного — 19. Мало друзей и «в друзьях» (43 и 27 соответственно).

То, что авторитетные блогеры выполняют в той или иной степени образовательную функцию сейчас уже очевидно. Профессиональным преподавателям и создателям дистанционных курсов необходимо внимательно изучать феномен и опыт блогерства для того, чтобы сделать процесс дистанционного обучения более эффективным и интересным для пользователей.

Березенська Світлана Михайлівна, Олійник Наталія Юріївна

Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ

berezsvet@gmail.com

ПІДХОДИ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЛАБОРАТОРНОГО ПРАКТИКУМУ В СИСТЕМІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Аналіз останніх досліджень і публікацій з питань методики використання реальних та віртуальних практикумів у навчальному процесі ВНЗ, їх технічного та програмного оснащення показує, що ця тема досить широко обговорюється як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями та викладачами-практиками.

Алексеев В. та Степаньян В. відзначають, що у зв'язку з розвитком засобів моделювання на основі інформаційно-комп'ютерних технологій в інженерній освіті виникла низка напрямів, в яких замість фізичних моделей, підкріплених фізичним експериментом, використовуються програмні продукти, які описують ефекти, закономірності, синтезовані шляхом комп'ютерного моделювання. І, якщо при традиційному фізичному моделюванні наперед відомі метод розв'язання поставленої задачі та область адекватних результатів, то комп'ютерну модель характеризують зовнішня привабливість, що виражається в уявній простоті її використання; відсутність однозначного впливу припущень на адекватність опису об'єкта; деяка невизначеність результатів моделювання.

В результаті захопленості комп'ютерною моделлю експериментального дослідження на певному етапі навчання відбувається підміна реальних знань їхніми моделями, що призводить до віртуальності інженерного мислення, а це, зі свого боку, сприяє відходу від об'єктивності знань. «Віртуальний»

фахівець на реальному підприємстві буде генерувати віртуальні інженерні рішення, непридатні для виробництва.

Для вирішення цих проблем серед інших методів автори пропонують в програму виконання лабораторної роботи, яка побудована на основі комп'ютерного моделювання, вводити тестовий фізичний експеримент на реальному обладнанні для підтвердження адекватності результатів моделювання.

Ю. Реп'єв та А. Платонов відзначають, що при достатній кількості переваг реального експерименту над віртуальним, існує ряд істотних організаційно-методичних і суто технічних недоліків, що знижує ефективність проведення лабораторних робіт на реальному обладнанні:

- простежується організаційний і часовий розрив між етапом підготування до виконання лабораторної роботи, який зазвичай планується на самостійну роботу студентів, та етапами виконання роботи і контролю за результатами її виконання. Внаслідок цього при недостатності навичок роботи з навчальною літературою, нестачі часу і через низку інших чинників більшість студентів приходить на лабораторний практикум не підготовленими, що негативно позначається на ефективності виконання наступних етапів лабораторної роботи. Численні спроби об'єднати етапи в цілісний процес в рамках традиційного лабораторного заняття призводять до дефіциту навчального часу для його реалізації;

- існує велика вірогідність того, що не підготовлений студент при виконанні лабораторної роботи не зрозумівши загальної картини фізичного явища, що вивчається, може отримати хибні експериментальні результати;

- об'єктивним є фізичне і моральне застаріння лабораторної бази, внаслідок чого відбувається періодичний вихід з ладу різних компонентів лабораторних стендів, і при виконанні лабораторної роботи студенти більшу частину часу витрачають не на проведення експерименту, а на пошук несправностей.

Бобало Ю., Стахів П. та Гамола О. вважають, що виконання лабораторних досліджень має відбуватись у два етапи: спершу студенти виконують віртуальну лабораторну роботу як тренувальний етап до експерименту, а потім переходять до реального дослідження.

Міжуніверситетська робоча група, до складу якої увійшли представники Київського національного університету технологій та дизайну, Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, Національного технічного університету «КПІ» та науково-дослідного інституту прикладної електроніки НТУУ «КПІ», також пропонує поєднувати реальний та віртуальний експерименти, для чого використовувати в освітньому процесі розроблену ними вітчизняну цифрову електронну лабораторію. Конструктивно цифрова лабораторія виконана у вигляді стендів, які моделюють об'єкт дослідження (мережі живлення, джерела альтернативної енергії, системи освітлення, опалення, вентиляції та кондиціонування повітря, водопостачання, енергетичної автоматики, елементів

теплоізоляції споруд тощо). До складу обладнання входять набір сенсорів для вимірювання фізичних величин, що характеризують процеси енергомоніторингу та енергозбереження, пристрій збору даних з USB-інтерфейсом підключення до комп'ютера, програмне, методичне та дидактичне забезпечення. Сенсори приєднуються до персонального комп'ютера за допомогою дротового або бездротового підключення.

Олексюк В. надає перевагу віртуальному експерименту і розглядає віртуальну лабораторію в двох аспектах – в технологічному, маючи на увазі апаратно-програмні платформи, розподілені мережеві системи або технології віртуалізації, та як засіб навчання в контексті інформаційно-освітнього середовища, яке дозволяє моделювати поведінку об'єктів реального світу. В якості програмної основи для віртуальної лабораторії він пропонує використовувати технології хмарних обчислень, які забезпечують можливість роботи з її ресурсами (апаратним, системним, прикладним програмним забезпеченням) засобами веб-браузера. Однією з переваг такого рішення є висока мобільність студентів і викладачів – у процесі навчання зникає жорстка «прив'язаність» до конкретної аудиторії, що створює передумови для використання віртуальних лабораторій в самостійній роботі студентів.

Технічні аспекти розробки віртуальних лабораторних робіт розглядають Аврунін О., Крук О., Носова Т. та Семенець В. Основою їхньої системи є запатентований спосіб дистанційного керування вимірювальними пристроями. Вхід в систему може бути виконано з будь-якої точки, підключеної до мережі Internet. Налаштування системи, а також моніторинг за перебігом та результатами виконання лабораторних досліджень виконується за допомогою спеціально розробленого програмного забезпечення.

Узагальнюючи досвід застосування віртуальних практикумів в процесі навчання електротехніки, можна зробити висновок, що однакості серед науковців немає – одні дослідники вважають, що реальний експеримент має суттєво поступитися його віртуальній моделі, інші ж надають перевагу реальній лабораторній роботі. При цьому ні ті, ні інші не заперечують, що поєднання віртуального та реального експериментів на базі сучасних інформаційних технологій дозволить активізувати навчально-пізнавальну діяльність студентів і завдяки цьому досягти якісного результату підготовки майбутніх фахівців.

Тож актуальним питанням в організації навчання електротехніки залишається методика формування єдиного інформаційно-комунікаційного середовища, основою якого є практикум лабораторних досліджень, а також визначення місця викладача та студента в цьому середовищі.

Бондаренко Олена Володимирівна, Тимченко Ганна Миколаївна
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
філософський факультет
hodeyev@ukr.net

АНАЛІЗ СТАНУ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ВІДКРИТОГО ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ «МОЄ ЗДОРОВ'Я»

Актуальним постає нині повсякденна турбота про збереження здоров'я та подовження тривалого повноцінного життя в умовах різкого загострення екологічних проблем, підвищення нервово-емоційних напружень в усіх сферах діяльності людини, поширення різних хвороб.

В нашому дослідженні взяли участь 110 студентів віком 17-19 років, які навчаються в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна (юнаків – 58, дівчат – 52) та навчалися у відкритому дистанційному курсі «Моє здоров'я». Курс містить в собі електронні засоби діагностики та моніторингу здоров'я. Усі показники вивчали за допомогою стандартних методик: біоритмологічні особливості вивчали за допомогою методу Остберга; індексна оцінка рівня соматичного здоров'я проводилася за методикою Г. Л. Апанасенка; в якості інтегральної фізіологічної характеристики використовували розрахункову величину адаптаційного потенціалу за Р. М. Баєвським. Всі отримані показники досліджень були занесені до комп'ютерного банку даних, які були оброблені математично та статистично.

Аналіз біоритмологічних типів студентів показав, що вечірній біоритмологічний тип (53 %) переважав над аритмічним (42 %) та ранковим (15 %), який зі свого боку є більш притаманним людині. Подальші дослідження оцінки стану здоров'я студентів проводили за показниками індексної оцінки стану здоров'я. Так, за допомогою експрес-оцінки рівня здоров'я виявлено, що 58 % студентів мають рівень фізичної надійності вище середнього, 34 % студентів – середній рівень. Розподіл рівнів фізичної надійності залежно від біоритмологічного типу працездатності показав, що студенти вечірнього та аритмічного біоритмологічних типів мають переважно високі та вище середнього показники рівня фізичної надійності у близько 60 % випадків порівняно зі студентами з ранковим біоритмологічним типом. При порівнянні розподілу рівня фізичного здоров'я за гендерними відмінами виявлено, що дівчата мають середній рівень фізичної надійності у 36 % випадків порівняно з 22 % випадків у юнаків за показником d Сомера ($p \leq 0,05$).

Індексна оцінка рівня здоров'я за методикою Г. Л. Апанасенка показала, що 46 % студентів мають середній рівень здоров'я та 25 % – низький. Розподіл рівнів фізичного здоров'я за методикою Г. Л. Апанасенка залежно від біоритмологічного типу працездатності показав, що студенти всіх біоритмологічних типів мають понад у 50 % випадків переважно високі та вище середнього показники рівня фізичного здоров'я. При порівнянні

розподілу рівня фізичного здоров'я за гендерними відмінами виявлено, що дівчата мають середній рівень здоров'я у 50 % випадків порівняно з 28 % випадків у юнаків за показником d Сомера ($p \leq 0,05$).

Аналіз рівня адаптаційних можливостей студентів за методом Р. М. Баєвського показав, що задовільну адаптацію мають 58 % студентів, напруження механізмів адаптації – 41 % студентів. 52 % студентів – з вечірнім, 64 % – з аритмічним та 60 % – з ранковим біоритмологічними типами мають задовільну адаптацію, що свідчить про добрий рівень здоров'я та фізичних можливостей. Лише 2 % студентів аритмічного біоритмологічного типу мають незадовільну адаптацію, тобто становлять «групу ризику» щодо проявів дезадаптації. Гендерні відміни за показниками адаптаційних можливостей організму студентів показали, що 64 % дівчат мають задовільну адаптацію проти 28 % юнаків, тоді як напруга механізмів адаптації виявлена у 67 % юнаків проти 36 % дівчат за критерієм d Сомера ($p \leq 0,05$).

Таким чином, виявлені особливості в діяльності серцево-судинної та кардіореспіраторної систем, а також характеристики рівня індивідуального здоров'я вказують на появу нових проявів компенсаторних реакцій в організмі студента, які безпосередньо спричинені набуттям нових пристосувальних ознак, які можуть зі свого боку спричинити зміну біоритмологічного типу працездатності в межах рівня здоров'я.

Використання систем відкритого навчання, які включають в себе особливості сучасної діагностичної бази в галузі здоров'я та стають доступними кожному, створюють необхідність розробки практичних рекомендацій та порад щодо впровадження здоров'язбережувальної діяльності в системі дистанційного навчання, а саме:

- формування динаміки добової працездатності з урахуванням індивідуального біоритмологічного типу;
- створення системи валеологічної освіти та навчання, яка зумовлена закономірностями розвитку особистості і заснована на сукупності фізіологічних, психологічних, валеопедагогічних принципів, засобів, форм та методів;
- дотримання оптимальних умов працездатності і відпочинку, сну та бадьорості, а також харчування з метою профілактики десинхронозів;
- урахування впливу сезонних, кліматичних, погодних і космічних факторів на функціональний стан людини та корекція відповідно до цих факторів індивідуальних ритмів життя;
- відмова від вживання засобів, що спричиняють десинхроноз основних функцій організму (алкоголь, тютюн, наркотики);
- регулярне виконання фізичних вправ та психотренінгу для підтримки нормальної ритмічності фізіологічних функцій.

Бочаров Борис Петрович, Воєводіна Марія Юріївна
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, факультет менеджменту, кафедра прикладної
математики і інформаційних технологій

voevodina@kname.edu.ua

АВТОМАТИЗАЦІЯ СТВОРЕННЯ ТЕСТІВ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Використання дистанційних технологій в навчальному процесі ХНУМГ почалося в 2002 році, коли була розроблена «Система тестування знань в INTERNET». Ця система використовується і в даний час (в переважно як навчальна для студентів ІТ-спеціальностей), її адреса в мережі: <http://lib-journal.ru/tests>

Вже тоді ми приділяли велику увагу автоматизації процедур створення тестових питань. Для цієї системи було створено близько 500 питань, вихідна інформація була підготовлена у вигляді «запитання – відповідь», неправильні відповіді вибиралися з сусідніх питань.

У 2006 році ми почали використовувати Moodle, який дозволяє імпортувати питання з текстового файлу. За 12 років було підготовлено понад 10 тисяч тестових питань для десятка курсів. Усі процедури створення питань мали одну спільну рису – необхідно було написати програму, унікальну для кожного конкретного випадку.

У весінньому семестрі 2018 року в курсі «Інформатика для іноземних студентів» потрібно було створити кілька міні-тестів для вивчення російських слів (в області інформаційних технологій).

Тести були настільки простими, що автоматизація створення питань (множинний вибір з однією правильною відповіддю) навіть не розглядалася. Але в результаті виконання одноманітних операцій copy / paste виникла нагальна потреба в автоматизації процесу.

Програма (скрипт Javascript) працює наступним чином: користувач вставляє вихідні дані в одне вікно, натискає кнопку, і у вікні поруч з'являється результат. Питання нумеруються, є можливість вказати категорію, в яку будуть імпортуватися питання.

Початкові дані:

КОПІЮВАТИ

Ctrl+C

ВИРІЗАТИ

Ctrl+X

ВСТАВИТИ

Ctrl+V

ЗБЕРЕГТИ

Ctrl+S

ВІДКРИТИ

Ctrl+O
СТВОРИТИ Ctrl+N

Фрагмент результату:

```
$CATEGORY: $course$/ruslang/t00  
// question: t0001  
$CATEGORY: $course$/ruslang/t00  
::t0001::[html] КОПИЮВАТИ{  
=Ctrl+C  
~Ctrl+X  
~Ctrl+V  
~Ctrl+S  
~Ctrl+O  
~Ctrl+N  
}
```

Невелика веб-сторінка дозволила у п'ять разів скоротити час створення тесту. А головне, для використання цієї програми зовсім не обов'язково писати власні програми. Ідея здається цікавою, тому в найближчих планах підготувати такі ж процедури для інших типів тестових питань.

Varenko T.K.
BLOGGING AS A TOOL FOR STUDENTS TO BUILD UP THEIR
PROFESSIONAL BRANDS

V. N. Karazin Kharkiv National University

Staying in the know of and tuned in to the ever-changing developments and advances of today's globalized and extensively digital world conditions that a contemporary instructor follow and bring the existing and emerging virtual technologies and tools into their classroom.

One promising and effective tool in this regard is blogging as engaging students in this activity has its undeniable benefits such as announcing themselves to and being considered by virtually the whole world at the very beginning of their professional existence, and thereby building their individual brands and making themselves more competent and competitive compared to offline students.

First of all, being a platform that enables its users to share knowledge, experiences, ideas online, blogging is geography and time-independent, and it offers students the freedom of creativity when it comes to formatting, presenting, shaping their ideas within each particular assignment.

Furthermore, provided that people are better at expressing their thoughts either in writing or in speaking, blogging acts as an equalizer to help some to

compensate for possible inconveniences associated with speaking in public and others – to learn to make themselves clear in consistent readable structures.

While the above mentioned benefits are widely applied and described by educators all over the world, the idea of involving students in creating and keeping meaningful personal blogs as their professional brand-builders has nevertheless been insufficiently explored by the educators' community.

Elaborating further on the idea, students can be offered to create and keep their personal blogs holding themselves out as specialists in their major by posting news, personal speculations and ideas, sharing their professional experiences, comparing different approaches related to the area of expertise they are training to work in upon graduation. By doing so, they are also encouraged to establish and maintain contacts with other members of their professional community, both employing and employed, which can serve as scaffolding for career opportunities and employment.

This motivates the students to take their blogging seriously by advantageously applying the knowledge and skills acquired during their studies and to develop their professional competences by exploring different resources and opinions in attempts to always make most relevant and interesting posts with potential to land them a job by profession.

Thus, students' blogging is a right-on activity enabling students to accumulate hands-on experience in applying their knowledge and skills in practice and to build up their own brands as professionals, which they will be able to continue to use after graduation.

Гудзенко Ольга Федорівна, Челомбітько Тетяна Валеріївна
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Центр
міжнародної освіти, кафедра соціально-економічних наук

ofgudzenko@ukr.net, tanjuhache@gmail.com

**ДИСТАНЦІЙНИЙ КУРС «ОСНОВИ ЕКОНОМІКИ» (ДЛЯ
ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ПІДГОТОВЧОГО ВІДДІЛЕННЯ) ЯК
ІННОВАЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ**

Динаміка освітніх реформ зумовлює необхідність посилення уваги до потенційних можливостей використання новітніх інноваційних технологій в організації процесу навчання у вищій школі, зокрема серед іноземних студентів. Частка іноземних студентів в вітчизняних ВНЗ виступає важливою складовою в загальному обсязі студентів. Навчання іноземних студентів в ВНЗ України свідчить про розширення міжнародного співробітництва та розвиток сфери міжнародного обміну студентами, що в свою чергу надає позитивні зрушення в підвищенні якості освіти.

Реалізація нових векторів розвитку освіти потребує використання інноваційних технологій навчання, творчого пошуку сучасних або

вдосконалення наявних концепцій, принципів, підходів до освіти, суттєвих змін у змісті, формах і методах навчання іноземних студентів.

Одним з ефективних інноваційних засобів підвищення продуктивності навчання іноземних студентів є дистанційна освіта та розробка дистанційних курсів навчання в сучасних електронних системах таких як Moodle, яка успішно вирішує проблему забезпечення інтерактивної взаємодії викладачів з студентами на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі, щоб забезпечити дійсно ефективний процес навчання іноземних студентів. Система дистанційної освіти базується на принципі модульного навчання та повного засвоєння знань. Сутність модульного навчання полягає в тому, що зміст лекційного та практичного матеріалу жорстко структурується з метою його максимально повного засвоєння, супроводжуючись обов'язковими блоками вправ і контролю за кожним фрагментом. Зміст курсу можна змінювати, додавати нові дані та корегувати його за підсумками навчання. Ключовим моментом є організація навчального матеріалу в найбільш стислому і зрозумілому для іноземного студента вигляді.

До кожного теоретичного блоку додаються різноманітні практичні завдання, які іноземний студент має виконати в встановлені терміни. Зворотній зв'язок з викладачем здійснюється за допомогою сучасних засобів мережевої комунікації, таких як електронна пошта, он-лайн чати та конференції у Skype, Viber чи WhatsApp. Перевагами такої форми освіти є можливість встановлення індивідуального темпу навчання іноземного студента; можливість повторного використання навчальних матеріалів; технічна легкість доступу до ресурсів; чітка послідовність викладу матеріалу; система тестування, оцінки та контролю знань іноземних студентів, набутих у ході дистанційного навчання.

Саме з метою покращення ефективності підготовки іноземних студентів з економічних спеціальностей викладачами кафедри соціально-економічних наук Центру міжнародної освіти Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна на базі інформаційного середовища Moodle розроблений дистанційний курс «Основи економіки» для іноземних студентів підготовчого відділення як електронна версія навчальної дисципліни.

Курс складається з 11 тем, навчальний матеріал подається в адаптованій формі з урахуванням пізнавальних можливостей студентів та специфіки викладання на підготовчих факультетах; вивчення мови предмету, загальноприйнятної лексики та конструкцій, властивих науковому стилю мови. Основним завданням дистанційного курсу «Основи економіки» є надання іноземним студентам підготовчого відділення економічних знань з основних розділів економічної теорії; засвоєння основних законів та категорій, необхідних студентові при подальшому навчанні у виші, а також навчання мови предмету як засобу одержання економічної інформації та глибшого розуміння змісту підручників і лекцій.

Після вивчення студентами кожної теми є контрольні запитання для перевірки засвоєння учбового матеріалу теми.

Таким чином, сучасні форми мережевої комунікації, мультимедійні технології та інноваційні системи дистанційної освіти здатні зробити навчальний процес для іноземних студентів більш цікавим, різноманітним та інформативним, що сприятиме покращенню пізнавальної активності та освітнього рівня майбутніх фахівців з іноземних країн.

Невід'ємною та важливою частиною впровадження інноваційних технологій в освітній процес є підготовка кваліфікованих фахівців, які мають володіти необхідними знаннями та навичками для ефективного застосування комп'ютерної техніки в навчанні іноземних студентів. Упровадження інновацій неможливе без педагога-дослідника, який володіє системним мисленням, розвиненою здатністю до творчості та готовністю до освоєння новітніх засобів викладання. Тож впровадження інноваційних технологій в освітню галузь – це багатогранний процес, в який мають бути залучені всі учасники учбового процесу – як іноземні студенти, так і їх викладачі.

На сьогодиншньому етапі модернізації вищої освіти України важливим завданням є забезпечення якості підготовки іноземних студентів на рівні міжнародних стандартів. Виконання цього завдання можливе лише за умови зміни педагогічних методик і впровадження інноваційних технологій в учбовий процес. Саме тому інновації в сучасній Україні мають активно проникати в сферу освіти, що потребує якнайшвидшого впровадження нових технологій і покращення матеріально-технічної бази ВНЗ.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в обґрунтуванні необхідності впровадження інноваційних технологій навчання іноземних студентів; визначенні переваг інноваційного навчання над традиційним; виявленні ефективних форм, методів і засобів упровадження інноваційних технологій у практичну діяльність в освіті іноземних студентів; визначенні умов для підвищення рівня інноваційної компетентності педагогів та іноземних студентів.

Тараненко Рустам Костянтинович, Тимченко Ганна Миколаївна

¹Український інститут корекційної та реабілітаційної валеології,

²Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

¹Кропивницький, ²Харків

felis-n@ukr.net

ІНТЕРАКТИВНІ ЕЛЕМЕНТИ ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ ЯК ЗАСІБ ЯК ЗАСОБІВ ДІАГНОСТИКИ БІОРИТМІВ ТА ЗДОРОВ'Я

Впровадження інтерактивних елементів в системі дистанційного навчання на базі LMS Moodle дозволяє створювати не лише on-line практикуми, а дозволяє слухачам дистанційних курсів отримувати інформацію про стан здоров'я, діагностувати окремі його компоненти та

проходити тестові діагностичні методики, отримуючи миттєвий результат, що своєю чергою підвищує ефективність процесу навчання.

Нами був проведений моніторинг здоров'я студентів з використанням електронних систем діагностики біоритмів людини, заповнення яких відбувалося за добровільної згоди та власного бажання учасників у дистанційному курсі «Біоритмологія» на базі Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. В дослідженні взяли участь 70 студентів II-го курсу факультету іноземних мов ХНУ імені В. Н. Каразіна віком 18-19 років (64 дівчини та 6 юнаків), які обрали даний курс для вивчення в якості дисципліни вільного вибору студентів.

Виявлення біоритмологічних типів проводили за допомогою наступних методик: тест-питальника О. Остберга, який дає змогу виявити біоритм людини за допомогою вивчення режиму дня; питальника Г. Ламперта, який дає змогу визначити ритм працездатності протягом дня; тесту Г. Хільдебранда, який дає змогу визначити тип добової працездатності за співвідношенням кількості серцевих скорочень до кількості вдихів, які вимірюються відразу після пробудження. За результатами проведених анкетних тестів, виявлено, що близько 50 % обстежених студентів в даній групі, становлять особи з аритмічним біоритмологічним типом, 30 % – вечірнім та 20 % – ранковим.

Розподіл адаптаційного потенціалу, визначеного за методикою Р. М. Баєвського, показав, що задовільна адаптація спостерігається у 43 % студентів аритмічного біоритмологічного типу, 20 % – вечірнього та 14 % – ранкового, напруження механізмів адаптації виявлено лише у 3 % студентів вечірнього біоритмологічного типу, незадовільна адаптація спостерігається у 3 % студентів ранкового, 7 % аритмічного та 6 % вечірнього біоритмологічних типів, зрив адаптаційних механізмів виявлений лише у 4 % студентів аритмічного біоритмологічного типу.

Більш ретельний аналіз стану показників адаптації за методикою Баєвського показав, що добрі та задовільні адаптаційні можливості мають студенти з аритмічним біоритмологічним типом (71 % та 53 % відповідно), напруження механізмів адаптації виявлено переважно у осіб з вечірнім біоритмологічним типом, незадовільна адаптація виявлена також у 33 % студентів вечірнього біоритмологічного типу. Отримані дані свідчать про те, що саме у осіб аритмічного біоритмологічного типу відбуваються певні адаптаційні зміни у бік узгодження внутрішніх датчиків часу із зовнішніми, якими є соціальні датчики режиму навчання та активності. Аналіз отриманих даних за критерієм D Сомера, показав, що при зміні біоритмологічного типу працездатності з ранкового на вечірній, відбувається невеликий зсув адаптаційних механізмів, який імовірно призводить до поламки адаптаційних механізмів.

Аналіз даних, отриманих за методикою «Рефлекс на час», дав змогу оцінити індивідуальну здатність до відтворення 15 сек. проміжку часу та показати, що у 95 % студентів вечірнього біоритмологічного типу при 5-ти

кратному повторенні одного і того самого завдання розвивається втома. Менш вразливими до втоми є студенти з аритмічним (31,6 % випадків) та ранковим (16,7 % випадків) біоритмологічними типами. Аналіз отриманих даних за критерієм D Сомера, показав, що при зміні біоритмологічного типу працездатності з ранкового на вечірній відбувається наростання втоми.

Адаптаційні можливості також можна визначати за здатністю оцінки індивідуальної хвилини. Слід пам'ятати про те, що в патологічній фізіології визначено, що при захворюваннях часові характеристики змінюються – індивідуальна оцінка часу скорочується. Так, близько третини студентів ранкового та аритмічного біоритмологічних типів (75 % та 73,7 % студентів) мають добру адаптацію до різних фізичних та психічних навантажень – здатність оцінки індивідуальної хвилини коливається в межах 55-65 сек. В групі студентів вечірнього біоритмологічного типу кількість студентів зі схожими значеннями показників становила лише 45 %. Слід зазначити, що так звану «групою ризику» щодо можливих проявів десинхронозів є саме студенти вечірнього біоритмологічного типу зі здатністю оцінки індивідуальної хвилини в межах 46-47 сек., що свідчить про погану адаптацію до дії фізичних навантажень. Аналіз отриманих даних за критерієм D Сомера, показав, що при зміні біоритмологічного типу працездатності з ранкового на вечірній, відбувається погіршення показників перенесення фізичних навантажень з подальшою психічною неврівноваженістю.

Аналіз циклу «сон – пильнування» дав змогу оцінити якість та кількісні показники тривалості сну у студентів з різними біоритмологічними типами. Так, аналіз отриманих даних показав, що існує вірогідна різниця в показниках тривалості сну та годин відпочинку та сну залежно від біоритмологічного типу (за критерієм χ^2). Аналіз розподілу годин інтенсивної працездатності протягом дня серед студентів вказує на те, що найбільш сприятливим періодом денної працездатності є період з 10:00 до 15:00-18:00 незалежно від біоритмологічного типу.

Більшість сучасних людей живе в активному темпі сучасного життя та жаліється на брак часу протягом доби, тому в курсі були питання, відповідь на які дала змогу підтвердити висунуте припущення. За результати отриманих даних 71 % студентів аритмічного та 50 % студентів вечірнього біоритмологічних типів жаліється на нестачу часу, тоді як 50 % студентів з ранковим біоритмологічним типом відзначили, що встигають виконати всі заплановані справи.

Аналіз динаміки тижневої працездатності, яку вивчали шляхом оцінки індивідуальних якостей інтенсифікації під час доби за шкалою від 1 до 5 балів, дав змогу підтвердити існуючу в літературі думку про те, що найбільш інтенсивними днями є середа та четвер, а найбільш ненапруженими – вихідні. Аналіз отриманих даних за критерієм D Сомера, показав що у студентів з вечірнім біоритмологічним типом інтенсивність під час тижня до п'ятниці різко спадає, тобто для осіб цього біоритмологічного типу п'ятниця

повинна бути менш завантаженим днем у порівнянні з особами з іншими біоритмологічними типами.

Таким чином, одним з питань профілактики десинхронозів на сьогодні є використання систем діагностики та моніторингу біоритмів як одного з інформативних засобів первинної профілактики власного здоров'я, яка зі свого боку допоможе здійснити профілактику десинхронозу шляхом корекції та оптимізації розпорядку дня з урахуванням його природних ритмів. Аналіз отриманих даних показав, що необхідним є урахування індивідуальних особливостей добової періодики ритмів при плануванні режимів «сну та неспання», «праці та відпочинку», «активності та спокою», а також періодів денної працездатності та ритму харчування.

ДИСТАНЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ

**Акинин Леонд Анатольевич, Лендзел Михаил Иштванович,
Мананчиков Анатолий Анатольевич**

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, кафедра
физического воспитания и спорта

sport@karazin.ua

КОНЦЕПЦИЯ СОЗДАНИЯ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ НА БАЗЕ LMS MOODLE В СИСТЕМЕ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ В КЛАССИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ

Теоретическая подготовка в современной системе физического воспитания и спорта включает в себя знание основ техники безопасности при проведении учебных и учебно-тренировочных занятий на спортивных сооружениях, знание основ биологии человека, анатомии и физиологии, основ спортивной деятельности, соответствующей индивидуальным способностям и задаткам спортсмена, а также основ здоровьезберегающей деятельности. Развитие компетентного подхода в современной системе образования диктует необходимость внедрения инновационных технологий, способствующих сохранению и укреплению здоровья всех участников образовательного процесса, основных принципов составления индивидуальной программы тренировки и оздоровления, а также элементов диагностики и мониторинга здоровья.

Благодаря созданию на базе Центра электронного обучения открытого курса «Мое здоровье», содержащего электронный «Паспорт здоровья» и «Дневник питания», студенты, занимающиеся в спортивно-ориентированных

группах и сознательно строящие здоровый образ жизни, теперь с легкостью используют информационные технологии и компьютерные программы для построения индивидуальных программ тренировок и оздоровления.

Накопленный опыт спортивной работы в университете нашел путь реализации идей олимпийского спорта в электронной библиотеке олимпийских достижений, мотивационных роликов по олимпийским ценностям (смелость, равенство, дружба, совершенство, уважение, целеустремленность, вдохновение) и истории олимпийского спорта в Каразинском университете. Особое внимание уделяется также вопросам параолимпийского спорта.

Благодаря развитию дистанционного обучения в системе современного университетского образования кафедра физического воспитания и спорта создала при поддержке Центра электронного обучения дистанционный курс на базе LMS «Физическое воспитание». Данный курс включает в себя возможность он-лайн регистрации на секции по видам спорта, содержит инструкцию по технике безопасности на спортивных сооружениях, основные составляющие теоретической подготовки по основным видам спорта, мультимедийные презентации, посвященные вопросам олимпийского и параолимпийского спорта, информационные и исторические аспекты становления спорта в университете и тесты для итогового контроля знаний по основным спортивным направлениям. Курс также содержит методические рекомендации и информационные ресурсы по вопросам здоровья и здорового образа жизни.

Благодаря элементам интерактивного взаимодействия Moodle, в дистанционном курсе предусмотрена возможность получать дополнительную информацию по вопросам физического воспитания и спорта в университете, участвовать в семинарах по соответствующей тематике и направлениям физического и спортивного воспитания, здорового способа жизни, олимпийского движения.

Перспективным направлением развития дистанционной составляющей в процессе развития системы спортивно-ориентированного физического воспитания и спорта в университете является создание в системе повышения квалификации учителей физической культуры средних школ профильных дистанционных курсов в соответствии с видом спорта.

**Гарна Світлана Василіївна, Колесніков Олексій Володимирович,
Опрошанська Тетяна Віталіївна**

Інститут підвищення кваліфікації спеціалістів фармації
Національний фармацевтичний університет, кафедра якості, стандартизації
та сертифікації ліків

arctium55@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ НА КУРСАХ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ СПЕЦІАЛІСТІВ ФАРМАЦІЇ

Дистанційне навчання з кожним роком стає все більш популярним у зв'язку з розвитком інформаційних технологій та зручними умовами навчання. Національний фармацевтичний університет має досвід застосування даної форми навчання серед студентів, а також проведення підготовчої роботи щодо впровадження новітніх технологій на циклах підвищення кваліфікації в Інституті підвищення кваліфікації спеціалістів фармації (ІПКСФ).

Співробітниками кафедри якості, стандартизації та сертифікації ліків ІПКСФ був розроблений дистанційний курс до циклу тематичного удосконалення «Актуальні питання контролю якості ліків та лікарської рослинної сировини на фармацевтичному ринку» для фармацевтів. Програма циклу створена з дотриманням вимог до розробки і наповнення дистанційного курсу і містить відповідні види діяльності та ресурси, які висвітлюють теоретичний матеріал, містять практичні завдання та надають можливість слухачам самостійно оцінити рівень засвоєних знань під час та наприкінці навчання за допомогою тестового контролю. Наступним етапом є залучення слухачів системи післядипломної фармацевтичної освіти до дистанційної форми навчання. З цією метою співробітниками кафедри розроблено анкету та проведено опитування слухачів циклів підвищення кваліфікації.

Проаналізувавши анкетні дані, виявлено, що думки слухачів про дистанційне навчання не є однозначними і дуже відрізняються в залежності від вікової категорії та територіального розташування. Так, більшість слухачів віком від 20 до 30 років виявили готовність навчатися дистанційно, що пов'язано з наявністю Інтернету та певним рівнем володіння комп'ютерними технологіями. Майже 50 % слухачів віком від 30 до 40 зазначили, що мають навик роботи на комп'ютері і бажали б спробувати навчатися дистанційно, але більш зручною для себе вважають очну форму навчання. І тільки 30 % слухачів вікової категорії 40-50 років виявили свою зацікавленість, але не готові до дистанційної форми, мотивуючи свою позицію тим, що у них незначні знання у володінні комп'ютерними технологіями і немає бажання їх поглиблювати.

Таким чином, проаналізувавши анкетні дані, можна зробити висновок, що дистанційна форма навчання є перспективною, але при цьому необхідно розвивати та удосконалювати інші форми навчання, що дасть можливість слухачам підвищувати свій професійний рівень.

Кайдан Наталія Володимирівна

Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет», фізико-математичний факультет, кафедра методики навчання математики та методики навчання інформатики

kaydannv@gmail.com

УМОВИ ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ ВИКЛАДАЧА ЯК КУРАТОРА ЗМІСТУ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ КУРСІВ У РАМКАХ СПІВРОБІТНИЦТВА ВНЗ З МІСЬКИМ ЦЕНТРОМ ЗАЙНЯТОСТІ

Серед багатьох сучасних видів освітньої діяльності, що мають за головну мету соціалізацію певних верств населення, окрему ланку займають курси для безробітних, що проводяться на базі міських центрів зайнятості у рамках співробітництва з ВНЗ. Через нетривалий відносно інших видів освіти час навчальної діяльності, неоднорідність контингенту за багатьма параметрами, такими як вік, освіта, соціальне становище до моменту втрати роботи, станом здоров'я тощо, викладачі курсів повинні одночасно використовувати більшу кількість форм та методів навчання порівняно з будь-яким викладачем інших освітніх закладів.

Одним з найбільш перспективних напрямків роботи з таким контингентом є використання мережі Інтернет, а конкретно – соціальних мереж. Це можна пояснити тим, що розвиток сучасних технологій та зростання обсягів інформації зумовили появу необхідних умінь та навичок опрацювання інформації та ефективного її використання незалежно від отриманої освіти та виконуваних професійних обов'язків. Здебільшого кожен зі слухачів курсів для безробітних використовує хоча б одну соціальну мережу, навіть не маючи базових знань, наприклад, з використання пакету прикладних програм.

Визначення тем та матеріалу, що вивчають слухачі курсу «Основи комп'ютерної грамотності» зумовлено загальними рисами первинних вмінь з роботи на ПК та опрацювання інформації. Саме тому значна частина матеріалу припадає на Microsoft Word та Microsoft Excel. Текстовий редактор вивчається з метою отримання вмінь опрацювання та створення текстової інформації, зокрема резюме, звітів тощо. Табличний редактор в свою чергу спрямовано на проведення математичних розрахунків та подання інформації за допомогою діаграм. Наступним за обсягом навчальної інформації є Microsoft PowerPoint, оскільки за його допомогою найкраще можна

реалізовувати творчий потенціал слухачів курсів, однак, порівняно з іншими прикладними програмами пакету Microsoft Office, Microsoft PowerPoint, має менший обсяг практичного використання.

В соціальних мережах соціально неадаптовані слухачі курсів для безробітних поводяться відносно впевнено, що може забезпечити найбільшу ефективність діяльності під час пошуку та опрацюванню навчальної інформації.

Слухача курсів необхідно навчити відокремлювати потрібну та корисну інформацію для навчання в цілому або для розв'язання певної проблеми. Саме тому основи комп'ютерної грамотності мають велике значення. Вони забезпечують інструменти для оцінки, фільтрації та упорядкування інформації найбільш ефективними способами.

Основною та найбільш важливою умовою ефективної роботи викладача як куратора змісту під час проведення курсів на базі міського центру зайнятості є наявність персонального навчального середовища, яке являє собою власне інформаційне середовище, побудоване з метою ефективного виконання професійних обов'язків.

Курування змісту – процес постійного виявлення, відбору та поширення найбільш відповідного онлайн-контенту та інших інтернет-ресурсів з даної теми, що відповідає потребам конкретної аудиторії.

Ідея створення персонального навчального середовища полягає у тому, що здобувачі курсів повинні не пасивно споживати інформацію, навіть за умови великої кількості джерел, а отримувати вміння та навички безпосередньо через користування існуючими інформаційними ресурсами. Наприкінці своєї навчальної діяльності вони мають проводити систематизацію та порівняння надбаних знань. Вміння самостійно створювати нові джерела інформації слід розглядати як один з обов'язкових результатів навчання.

Отже, куратор змісту має вміти трансформувати великі обсяги інформації в абстрактні поняття та безпомилково оперувати ними під час навчального процесу. Також, обов'язковою є інформаційна грамотність викладача та його здатність до розуміння концепцій у світлі міждисциплінарних зв'язків, можливість розрізняти важливість інформації та вміння виконувати фільтрацію за її важливістю, розуміння можливостей посилення когнітивних функцій за допомогою використання різноманітних інструментів і методів.

Головною особливістю куратора змісту під час проведення курсів на базі міського центру зайнятості можна вважати його здатність відокремлювати інформацію, що є спільною для всіх напрямків майбутньої професійної діяльності всіх слухачів курсів. Однією з головних вимог до його професійної діяльності є наявність вмінь з організації навчального процесу таким чином, щоб на базі відокремленої ним інформації слухачі курсів навчилися створювати власне інформаційне середовище.

Коновалова Олена Олегівна, Тимченко Ганна Миколаївна
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, філософський
факультет, кафедра валеології
o.o.konovalova@karazin.ua

ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ ВЧИТЕЛІВ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ЗА НАПРЯМОМ «ОСНОВИ ЗДОРОВ'Я»

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна має один з найпотужніших науково-педагогічних потенціалів, здійснює широкий спектр і забезпечує високий рівень наукових досліджень. Університет за переважною кількістю показників перевищує критерії, встановлені Кабінетом Міністрів України для дослідницьких університетів, входить до трійки найкращих університетів України. Університет тісно співпрацює з установами Національної академії наук України, галузевими державними академіями наук, забезпечує високу якість підготовки фахівців, має понад двохсотрічні традиції органічного поєднання наукових досліджень і викладання, розвинену матеріальну базу. Все це дозволяє колективу класичного університету ставити масштабну і відповідальну мету, складні і високі завдання.

Підготовка вчителя основ здоров'я – це глибока психолого-педагогічна та валеологічна підготовка, спрямована на формування в учнів життєвих компетентностей у сфері здоров'я, безпеки, успішної соціалізації, самореалізації та продуктивного життя. Науковим фундаментом підготовки вчителя основ здоров'я є валеологія як інтегральна наука про збереження здоров'я здорової людини. Тільки валеологічна підготовка дозволяє сформувати у майбутнього вчителя цілісний підхід до розуміння здоров'я як феномену з взаємопов'язаними та взаємозалежними складниками – фізичним, психічним, соціальним та духовним; виробити єдину стратегію задля їхнього збереження, відновлення і розвитку.

В нових навчальних програмах для основної школи серед інтегрованих змістових ліній важливе місце посідає лінія «Здоров'я і безпека». Вивчення тематики, що належить до цієї лінії, є базовим завданням предмету «Основи здоров'я» і дозволяє сформувати учня як духовно, емоційно, соціально і фізично повноцінного члена суспільства, який здатен дотримуватись здорового способу життя та формувати безпечне життєве середовище, що вимагає ширшого кола знань, ніж надає природничо-наукова підготовка. Крім того, вчитель основ здоров'я повинен очолити валеологічну службу навчального закладу та стати координатором здійснення інтегрованої змістової лінії «Здоров'я та безпека».

З 2018 р. відбувається підвищення кваліфікації вчителів основ здоров'я і вже перша група пройшла навчання на курсах підвищення кваліфікації в Інституті післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання. Навчання відбувається з очними заняттями та з використанням дистанційної

складової в системі LMS MOODLE, де створено дистанційний курс «Основи здоров'я для вчителів».

Під час очного навчання на лекційних та практичних заняттях слухачі мали змогу здійснити антропометричні та фізіометричні вимірювання, а також ознайомитися з апаратно-програмними діагностичними комплексами, наявними на кафедрі валеології.

Дистанційна складова надає в даному випадку величезну кількість переваг, а саме: використання відкритого джерела електронного навчання в урочний та позаурочний час; надання інформації батькам щодо наявності в мережі ресурсів, які допомагають здійснити первинну профілактику порушень в певних складових здоров'я; економія часу на проведення та розрахунок анкетних та тестових досліджень завдяки отриманню відкритої інформації на сайті; співпраця з шкільним кабінетом здоров'я щодо розширення даних та формування «Паспортів здоров'я» учнів та працівників закладу освіти; впровадження інтерактивних освітніх технологій в освітній процес; співпраця з науковцями та викладачами міжнародного рівня; консультативна допомога спеціалістів, які супроводжують навчання в дистанційному курсі.

Крім того, вчителі додатково мали змогу користуватися матеріалами відкритого курсу «Моє здоров'я». Відкритий дистанційний курс «Моє здоров'я» є інтерактивним інструментом вивчення базових компонентів здорового способу життя. Курс доступний для вивчення за посиланням <http://dist.karazin.ua/for-students/free-courses>. У ході вивчення курсу можна провести не лише діагностику певних складових та компонентів здоров'я, а й отримати відповідні практичні рекомендації. Курс складається з наступних розділів: «Рухова активність», «Біоритми і здоров'я», «Добові енерговитрати та харчування», «Майбутня професія» та «Діагностика і моніторинг здоров'я».

До основних переваг, які допоможуть вчителям використовувати відкритий курсу «Моє здоров'я» у своїй подальшій роботі, належать:

- використання електронного паспорта здоров'я, що допоможе учням та батькам в домашніх умовах здійснювати оптимальну діагностику стану здоров'я за допомогою відеопідказчика, а також слідкувати за станом свого здоров'я протягом часу за допомогою електронної форми «Моє здоров'я»;
- визначити стан добових і сезонних ритмів у учнів та отримувати методичні рекомендації щодо корекції режиму дня;
- розраховувати добовий раціон харчування учнів залежно від рівня рухової активності;
- визначити рівень рухової активності учнів та проаналізувати стан добового раціону учнів залежно від стану фізичної активності протягом дня;
- розраховувати кількість добових енерговитрат учнів та співставляти отримані дані з добовим раціоном харчування з метою профілактики порушень добового раціону харчування і профілактики виникнення захворювань травної системи та обміну речовин;

– використовуючи модуль, присвячений визначенню типу схильності до професій, здійснювати майбутню профорієнтаційну роботу з учнями та їхніми батьками, надаючи відповідні рекомендації щодо розкриття індивідуальних здібностей та задатків учнів;

– отримувати консультаційну допомогу викладача – автора курсу, який постійно здійснює дистанційну консультаційну допомогу.

Таким чином, підвищення кваліфікації вчителів основ здоров'я на курсах в Інституті післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання поєднує традиційні очні та інноваційні інформаційно-комунікативні освітні технології, що було відзначено слухачами курсу під час проведення захисту підсумкових робіт, та сприятиме формуванню здорового способу життя за вже доступною кожному технологією, а головне – бажання її знайти та використовувати.

Темченко Владимир Александрович, Тимченко Анна Николаевна
Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, кафедра
физического воспитания и спорта

temchenko1961@ukr.net

ДИСТАНЦИОННАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ НА БАЗЕ LMS MOODLE В СИСТЕМЕ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ В КЛАССИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ

Учебная дисциплина «Физическое воспитание» в системе современного высшего образования перешла в разряд дисциплин свободного выбора студентами. На сегодняшний день в виду сформировавшихся направлений и накопленного опыта в Каразинском университете активно развивается:

- спортивно-ориентированное физическое воспитание (по 17 видам спорта: баскетбол, футзал, волейбол, бадминтон, теннис, настольный теннис, аэробика, атлетизм, легкая атлетика, бокс, тазквон-до, фехтование, водный туризм, скалолазание, стрельба из лука, шахматы и черлидинг);
- работа групп спортивного воспитания по олимпийским и неолимпийским видам спорта;
- паралимпийский спорт;
- информационно-коммуникационные технологии в системе физического воспитания и спорта.

Занятия спортивно-ориентированным физическим воспитанием в системе современного высшего образования требуют не только приобретения специальных и профессиональных умений, навыков, но также и теоретической подготовки: знание основ техники безопасности и поведения на спортивных сооружениях, основ анатомии и физиологии человека, основ каждого вида спорта, основ сохранения и укрепления здоровья, основ и

принципов составления индивидуальных программ тренировок и оздоровления.

Благодаря развитию информационной компетентности у учащихся в системе современного среднего образования, кафедрой физического воспитания и спорта совместно с Центром электронного обучения на базе LMS был создан дистанционный курс «Физическое воспитание». Данный курс включает в себя возможность онлайн-регистрации в учебные группы по видам спорта, содержит инструкцию по технике безопасности во время учебно-тренировочных занятий на спортивных сооружениях, основные составляющие теоретической подготовки по видам спорта, мультимедийные презентации, посвященные вопросам олимпийского и паралимпийского спорта, информационные и исторические аспекты становления спорта в университете и тесты для итогового контроля знаний.

Благодаря таким интерактивным элементам Moodle, как «Анкета» и «Форум» в курсе есть возможность получать дополнительную информацию по вопросам физического воспитания и спорта в университете, участвовать в семинарах по соответствующей тематике и участвовать в опросах.

Перспективным направлением развития дистанционной составляющей является создание на базе Института последипломного образования и заочного (дистанционного) обучения дистанционных курсов для повышения квалификации учителей физической культуры средних учебных заведений с использованием инновационных и методических разработок кафедры физического воспитания и спорта.

ЕЛЕКТРОННІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Парасюк Елена Олеговна

Харьковский национальный университет городского хозяйства
имени Ф. Н. Бекетова, факультет менеджмента, кафедра менеджмента и
администрирования

olena.parasyuk@gmail.com

ПРОБЛЕМЫ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ УКРАИНЫ

Идея создания электронной общеобразовательной дистанционной школы возникла в связи с острой проблемой, стоящей перед многими сельскими школами – нехватка учеников при достаточном обеспечении материальными, педагогическими, методическими и интеллектуальными ресурсами. В связи с новыми требованиями Министерства образования, в соответствии с которыми государственная школа имеет право на жизнь только при условии, что в ней обучается около 1000 учеников, все малые сельские школы оказались на грани закрытия. Чтобы отстоять свое право на существование в Покотиловской СОШ № 2 было принято решение о привлечении учеников на удаленные формы обучения, в частности в виде экстерната с использованием дистанционных ресурсов.

С этой целью в рамках сотрудничества школы с ХНУГХ им. Бекетова и родителями некоторых учеников была создана дистанционная платформа обучения, в основе которой задействована система MOODLE.

На настоящий момент выделен ряд проблем, с которыми мы столкнулись в процессе создания, наполнения и отладки учебного процесса на платформе ДО.

Их можно условно разделить на три направления.

Первое – вопросы, связанные с организацией процесса при помощи дистанционных ресурсов.

К ним относятся в первую очередь законодательные и нормативные вопросы. На настоящий момент в Украине нет однозначно оформленных нормативов, разъяснений и законодательных актов, регулирующих процесс дистанционного обучения.

Также не учтены затраты на ведение самого процесса обучения в системе. В результате мотивация персонала ограничивается исключительно личной инициативой учителя и страхом расформирования школы, которая является рабочим местом педагогов и устраивает их во всех отношениях.

За период создания и отработки системы (с октября прошлого года до настоящего момента) мы приняли участие в трех грантовых конкурсах, которые, к сожалению, не были одобрены.

Второе направление – вопросы, связанные с созданием и наполнением курсов. Понятно, что подготовка педагогического состава не включала в себя работу в системе дистанционного образования. С этой целью нами разрабатывается курс обучения работе в системе ДО Moodle, на которой базируется наша платформа, а также по мере необходимости проводятся семинары и персональные консультации с учителями школы.

На начальном этапе планировалось проведение обучения учителей работе в системе ДО на основе существующих курсов в ХНУГХ и ХНУ им. Каразина. Однако в дальнейшем мы временно отказались от этой идеи, поскольку материал этих курсов не вполне соответствует нашим потребностям. Это в первую очередь касается базовой подготовки учителей для работы с дистанционным форматом обучения и некоторых специальных навыков, которые не учитываются в вышеуказанных курсах. И ключевая проблема состоит в том, что система преподавания в обычной очной школе кардинально отличается от той, которую предполагает дистанционный формат. Учителям (особенно это касается педагогов, которые ранее не использовали дистанционные ресурсы в образовательном процессе) сложно перестроиться в новый формат обучения и адаптировать свои учебные материалы к требованиям системы ДО.

Не менее важным вопросом в этом направлении является сам контент, которым наполняются наши курсы, а также дополнительные программные модули, которые в ближайшее время мы планируем создавать или привлекать для функционирования нашей платформы.

Мы выходим из положения пока тем, что методом проб и ошибок формируем систему настроек по умолчанию, намеренно ограничивая учителей в выборе формата разрабатываемых ресурсов с учетом общих задач курса и учебной программы.

Важным моментом остается внешняя строгость и сухость форматов ресурсов и элементов, которая не всегда интересна детям средней, и в большей степени младшей школы.

Это касается различных интерактивных элементов, видео и аудиоконтента, игровых модулей обучения, ярких картинок и презентационных материалов, которые на сегодняшний момент создаются нами с использованием облачных технологий и специального программного обеспечения и вносятся в систему в виде SCORM-пакетов.

По мере наполнения курсов формируется перечень задач для программистов, которые мы хотим реализовать в дальнейшем в виде дополнительных системных модулей.

И третье направление проблематики – это организация самого учебного процесса с использованием ДО. Вот приблизительный их перечень:

Каким образом будет регламентировано время работы учителя в системе ДО и как оно будет оплачиваться?

Каким образом будет настроена система знаний и компетенций для учеников с различными способностями и различным базовым стартовым уровнем подготовки в рамках одного курса?

Каким образом регламентировать работу учителей младшей школы по наполнению и ведению курсов, на которых ложится нагрузка за 4 первых года обучения, в каждом из которых от 10 до 12 предметов?

Как решать вопрос с переходом курсов с одного года обучения на другой для одного учителя (сколько и каких курсов должно быть создано и как решать вопрос авторства материалов в рамках совместного курса)?

Как решать проблему нехватки учителей по предметам, вести которые в дистанционном формате некому в силу неспособности педагога освоить систему ДО?

Как правило, это касается заслуженных педагогов в возрасте, которые ценны, востребованы и показывают высокие результаты обучения детей в классическом формате обучения. При этом привлечение других педагогов не может быть финансово подкреплено в результате указанных проблем.

Подводя итог вышеизложенному, можно сделать следующие выводы.

В результате реализации проекта внедрения ДО в систему общеобразовательной школы возникает ряд проблем, часть из которых могут быть решены собственными усилиями школы, часть решается с привлечением дополнительных материальных и человеческих ресурсов, и часть может быть решена только в результате принятия ряда нормативных документов, регламентирующих деятельность в дистанционном формате обучения, в первую очередь определяющего статус и оплату труда учителей, занятых в ДО.

Предлагается провести мастер-класс с демонстрацией интерактивных ресурсов и материалов курса для учеников начальной и средней школы, которые востребованы в процессе обучения, но не могут быть напрямую созданы средствами оболочки MOODLE. Что есть в наличии и как мы выходим из положения, привлекая бесплатные облачные технологии и учебные сайты, создавая контент для наших курсов.

Прасул Юлія Іванівна, Іхненко Яна Юріївна

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, факультет
геології, географії, рекреації і туризму, кафедра фізичної географії та
картографії

y.prasul@karazin.ua

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВАРІАТИВНОЇ СКЛАДОВОЇ ЗМІСТУ ПРОФІЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ (НА ПРИКЛАДІ АВТОРСЬКОГО КУРСУ «ВІЙСЬКОВА ТОПОГРАФІЯ»)

На сучасному етапі модернізації шкільної освіти важливу роль відіграє варіативна складова, без якої важко уявити профільне навчання у старшій школі. Особливо це проявляється за умов диференціації навчання, його індивідуалізації, засвоєння професійних цінностей, орієнтації на компетентнісний, диференційовано-психологічний, особистісно-діяльнісний, інформаційно-просвітницький методологічні підходи, упровадження нових освітніх парадигм.

Сучасна людина без знання географії, картографії, сучасних технологій не спроможна сформувати інноваційне суспільство, характерними рисами якого стали мобільність, використання GPS та відкритих картографічних сервісів, інформаційно-технологічна революція. Відповідна ситуація торкнулася і військової початкової освіти, що надається військовими ліцеями та ліцеями з посиленою військово-фізичною підготовкою як профільна середня освіта. Однією з дисциплін варіативної складової таких закладів має бути «Військова топографія», яка поглиблено знайомить з топографічними картами, космічними знімками, роботою з ними на місцевості та камеральних умовах. Ліцеї мають сучасне обладнання, що надає змогу використовувати на уроках мультимедіа. Це дозволяє наочно продемонструвати природні явища і процеси, особливості місцевості, безумовність виникнення спотворень на картах та необхідність їхнього урахування, співставити карту та місцевість тощо. Таким чином, розробка інтерактивної програми навчання допоможе підвищити ефективність та інтенсивність навчального процесу, полегшить сприйняття складного матеріалу та зробить урок сучасним. Такий підхід відповідає світогляду сучасних дітей-індіго, які мислять образами, фрагментами, відрізками інформації, і сприяє формуванню ключових компетентностей, а саме: природничих, просторових, інформаційних, саморозвитку, профорієнтації.

Метою дослідження є пошук шляхів підвищення якості навчального процесу в закладах освіти військового спрямування під час вивчення варіативних дисциплін топографо-картографічного змісту.

Якісна освіта є одним із головних чинників успіху, тому її зміст має відповідати викликам сучасного суспільства. Авторський курс «Військова топографія» розрахований на 1 навчальний рік (35 год.). Метою впровадження курсу є формування картографо-просторової компетентності.

Особливий акцент у програмі курсу зроблено на стратегічні і тактичні характеристики місцевості в умовах сучасних реалій з урахуванням можливостей використання новітніх технологій. Відповідно до цього навчально-методичний супровід має орієнтуватися на сучасні досягнення науки і техніки. Саме сучасні технології надають можливість запровадження принципу дитиноцентризму і педагогіки партнерства з урахуванням принципів інклюзивної та адаптивної освіти.

У повноцінному значенні дистанційного навчання його використання у закладах середньої освіти на даний момент є обмеженим через переважання офлайн-технологій, але використання інтерактивних технологій уже знаходить своє місце. З усього розмаїття сучасних освітніх технологій на уроках з військової топографії доцільно використовувати проблемне, проектне, адаптивне навчання, гейміфікацію, кейс-методи тощо. Звернемо увагу на адаптивне навчання з використанням інтерактивних освітніх технологій. Так, можна відзначити програмні педагогічні засоби (з конструктором уроків і тестових контролів), віртуальну модель місцевості (з можливостями проведення вимірів і вирішення завдань), електронні навчальні та електронні топографічні карти, роботу з відкритими картографічними сервісами Google Maps (включаючи Google Street View, Google Earth, Indoor Google Maps, Google Map Maker), Open Street Map, Bing Maps тощо.

Зараз уже існує започаткована система електронних наочностей, що охоплює систему природознавчо-географічної освіти з 5 по 10 клас (ЗАТ «Транспортні системи», ЗАТ «Мальва», ЗАТ «Інститут передових технологій», ДНВП «Картографія») і включає педагогічні програмні засоби та електронні атласи. Гострим залишається питання інтерактивного забезпечення вибіркової складової освітнього процесу у профільній школі. Зараз переважна більшість електронних матеріалів (не тільки для варіативної складової) являє собою набір презентацій або переведені в електронну форму друковані навчальні матеріали, що не відповідають потребам Нової української школи. А заявлена інтерактивність забезпечується використанням тільки меню, навіть часто без гіперпосилань і проблемно-проектних завдань.

Наразі триває розробка навчально-методичного забезпечення «Військова топографія» з урахуванням вимог комплексності, сучасності, інтерактивності, простого переходу до попередніх матеріалів, фахового спрямування, міжпредметних зв'язків, науковості навчання, доступності викладеного матеріалу, різноманітності освіти і потенціалу учнів, орієнтації на майбутнє. Тематичний зміст розроблено відповідно до авторської програми «Військова топографія», а функціональні можливості відповідають психолого-пізнавальним можливостям учнів 9-11 класів.

Посібник «Військова топографія» являє собою комбінований програмний педагогічний засіб, у межах якого поєднані текстовий блок (основний масив складає теоретична частина та електронна база знань),

графічні зображення, аудіо- і відеоматеріали (при вивченні окремих тем, наприклад, «Місцевість як елемент бойової обстановки, відіграють випереджальну роль»), практичні завдання (як-от Орієнтування на місцевості, Визначення стратегічних характеристик місцевості за топографічним планом та космічним (аеро-) знімком тощо), тренувальні вправи з можливістю повернення до теоретичної частини чи електронної бази знань за допомогою перехресних посилань, контрольний блок із завданнями для самоперевірки та контрольної перевірки учителем рівня засвоєння знань та умінь. Навчальний посібник передбачає наявність меню програми (зміст і основні функції), гіпертекстову систему навігації, пошукову систему, основний зміст, електронну базу знань (терміни, ілюстрації, відеофрагменти, інші додаткові елементи). Щодо матеріально-технічного забезпечення, то рекомендується мати мультимедійний комплекс (яким зараз обладнуються сучасні школи), набір компасів, GPSів, космічних знімків в електронному (включені у комбінований програмний засіб) та роздрукованому вигляді, набір навчальних топографічних карт, топографічних карт (бажано планів) своєї місцевості (навіть підійдуть карти для спортивного орієнтування), сучасні індивідуальні мобільні пристрої із завантаженими картографічними сервісами, веб-камеру з інфрачервоним світлом. Таким чином, навчально-методичне забезпечення варіативної складової змісту освіти можна забезпечити на високому рівні.

Уже на перших етапах розробки стикнулися з методичними проблемами, як-от відсутність рекомендацій і вимог МОН України щодо змісту, структури, оформлення, мінімального набору функціональних можливостей, а головне – методики розробки і подальшої роботи з такими навчальними комплексами. На другому етапі – розробці змісту і оформлення – постало питання візуалізації, бо робота з картографічним матеріалом не може відбуватися в іншій формі. Навіть у контрольному блоці слід передбачити завдання, основною формою представлення яких є зображення, а варіанти відповіді до цих завдань не мають обмежуватися вибором правильної відповіді із запропонованих, бо не можна у такий спосіб перевірити стратегічні і тактичні здібності учнів. Таким чином, вирішення визначених проблем і посилення інтерактивних елементів у навчальних комплексах допоможе реалізувати здатність учнів до самостійного засвоєння матеріалу відповідно до їхніх природних здібностей.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ – СТАРТ ІЗ СЬОГОДЕННЯ В МАЙБУТНЄ

Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю

українською, російською та англійською мовами

Комп'ютерне верстання В. І. Кувшинова

Підписано до друку 01.04.2018 р. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Друк ризографічний
Наклад 100 пр. Ціна договірна.

61022, Харків, майдан Свободи, 4,
Видавництво Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Надруковано ФОП Петрова І. В.
61144, м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 79, к. 137,
тел. (057) 362 01 52